

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI
(DİNLER TARİHİ)**

**TÜRK HALK İNANÇLARINDA BÜYÜ VE BÜYÜ İLE İLGİLİ
UYGULAMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

Abdulkadir Sipahi

Ankara-2006

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI
(DİNLER TARİHİ)**

**TÜRK HALK İNANÇLARINDA BÜYÜ VE BÜYÜ İLE İLGİLİ
UYGULAMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

Abdulkadir Sipahi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mustafa Erdem

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI
(DİNLER TARİHİ)

**TÜRKHALK İNANÇLARINDA BÜYÜ VE BÜYÜ İLE İLGİLİ
UYGULAMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. D.r. Mustafa Erdem

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
A. BÜYÜ VE BÜYÜCÜ TERİMLERİNİN ANLAMLARI.....	1
B. BÜYÜ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	2
a) Afsun.....	2
b) Bağlamak.....	3
c) Bakıcılık.....	4
d) Fal.....	5
e) Hipnotizma.....	6
f) İspirtizma.....	7
g) Muska.....	8
ğ) Nazar.....	8
h) Tılsım.....	9
C. BÜYÜNÜN TARİHÇESİ.....	10
D. BÜYÜ ÇEŞİTLERİ.....	14
1. Sempatik büyü.....	14
a) Taklit büyü.....	15
b) Temas büyü.....	15
2. Ak büyü (pozitif büyü).....	16
3. Kara büyü (negatif büyü).....	17
4. Aktif büyü.....	18
5. Pasif büyü.....	18

I.	BÖLÜM	
	ESKİ TÜRKLERDE BÜYÜ VE BÜYÜCÜLÜK.....	19
A.	Büyünün Amacı.....	19
B.	Kam-Şaman.....	20
C.	Kamların Büyülerle İlgili Kavramları.....	23
	a) İyi ruhlar.....	23
	b) Kötü Ruhlar.....	24
	c) Arva-arvaş.....	26
	d) ırk.....	26
	e) Yat-yada.....	27
	f) Yel-yelpin.....	28
D.	Büyü ile ilgili Uygulamalar.....	29
II.	BÖLÜM	
	ANADOLU HALK İNANÇLARINDA BÜYÜ VE BÜYÜCÜLÜK.....	34
A.	Büyünün Amacı.....	34
B.	Büyüyü Hazırlayan Sebepler.....	35
C.	Büyüde Kullanılan Araçlar.....	36
	a) Muskalar ve Tılsımlar.....	36
	b) Uğurluklar.....	39
	c) İsim Sayı ve Renkler.....	40
	d) Kutsal Kitaplar.....	44
	e) Cinlerle İlişki Kurma.....	46
D.	Büyü ile İlgili Uygulamalar.....	49
	a) Evlilik.....	50
	1. Kısmet açmak.....	50
	2. Güveyi bağlamak.....	52

3. Bağlamayı önlemek veya çözmek.....	54
b) Doğum.....	56
1. Kısırlığı gidermek.....	56
2. Doğumu kolaylaştırmak.....	57
3. Çocuğun düşmesini önlemek.....	59
4. Yaşamayan çocukla ilgili uygulamalar.....	60
5. Geç yürüyen çocuk.....	62
6. Konuşmayan ve geç konuşan çocuk.....	63
c) Karı-kocanın arasını ayırmak.....	64
d) Karı-kocanın arasını düzeltmek.....	66
e) İnsanların sevgisini kazanmak.....	67
f) Bir kimseye kurşun tesir etmemesi.....	69
g) Zararlı hayvanlarla mücadele.....	69
E. İslâm'a Göre Büyülerin Etkileri.....	70
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	80

KISALTMALAR

A.g.e	: Adı geçen eser
A.g.m	: Adı geçen madde
B.k.z	: Bakınız
b	: İbni (bin)
ev	: Çeviren
Hz	: Hazreti
Krş	: Karşılaştırmak
Krş İçin bkz	: Karşılaştırmak için bakınız
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
İ.A	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
S	: Sayfa
T.D.V.İ.A	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Terc	: Tercüme
V.b	: Ve benzeri
V.d	: Ve devamı
V.s	: Ve saire

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri bilinen ve uygulanan bir faaliyet olan büyü, dînî ve din dışı düşüncelerle yakın veya uzak bir ilişki içerisinde olmuştur.

“Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü ile ilgili uygulamalar” isimli çalışmamızı yapmamızın amacı, Türk halkının büyü fenomeni konusundaki tutum ve tavrını, büyü alanında yaptığı çeşitli uygulamaları objektif bir şekilde ortaya koymak, böylece insanlık tarihinin en eski devirlerine kadar uzanan büyü ve sihir uygulamalarını ilmî ölçüler çerçevesinde ele almaktır.

Büyü, tabiat üstü güçlerle ilişki kurarak tabiatın ve tabiattaki varlıkların etki altına alınabileceği inancından kaynaklanmaktadır. Böyle bir durumda da büyüün, ruhlar ve diğer varlıklar üzerine etki edebileceğine inanılmaktadır.

Büyücüler; ilim, fen, edebiyat, felsefe ve dinlerin kutsallarından faydalanmayı gayet iyi bilen kimselerdir. Bu şekilde, gerçek olmayanı hakikat zannettirebilecek bir biçimde insan ruhu üzerinde etkin bir rol oynayabilmişlerdir. Büyüdeki sırlar, sebebi gizli olan incelikler olması nedeniyle, herkesin merakını uyandırmış, bu sebepten dolayı da her devirde aktüalitesini korumuştur. Ancak bu konuda ülkemizde, Türk halk inançlarında büyü ve büyü uygulamaları ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. İnsanlığın kültürüne önemli oranda katkıları olan Türk halkının, büyü ve büyü amaçlı davranışlara yönelik tutumlarının bilinmesi, bilim ve bilimsel düşünceye yönelik tavrının da bir göstergesi olacaktır.

Türk halk inançlarında büyü ve büyü ile ilgili uygulamaların gerçekçi bir analizini yapabilmek için, konu ile ilgili kavramların iyi anlaşılması gerekmektedir. Bunların ilki “büyü” kavramıdır. Sonra büyü ile ilgili diğer kavramlardır.

Biz “Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü İle İlgili Uygulamalar” isimli çalışmamızı bir giriş ve ana iki bölüm halinde inceledik. “Giriş Bölümünde” büyü ve büyücülükle ilgili kavramlara yer verdik. Ardından bir realite olarak tarih boyunca büyüün varlığına ve bu amaçla yapılan eylemlere ve büyüün çeşitlerine dikkat çektik. “Birinci Bölümde” Eski Türk inançlarındaki büyü ve

büyücülüğe yer verdik. Daha sonra kam-şaman kelimelerinin neleri ifade ettiğini, kamların büyüleri ile ilgili kavramlarının neler olduğunu açıkladık. Sonra da yapılan büyü uygulamalarını örneklerle tespit etmeye çalıştık. “İkinci Bölümde” ise; Anadolu halk inançlarında büyü ve büyücülüğünü araştırdık. Bir toplumun maddi ve manevi hayatında olumlu ya da olumsuz etki bırakacak olan âdet ve inanışların, hayatın belli dönemlerinde yoğunluk kazanmasının doğal bir netice olduğunu ortaya koyduk. Türk halk inançlarında büyü ile ilgili uygulamaların dayandığı temel nedenleri, büyüü hazırlayan sebeplerin neler olduğunu ifade ederek; büyüde kullanılan araçlara yer verdik. Yapılan büyü uygulamalarını örneklendirerek, büyüler hakkında bir hüküm vermemeye çalıştık. Biz sadece görsel ve pratik olarak nasıl incelenmesi gerektiğini tespit ettik. Sihir ve büyü uygulamalarının etkilerinin olup olmadığını dinimizin kaynaklarını ve İslam alimlerinin yorumlarını da dikkate alarak ilmî ölçüler ışığında değerlendirmeye çalıştık. Sonuç kısmında genel bir değerlendirme yaptık.

Çalışmamızda mümkün olduğunca ana kaynakları kullanmaya dikkat ettik. Daha sonra da ikinci ve üçüncü el kaynakların yardımı ile bu konuda yapılmış alan araştırmaları ile ilmî makale ve yorumlara başvurduk. Böylece çalışmamızı yaparken peşin hükümler vermemeye çalıştık.

Burada, konuyu araştırmamı tavsiye eden ve çalışmalarım esnasında gerekli yardım ve tavsiyelerini esirgemeyen, muhterem ve saygıdeğer hocam, Prof. Dr. Mustafa ERDEM Bey'e şükranlarımı bir borç bilirim.

Abdulkadir SİPAHİ

GİRİŞ

A. BÜYÜ VE BÜYÜCÜ TERİMLERİNİN ANLAMLARI

Büyü kavramı, Eski Türk kültüründe kullanılmaktadır. Eski Türk dilinde büyü; “bügi”, “bügü” şeklinde yazılmaktadır. Büyü anlamına gelen Almanca ve Fransızca Magie, İngilizce Magi, Magic (Spell, Incontation, Sorcery, Charm) kelimelerinin aslının Yunanca Magos’tan geldiği bilinmektedir.¹

Büyü; tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak veya gizli güçler içerdiğine inanılan bazı tabii nesnelere kullanarak belli birtakım amaçları gerçekleştirmek gayesiyle yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır.²

Tabiat üstü güçlerle tabiatın etkilenebileceği düşüncesi insanlığın en eski düşüncesi olarak bilinmektedir. Kimi bilim adamlarınca sanatın kaynağı olduğu ileri sürülen büyü, gerçekte üç ayrı düşünceyi içermektedir. Birincisi; tabiat üstü güçlerin varlığı, ikincisi; bu güçlerden bir takım işlemlerle yararlanılabileceği, üçüncüsü ise; bu güçlerle tabiatın insan iradesine bağlanabileceği inancıdır.³

Büyü; insana ve tabiata ilişkin olayları maddi dünyanın ötesindeki gizemli dış güçler aracılığı ile etkileyip yönlendirdiğine inanılan törensel eylem olarak da bilinmektedir. Geniş anlamda, dinî tören ve inançlardan, el çabukluğu, gözü ve gönlü bağlamaya dayalı gösterilere kadar pek çok uygulamayı kapsayan büyü, dünyanın her yerinde ve bütün dönemlerde rastlanan toplumsal ve kültürel bir olgudur.⁴

Büyücü kelimesi, Arapça’da sâhir deyimini ile kullanıldığı gibi, Arapça ve Farsça karışımı sihirbaz kavramıyla da kullanılmaktadır Büyü yapan kişiye büyücü denilmektedir. Büyücülük; büyü yapma mesleğidir. Büyü, olağanüstü etkileyici bir güç veya bilgiye sahip olduğuna inanılan bazı insanlara yaptırılır.

1) Hikmet Tanyu, “Büyü”, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1992, VI., s. 501.

2) Ferit Develilioğlu, Osmanlıca-Türkçe Lügat Ansiklopedisi, Ankara 1970, s. 644

3) Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, İstanbul 1975, s. 115

4) Ana Britanica, “Büyü”, İstanbul 1986, V., s. 183

Bunlar büyücü, kam-şaman, sihirbaz ve hekim gibi toplumlara göre isimleri değişen kimselerdir.⁵

Türkçe’de büyücülük ile sihirbazlık aynı anlama gelmemektedir. Sihirbazlıkta gözü, görüntüyü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanıltmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı da vardır. Sihirbaz; illüzyonizm, manyetizma, hipnoz ve telepati gibi teknikleri uygulayan kişidir. Büyücü ise; iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü teknik ve usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muska ve diğer ilgili konuları bilen ve kullanan kimsedir.⁶

Büyü ilahi olanla ve ahiretle çok fazla ilgilenmez. Allah’a yaklaşma, Allah gerçeğini tanıma ve günahlardan sıyrılma gibi arzular, büyü yoluyla tatmin edilemez. Kutsalla ilişkisi bulunmaması ve ahlâkî amaç taşımaması büyüün en temel özelliklerindedir. Başlıca gayesi ise, daima çıkar sağlamaktır. Büyü; insan ve hadiselerle etki ederek, tabiat olaylarını ve güçlerini kontrol altına alıp, kişi ya da kişilere iyilik veya kötülük etmek suretiyle bir menfaat sağlama işidir. Büyünün, kutsalla ve din ile ilişkisi olmadığı için müşterisi, dinin ise ; inanan bir cemaati vardır.

B. BÜYÜ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Büyü ve sihir uygulamaları ile ilgili birtakım kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramların, büyücülerin uyguladıkları teknikler, kullandıkları yöntemler ve malzemeler bakımından büyü ile yakın ilişkisi olduğunu düşünmekteyiz. Bu kavramları maddeler halinde açıklayacağız.

a) Afsun :

Farsça bir kelime olup, okuyarak üfleme yoluyla yapılan bir büyücülük kavramıdır. Afsun, dilimizde üfürükçülük deyimiyle de kullanılmaktadır.⁷ Büyüye tutulmuşları, hastaları ve “cin çarpmış” sanılanları iyileştirmek amacıyla, ya kutsal kitaplardan bölüm ve duaları okuyarak ya da büyülü

5) Orhan Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 116; Meydan Larousse, “**Sihir**”, XI., s. 386. H, Tanyu, “**Büyü**”**T.D.İ.A.**, VI. s. 501

6) H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 501.

7) O. Hançerlioğlu, a.g.e., s. 160, 663, 664.

sözlerden ve formüllerden faydalanarak, okuduklarını hastaların yüzlerine üfleyen kimselere de üfürükçü denilmektedir.⁸

Afsun kelimesini Orta Asya Türk lehçelerinde de görmekteyiz. Bugün ki Kıpçak lehçelerinde “arbav”, Doğu Türk lehçelerinde “arbiş” şeklinde söylenmektedir. Yakut lehçesinde bu kelime “kötü ruhları aldatmak ve dalkavukluk etmek” anlamlarına gelmektedir.⁹

Afsunlama yöntemine Hıristiyan ülkelerde değişik şekillerde rastlanılmakla birlikte, bu usul İslam ülkelerinde uygulanan bir çeşit büyücülük şeklidir. Afsun, her türlü kaza ve belalardan, nazar ve hastalıklardan, kötü düşünce ve zararlı varlıklardan korunmak için yapılmaktadır.¹⁰

Kendilerinde yılanları, akrepleri v.b. zararlı varlıkları uyuşturma kudreti bulunan bazı kimseler, bunların zehirlerine karşı afsunlama yaparak korunma yöntemi uygulurlar. Bunu da belli bir bedel karşılığında yaparlar. Bu maksatla vücudun belli bir organına afsun yapılır. Artık o organla çeşitli zararlı hayvanların tehlikesizce tutulabileceğine inanılır.¹¹ Dünyanın çeşitli bölgelerinde de bu ve buna benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Çeşitli zararlı haşereler tarafından ısırılan veya sokulan insanlar afsunculara okutturulmaktadır.

b) Bağlamak :

Her hangi bir şeye düğüm atarak, bir kilidi kilitleyerek ve bir bıçağı kapatarak birilerini veya kötülükleri bağlama büyüsüne olan inanca, bağlama büyüsü denilmektedir. Bu büyüün çıkış noktası insanların pratik tecrübelerine dayanmaktadır. Birtakım kötü kuvvetleri ve cinleri bağlamak, onları zararsız hale getirmek, iplere düğümler atmakla mümkündür. Bu nedenle her çeşit düğüm, insanlara büyülü görünmüştür.¹²

8) Sedat Veyis Örnek, **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara 1966, s. 30.

9) Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976, s. 130, 250.

10) S.V. Örnek, a.g.e., s. 31.

11) Nermi Erdentuğ, **Hal Köyünün Etnolojik Tarihi**, Ankara 1956, s. 104-105.

12) S.V. Örnek, a.g.e., s. 81.

Bağlama büyü; insanların ağzını, dilini ve uykusunu bağlamak, cinsel gücünü yok etmek ve evcil hayvanlarını, kurtların ve yabani hayvanların zararlarından korumak için de yapılmaktadır.¹³

Bağlama her yaştan her cinsten insanlar için geçerli olmakla birlikte, büyü yapmak veya yapılan büyüleri bozmak için de yapılmaktadır. Kısmetlerinin kapalı olduğuna inanılan bir genç kızın kısmetini açmak ya da kapamak, birbirini seven kimselerin kavuşmalarını önlemek veya daha ziyade evlilik esnasında damat ve gelinin gerdek gecesinde birlikteliklerini önlemek için yapılmaktadır.¹⁴

Bağlama büyüleri genelde bağlanmak istenilen kişilerin saçından veya o kişiyi temsil eden herhangi bir şeyinden alınarak yapılmaktadır. Mesela ; bağlanacak kişinin yedi adet saç teli gizlice alınıp yeşil bir ipliğe bağlanarak, o kişinin ismi bir kağıda yazılmaktadır. Saçlar bir kağıda sarılarak bal mumu ile kaplandıktan sonra üç gün bekletilmekte, daha sonra da o kişinin ismi yetmiş defa söylenerek evine doğru üflenmektedir. Böylece bağlanma işinin gerçekleşeceği düşünülmektedir.¹⁵

c) Bakıcılık :

Bakıcı; Arapça'daki "nazır" kelimesinin karşılığıdır. Bazen kâhin ve falcı ile eş anlamlı kullanılırsa da, farklı bir kavramdır. Kahinler ve falcılar mutlak olarak gaipten haber verdiklerini iddia ederken, bakıcı özellikle görme duyusunu kullanarak kehanette bulunur. Bunun için de çok defa aynaya, tırnağa, su dolu tasa veya zeytin yağı gibi şeffaf maddelere, hayvanların yürek, ciğer ve kemiklerine bakarak, bunların parlak veya saydam yüzeyinde gördüğünü öne sürdüğü hayali şekillerden hareketle yitik ve çalıntı eşyalar hakkında bilgi vermektedir.¹⁶

Bakıcılık, gelecekte haber aldığına inanılan bir çeşit falcılıktır. Antik çağ Yunanlıları bakıcı ya da bilicilere "bakis" adını vermektedir. Bakıcılara

13) Uğuroğlu Barlas, **Kayseri Düşünleri**, İstanbul 1963, s. 43.

14) İsmet Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, İstanbul 1978, s. 195-196.

15) Yaşar Kalafat, **Alanya Yöresinde; kilit-Bağ- Kilitlemek-Bağlamak, Alanya 9. Tarih Kültür Semineri Bildirisi**, 19-21 Kasım 1999.

16) İlyas Çelebi, "Bakıcı", **T.D.V. İ A**, İstanbul 1991, IV. s. 530.

cinlerle iletişim kurduğu için cindar da denilmektedir. Bir çeşit Şamanlık faaliyeti olarak bilinmektedir. Bakıcı, çoğu zaman bir kap içerisine konulmuş olan sudan veya çizdiği daireden geleceği görmek, hastalıkların sebeplerini öğrenmek, çalınan kıymetli bir yitiğin kim tarafından çalındığını tespit etmek ve düşmanlık eden kişilerin isimlerini söylemek gibi işlemlerle uğraşan kimsedir.¹⁷

d) Fal :

Gelecekte ve bilinmeyen olaylardan haber almak için çeşitli nesnelere anlam çıkarmaktır.¹⁸ Arapça da fal (fe'l); uğur ve uğurlu şeyleri gösteren simge anlamına gelmektedir. Batı dillerinde genellikle gelecekte haber verme (kehanet) anlamındaki Grekçe Monteia (İngilizce'de Money, Fransızca'da moncie) ekiyle yapılan ve fal türlerine göre değişen kelimeler kullanılmaktadır.¹⁹

Fal genelde ya bazı alet ve araçlarla veya bazı yöntemlerle tahminlerde bulunma, içinde bulunulan zamanla ve gelecekle ilgili yorum yapma işine de denir. Kehanet ve bakıcılıkla ilgili ortak yönleri varsa da, fal özü itibarıyla farklıdır. Falcı birtakım şeylere bakar, belirli işlemler yapar, özel alet ve araçlar kullanır. Falcı gaipten haber verdiğini iddia eder. Bakıcı ise görme duygusunu kullanarak kehanette bulunur. Falcının farklı bir yeteneği uymak zorunda olduğu züht kuralları yoktur. Falcı, bazı teknikler, kurallar ve söz kalıplarıyla belirli şeylerden anlamlar çıkararak, olumlu veya olumsuz sonuçlara ulaşmaktadır.²⁰

Gelecekte olacak olayları önceden bilen kişiye kâhin,²¹ bu olayları bakıcılık ve cinler yardımıyla veya özel yeteneklerle icra etme işine de kehanet denir. Kahin, riyazet esnasında aç kalarak kendinden geçtiğini ve

17) O. Hañçerliođlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 93; S.V. Örnek, a.g.e., s. 31-32.

18) Ana Britanica, "**Fal**", İstanbul 1986, VIII, s. 430; O. Habçerlioğlu, a.g.e., s.189.

19) Ferit Develilioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, s. 577; Mehmet Aydın, "**Fal**", **T.D.V. İ A**, XII., İstanbul 1992, s.135.

20) M. Aydın, a.g.m., XII., s. 138-136.

21) O. Hañçerliođlu, a.g.e, s. 292-308; Ana Britanica, "**Kahin**", XI., s. 396.

vecde ulaştığı durumlarda da gözle görülmeyen varlıklardan özel olarak bilgi aldığını iddia etmektedir.²²

Kahinlerin ilhamlarının kaynağı, cin ve Şeytanlara dayanmaktadır.²³. Kulak hırsızlığı yoluyla gökten haber aldığına inanılan cin ve Şeytanlar, doğru ve yanlış öğrendiklerini arkadaşları vasıtasıyla büyücü veya kâhinlerin kalplerine ulaştırmaktadır.²⁴ Cahiliye Arapları, büyücü, kâhin, Őair ve sihirbazların cinlerle irtibat kurarak, onlardan ilham aldıklarını kabul ediyorlardı. Böylece kulak hırsızlığı yoluyla gökten haber çalan cinler, bu haberleri kâhin ve sihirbazlara ulaştırdıklarında, onların ardından gök yüzünde kayan ışıklar atıldığına inanıyorlardı.²⁵

İnsanoğlunun bilinmezi ve esrarengiz olanı keşfetmek için, çeşitli yöntemler kullandığı bilinmektedir. Zaman içinde onun bu ihtiyacını karşılamak üzere bu işi meslek haline getirenler çıkmış ve bunlar toplumda büyük itibar görmüşlerdir. Büyücü, kâhin ve Őifacı gibi isimlerle anılan bu kişiler, sezgi gücüne dayanarak, görünmez varlıklarla temasa geçerek ya da tabiattaki bazı varlık ve nesnelerin durum ve davranışlarını yorumlayarak söz sahibi olduklarını iddia etmektedir.

Falda, çeşitli araç ve teknikler kullanıldığından, değişik fal türleri ortaya çıkmaktadır. Başlıca fal türlerini şu şekilde sıralayabiliriz. Yıldız falı, el falı, kağıt falı, iç organ falı, kum falı, zar falı, kitap falı, ateş falı, su falı, rüya yorumu, astroloji falı, kahve falı vb. gibi fal çeşitleri bulunmaktadır.²⁶

d) Hipnotizma :

İnsanların, ruhsal bir gücün etkisiyle uyutulabileceği inancıdır.²⁷ Uykuya benzemekle birlikte kişinin etkinlikte bulunurken olağan günlük bilincinin dışına çıkmasıyla normal uykudan ayrılan, kendisine özgü fizyolojik

22) M. Aydın, “**Fal**”, **T.D.V.İ.A.**, XII., s. 134.

23) A. Ficher, “**Kahin**”, **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1967, VI., s.71.

24) Ahmet Saim Kilavuz, “**Cin**”, **T.D.V.İ.A.**, İstanbul 1993, VIII., s. 8.

25) Süleyman Ateş, **Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri**, İstanbul 1988, X. s. 98-100; A. Osman Ateş, **Kur’an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü**, İstanbul 1995, s. 52-54.

26) M. Aydın, a.g.m., s. 134-135.

27) O. Hańçeliođlu, a.g.e., s. 245.

belirtileri olan psikolojik bir durumdur. Bu durumda içe dönük yaşantılar, tıpkı gerçekmiş gibi algılanarak benimsenir ve cevaplandırılır.²⁸

Halk inançlarında bu basit telkin yöntemi tabiat üstü ve ruhsal bir gücün etkisine bağlanmaktadır. Bu sayede insanların etki altına alınabileceğine inanılmaktadır.

Hipnozun yöntem farklılıkları bir tarafa bırakılırsa tarihi, büyücülük kadar eskidir. Bilimsel tarihi ise 18. yüzyılın sonlarında, hastalarını tedavi etmede hipnoz yöntemini kullanan Viyana'lı hekim Franz Mesmer ile başlamaktadır. Mesmer "hayvansal magnetizm" adını verdiği hipnozu, doğru bir biçimde uygulayan kişiden hipnotize edilene geçen büyü bir güç olarak tanımlamaktadır. Tedavi yöntemi olarak hipnoz, tıp, psikiyatri, psikoloji ve diş hekimliği alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Mesela gerginlik, migren, ruhsal yapıyı etkileyen olumsuz yaşantıların hatırlanmasında ve savaş nevrozu gibi bozuklukların tedavisinde de kullanılmaktadır.²⁹

e) İspirtizma :

Ölülerin, ruhlarının yaşadığı ve onlarla konuşulup, görüşüleceği yolundaki boş inanca ispiritizma denilmektedir. Ölülerle ilişki kurarak onların sözlerini algılayabileceklerini iddia eden medyumlar, ölülerden aldıkları bilgilerle insanları etkileyebileceklerine inanmaktadır. Ruhlarla, ispiritizmaya inananlar arasında aracı olan bu kişiler, ruh adına konuşmaktadır. Bu insanlar ölüler adına davrandıklarına ve konuştuklarına kendileri de inanmaktadır. Ölüler dünyasıyla aracılık ettiği iddiasında bulunanların tarihi, ilk çağlara kadar dayanmaktadır. Günümüzde de bu tür inançları yaşatanlar bulunmaktadır.³⁰

28) Ana Britanica, "Hipnoz", XII., s. 104-105; Haydar Ruhson, **Yeni Ruh ve Kainat**, İstanbul 1975, s. 121-161; Tahir Örs, **Gerçeğin Dirilişine Kapı Hipnoz**, Kayseri 1993, s. 158-159.

29) Ana Britanica, a.g.m., s.105.

30) O. Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 279, 388; Sinan Onbulak, **Ruhi Olaylar ve Ruhlarla Konuşma**, İstanbul 1960, s.272-273; İ. Lütfi Kaday, Sevil Akay "Spirtualizm", **Ruh Ansiklopedisi**, İstanbul 1950

f) Muska :

Muska, Batı dillerinde Latince amuletum'dan gelmektedir. Amuletler fonksiyonlarına göre iki gruba ayrılırlar; birincisi, insanları ve varlıkları zararlı dış etkilerden uzaklaştırmak, ikincisi ise; iyilik ve güzellik getirmesi için yapılmaktadır. İnsanları kötülüklerden koruyacağına inanılan nesnelere muska denilmektedir.³¹ Genellikle olası bir hastalıktan korunmak ya da tedavi amacıyla yazılarak taşınan nesnelere verilen isimdir. Çoğunlukla üçgen biçiminde olup, deri, gümüş ve altın muhafazalar içerisinde konularak, boyuna veya kola takılmaktadır.³²

Yazıyı bilen topluluklar ve kültürlerde kutsal kitaplardan alınan cümleler, kutsal sözler, Tanrı, peygamber, aziz ve evliya isimleri, büyüdü formüller kağıt, deri, altın, bakır vb. üzerine yazılarak muska olarak kullanılmaktadır.³³

Günümüz modern insanı muska diyebileceğimiz çeşitli nesnelere üzerlerinde, son model arabalarında, dükkanlarında, bürolarındaki masalarında ve lüks apartmanlarında taşımaktadır. Aynı zamanda taşıyanlara güç verdiği, uğur getirdiği veya uğursuzluğu giderdiği kabul edilen nesnelere de fetiş denilmektedir.³⁴ Bu nedenle muskaların fetişle de ilgileri bulunmaktadır.

ğ) Nazar :

Arapça bir kelime olan nazar, sözlükte bakış veya bakmak anlamına gelmektedir. Kişide kaza, hastalık, hatta ölüm gibi olumsuzluklara yol açtığına inanılan bakış ya da kem gözle yapılan kötülükler denilmektedir.³⁵

Birisi hastalanıp yatağa düşse insanların koyacağı ilk teşhis nazardır. Bu yüzden halk arasında “nazar değdi, göz değdi, nazara göze uğradı, göze geldi” gibi ifadeler yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

31) Ana Britanica, “**Hamail**”, X., s. 330

32) O. Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 430.

33) S. Veyis Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 48-51.

34) Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ankara 1993, s. 48.

35) Ana Britanica, “**Nazar**”, XVI., s. 424; O. Hançerlioğlu, a.g.e., s. 446.

Nazar inancına hemen hemen dünyanın her tarafında rastlanmaktadır. Eskiden beri bu zararlı güce karşı konulmaya ve onun yıkıcı ve öldürücü gücünden korunmaya çalışılmaktadır. Nazarın psikolojik temelinde kıskançlık ve haset duygularının yattığı bilinmektedir.³⁶ Nazardan korunmak için izlenen ve halk arasında yaygın olan iki yol vardır. Birincisi; nazarlık asmak, ikincisi ise; dua etmektir.

Peygamberimizin bu konuyla ilgili bir hadisinde; “nazar (göz değmesi) haktır” dediği rivayet edilmektedir.³⁷

Eskiden günümüze kadar örf ve adetlerle gelen ve göz değmesini önlemek için şu nesnelere kullanılmaktadır: Göz boncuğu, mavi boncuk, hurma çekirdeği, iğde dalı, sümüklü böcek, özerlik tohumu, çörek otu, kaya tuzu, at nalı, delikli taş, geyik boynuzu, koç kafası v.b. gibi. Ülkemizde bunlara nazarlık denilmektedir.³⁸

h) Tılsım :

Nesnelerin tabiatüstü güç taşıdığı inancına denilmektedir. İlk çağlardan beri ve hemen bütün toplumlarca bazı nesnelere tabiatüstü güce sahip olduğu veya büyücüler tarafından kimi nesnelere bu gücün aktarılabilmesi inancından kaynaklanmaktadır.³⁹ Özellikle ilkel kabile mensupları, kendilerinin görünmez ve tabiat üstü kuvvetlerle kuşatıldıklarına inandıklarından, bu görünmez güce “mana” ismini vermektedir.⁴⁰

Tılsımlar, insanları koruyabileceğine ya da uğur getirebileceğine inanılan, doğal veya insan yapısı nesnelere dir. Tılsımlar değerli taş, metal, hayvan dişi ve pençesi, melek ve peygamber isimleri ve bitki gibi çok değişik türlerden meydana gelmektedir. Tılsımların etkisinin tabiattaki güçlerle ilişkilerinden, dini çağrışımlardan ya da uğurlu kabul edilen bir zaman diliminde törensel biçimde hazırlanmalarından kaynaklandığına inanılmaktadır.⁴¹

36) S.V. Örnek, a.g.e., s. 73.

37) İbrahim Canan, **Kütüb-i Site Muhtasarı Tercüme ve Şerhi**, Ankara 1991, XI., s. 366.

38) Ahmet Nureddin Bayram, **İslâm'a Göre Cin, Sara Sihar ve Büyü**, Ankara 1997, s. 276.

39) O. Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 636.

40) G. Tümer-A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 47-48.

41) Ana Britanica, “**Tılsım**”, XX., s. 619.

Tılsım kullanmanın kökeni çok eski çağlara dayanmaktadır. Tılsımların en eski şekli eski Mısırlı'larda bulunmaktadır. Eski Mısır'da yetmiş beş tılsım olduğundan söz edilmektedir. Bunların en yaygın olanı ise; hem yaşayanların, hem de ölülerin taktığı yuvarlak böcek (Skarabeydi) olduğu ifade edilmektedir. Yine ölümden sonra dirilmeyi sağladığına inanılan “doğan güneş” tılsımı kullanılmaktadır. Eski Romalılar'ın zehirlenmekten korunmak için esrarengiz işaretler yazılmış tılsımlar taşıdığı bilinmektedir. Eski Türk topluluklarında tılsım kullanma adeti ve bu tılsımların her türlü bela ve afetlerden koruyacağı inancı yaygındı. Yahudiler arasında geç dönem kabbalistlerinin de onayıyla tılsım kullanımı varlığını sürdürmektedir. Hıristiyan din adamlarının orta çağda getirdiği yasaklamalar yavaş yavaş ortadan kalkarak, tılsım kullanımı varlığını devam ettirmektedir. Tılsımlar, zararlı etkileri uzaklaştırıcı olmaktan çok, taşıyıcısına mutluluk ve başarı getirecek bir uğur eşyası olarak algılanmaktadır.⁴²

C. BÜYÜNÜN TARİHÇESİ

Büyü, bir fenomen olarak, tarihin bütün dönemlerinde, bilinen bütün dinî sistemlerin bir parçası olarak, şu ya da bu şekilde var olmuştur. İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri var olan ve uygulanan bir faaliyet olan büyü, dinî ve din dışı düşüncelerle yakın veya uzak bir ilişki içerisinde olmuştur.

Yazıdan önceki dönemlerde, büyüye ilişkin bilgiler, güvenilir verilerin eksikliği nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Mağara duvarlarındaki resimlerle oymaların, av için yapılan büyüye ilişkin figürler içerdiği öne sürülmekle birlikte, bu bir varsayımdan öteye gitmemektedir. Antik çağdaki Ortadoğu ve Yunan-Roma kültürleri, Hıristiyan Avrupa, Türk-İslâm kültürleri ve çağdaş yazısız toplumlarda büyüye ilişkin bilgiler daha da kesindir.⁴³

Büyüdeki, “Benzer benzeri meydana getirir” şeklindeki büyüsel anlayışla çizilmiş kargı saplanmış hayvan resimlerinin, çok eski dönemlerden kalma mağara duvarlarında bulunması, büyü'nün tarihinin çok eski

42) Abdulkadir İnan, **Hurafeler ve Menşeleri**, s. 207-208; Ana Britanica, “a.g.m”, XX., s. 619-620.

43) Ana Britanica, “**Büyü**”, V., s. 183.

zamanlardan beri var olduğunu göstermektedir. Ayrıca o dönemlerden kalma, mummyalı cesetlerin, kırmızı boya ile kaplandığı görülmektedir. Benzer benzeri meydana getirir inanişına uygun olarak, kana benzeyen kırmızı rengin ölü için bir hayat özü şeklinde düşünöldüğü, böylece kırmızıya boyanarak büyülenmiş cesedin yeniden dirileceğine inanıldığı sanılmaktadır.⁴⁴

Tarihin çeşitli dönemlerinde bazı dinlerde din adamlarının aynı zamanda kâhinlik yaptıkları da bilinmektedir. M.Ö. 4000 yıllarında Mısır'da, Çin'de, Babil'de ve Kalde'de falcılık ve kâhinlik yapıldığını bu gün bazı belgeler ortaya koymaktadır.⁴⁵ Eski Mezopotamya ve Mısır'da, tılsımlı sözler ve büyü formülleri ihtiva eden çok sayıda metin günümüze kadar gelmiştir. O toplulukların törenlerinin çoğunun büyüyle ilgili olduğu ifade edilmektedir. M.S. I-IV. yüzyıllara ait Mısır papirüslerinde hayvanlar ve insanlarla ilgili büyü formülleri, büyü törenleri ve büyüün tutması için malzeme usullerini içinde bulunduran büyü örnekleri bulunmaktadır. Mezopotamya bölgesinde rahipler aynı zamanda büyü ile ilgili törenleri yürütmekteydi. Babilliler ve Asurlular'da kötü cinlerden korunmak için muskalar kullanılmaktaydı. Özellikle Babilliler'de toplum hayatı büyü üzerine kurulmuştu. Sanat, ticaret, savaş, din, av, v.b. faaliyetler hep büyü ile iç içeydi. Eski Mısırlılar büyü yoluyla hayat ve ölümü etkileyebileceklerini sanıyorlardı. Mısır tanrıları aldatılabilir, zorlanabilir, itaat altına alınabilirdi. Büyücülerin, çeşitli ayinlerle ölümlere, iyi davranmayan tanrılara ceza verebileceğine inanıyorlardı.⁴⁶

Romalılar büyüü boş ve anlamsız, büyücülerini de hilekâr ve yalancı saymakla beraber, onlarda da büyücülük geniş çapta yer almaktadır. Mısırlılar'la, Kaldeliler'in büyülerinden etkilenmiş olan Eski Roma'nın, büyücülerin merkezi haline geldiği bilinmektedir. İmparatorlar da sık sık büyücülere başvurmakta ve onlardan medet beklemektedir.⁴⁷

44) Hikmet Tanyu, "Büyü" T.D.V.İ.A, VI. s.503.

45) Mehmet Aydın, "Fal" T.D.V.İ.A, XII., s.135; O. Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s.97.

46) Ana Britanica, "Büyü", V. s.183; H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 503.

47) H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 503.

Eski Yunan'da, Haketa adındaki şahsın sırlı bir kişiliğe sahip olduğuna inanılıyordu. Bununla birlikte büyü ilâhesi olarak da benimsenmekteydi. Hatta içlerinde Parphyrius gibi kendini büyüye adayanlar da bulunmaktaydı. Büyücüler Pisagor'un rakamlarından faydalanarak, sayıları büyümlü daireler içinde kullanmaktaydı. Pisagorcuların büyü nazariyeleri yanında büyü uygulamaları da yaptığı ifade edilmekteydi.⁴⁸

Eski Çin'de büyü, Taoizm'le özdeşleşmişti. Konfüçyüsçülük genelde büyüye karşı çıkınca eski büyücülerin işlerini Taoist ve Budist rahipler sürdürdüler. Çin'de büyü, insanı hayatta ve ölüm ötesinde güçlendirmeyi, böylece ruhları, hatta tanrıları bile kontrol altına almayı gaye edinmişti. Bunun için büyü, hayatı sarmış, halk dinini istila etmişti. Bu nedenle halk kültürü, büyüsel temalar ve ruhlarla ilgili alışılmışın dışındaki maceralarla dolup taşmıştı.⁴⁹

Hinduizm'de, büyücülük geniş bir yer tutar. Vedalar'da büyü ile ilgili olanı ve ilgili olmayanı ayırmak zordur. Sonraki Vedik dönemde büyüye ilginin daha da arttığı göze çarpar. Hindistan'da tıp ile ilgili uygulamalar büyü ile yakından ilgiliydi. Bu yüzden büyü hayatı sarmıştı. Zengin olsun, fakir olsun, herkes adak adayarak hastalıktan kurtulmak için büyüsel veya yarı büyüsel uygulamalara kadar bir çok büyü çeşidine ilgi duyuyordu.⁵⁰

Eski İran'da, din ve büyü başka hiçbir yerde görülmemiş ölçüde birbirine karıştırılmıştı. Zerdüş sadece tevhidi yerleştirmekle kalmamış, aynı zamanda başta büyü olmak üzere çeşitli batıl inançlarla da mücadele etmişti. Zerdüş'ten sonra Avesta'nın Videvat bölümünde, şeytanlara karşı tılsımlar ve temizlenme kuralları öğretilmiş, büyücüler ve cadılar lanetlenmiş ise de, zamanla oluşan yeni dini yapıda Zerdüş'ten kalma telkinlerle halkın sürdürdüğü ve içinde büyü ile ilgili elemanların da yoğun olarak yer aldığı inançlar bir araya gelmiştir.⁵¹ Daha sonraki safhada da Mecusi diye bildiğimiz dini sentez ortaya çıkmıştır. İyiliğin kötülüğe galip gelmesi şeklindeki esas gayeye uygun olarak, iyi cin ve ruhların yardımıyla, kötü cin ve ruhların zararlı

48) H. Tanyu, "Büyü" T.D.V.İ.A., VI., s. 503.

49) H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 503.

50) H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 503.

51) G. Tümer-A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 108.

etkileri giderilmek ve büyücülerin kötülükleri önlenmek istenmiştir. Zerdüş devrinin melekleri, ateş, sığır ve yer cinlerine dönüşmüştür. Kurbanlar büyü ayinine, dualar da efsunlara çevrilmiştir. Böylece hastalıklardan ve kötü varlıklardan kurtulmak için, afsunlar ve büyüler yapılmıştır.⁵²

Eski Türklerde de büyü ve büyücülük mevcuttu. Eski Türklerde, göz değmesine, cinlerin etkilerine ve kötü ruhlara karşı bağ, bostan ve bahçelere korkuluk (abalıcı) ve nazarlık (kösgök) dikilirdi. Cin çarptığı sanılan kişinin yüzüne soğuk su serpilir, sonra da kaç kaç (Kavuç, kavuç) denilerek üzerlik ve öd ağacı yakılarak tütsülenirdi. İslam'dan önceki Türk boylarında büyü, kehanet, falcılık ve cincilik vardı. Büyü işiyle uğraşanlar genelde Şamanlardı. Şaman Türklerde kam kelimesiyle ifade edilirdi. Kamlar; ruhlar ve cinlerle ilişki kurabildiğine inanılan kişilerdi. Kamlar, büyü yapar, afsunlu sözler söyler ve kâhinlik yoluyla insanın içinden geçeni bilirlerdi. Aynı zamanda gaipten haber verir, cin çarpmasını ve hastalıkları tedavi ederdi. Anlaşılmayan sözler söyler, üfürür, davul döver, kendinden geçerek görünmeyen varlıklarla ilişkiye girerdi.⁵³

Eski Türk kültüründe her türlü bela ve afetlere karşı koruyucu etkisine inanılan muska ve tılsım adeti yaygındı. VIII – XIV. yüzyıllar arasında Doğu Türkistan'da, aralarında Budist ve Maniheizt Türklerin de yaşadığı bölgede yapılan arkeolojik kazılarda, tılsımlar, muskalar, üzerinde afsunlu formüller yazılı levhalar ve tahta materyaller bulunmuştur.⁵⁴

X. yüzyılda Türk boylarının büyük kitleler halinde müslümanlığı kabul etmelerinden sonra da, İslam şiddetle yasaklamasına rağmen büyü, İslam'dan önceki dönemden kalan adetlerle devam etmiştir. Aynı zamanda, Eski İran, Mezopotamya, Mısır ve nihayet Anadolu kültüründeki katkılarla günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Büyü geleneği, günümüzde de ülkemizin çeşitli yörelerinde değişik uygulamalarla varlığını sürdürmektedir. Hunlar'dan günümüz Türk topluluklarına kadar uzanan ve uzun bir gelişme çizgisi takip eden büyü, bugün Türkiye'de genellikle kötü niyetle

52) H. Tanyu, a. g.m., VI.,s. 503-504.

53) Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini**, s. 130, 133, 157, 208; H. Tanyu, a.g.m., VI., s. 504.

54) A. İnan, a.g.e., s. 130-133.

yapılmaktadır. Karı koca veya başka kişilerin arasını açmak, insanın bazı kabiliyetlerini, dilini, bahtını, cinsel gücünü, idrarını bağlamak, sakatlamak, uyutmamak, malına canına, hayvanına zarar vermek v.b. gibi kötü niyetli kara büyüler yapılmaktadır. Bunun yanında kişinin kendisini, ailesini, malını ve mülkünü koruma gayesine yönelik ak büyü örnekleri de görülmektedir.

D. BÜYÜ ÇEŞİTLERİ

Büyünün, tarihî ve antropolojik araştırmalardan ayrı bir toplumsal olgu olarak ele alınmasının uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Büyü, insanlık tarihinde bilimsel ve teknik bilginin belli bir gelişim aşaması kat etmesi ve bir kısım toplulukların dünya görüşünün bir boyutu ya da yansıması olarak bilinmektedir.

Büyü, temelinde yatan düşünce kalıplarına, psikolojik ve sosyal durumlara, bir de büyüsel işlemlerin bünye ve gayelerine göre çeşitlere ayrılmaktadır.⁵⁵ Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Sempatik büyü
 - a) Taklit büyü
 - b) Temas büyü
2. Ak büyü (pozitif büyü)
3. Kara büyü (Negatif büyü)
4. Aktif büyü
5. Pasif büyü

1. Sempatik büyü :

Birbirinden uzak nesnelerin gizli bir sempati ile birbirlerini etkiledikleri inancına sempatik büyü denilmektedir. Her hangi bir varlıkta bulunan kuvvetin, o şeyin nesnelerle temasından dolayı bir dereceye kadar geçmesi veya bulaşmasıdır. Bir defa varlıkların aralarında oluşturdukları her hangi bir temas, o nesnelerin de birbirlerine sempatik kalmalarını sağlamaktadır. Nesneler birbirlerinden uzak kalsalar da, aralarındaki gizli bir sempati ile

55) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 34.

etkilendiklerinden dolayı, bu büyü çeşidine sempatik büyü denilmektedir. Sedat Veyis Örnek'in Frazer'den naklettiği bilgiye göre, Frazer, büyüün dayandığı esas düşünceleri ve büyüde diğer etkinlikleri hesaba katmadan ele alarak iki kısma ayırmaktadır. Bunlardan birincisi; benzer benzeri meydana getirir ilkesi, ikincisi ise; birbiriyle bağlantılı ve ilişkili olan şeylerin, fiziksel temas ortandan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyebilecekleri ilkesine dayandığı düşüncesidir.⁵⁶ Bu çeşit büyülerle, büyü yapılan kişilerin her hangi bir uyarıcının etkisiyle etki altına alınabileceğine inanılmaktadır. Sempatik büyü, taklit ve temas büyüü olarak ikiye ayrılmaktadır.

a) Taklit büyüü :

Bir şeyin taklidini yapmakla, taklidi yapılan varlığın esasını etkileme ve taklit yoluyla istenilen sonucu elde etme esasına dayandığı için, bu şekilde yapılan büyü çeşidine taklit büyüü denilmektedir. Bu büyüye anoloji büyüü de denilmektedir. Bir şeyin benzeri ile taklidi arasında herhangi bir farkın olmadığına yönelik ilkel düşünceden kaynaklanmaktadır. Halk arasında daha çok hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Hem iyi hem de kötü amaçlar için baş vurulmaktadır. Hoşlanılmayan veya korkulan bir kimsenin zarar vermeyecek hale getirilmesi için ilk akla gelen büyü taklit büyüü olmaktadır. Bu işlemin yapılabilmesi için, söz konusu edilen kişinin resmi yeterlidir. Bu resmin yakılmasıyla istenilen sonucun elde edilebileceğine inanılmaktadır. Taklit büyüünde en çok kullanılan malzeme, iyiliği, kötülüğü veya ölümü istenilen kimsenin resmi, tırnağı, saçı, kirpiği, kaşı ya da ağaçtan, çamurdan veya bal mumu gibi şeylerden yapılmış olan figürleri gerekmektedir.⁵⁷

b) Temas büyüü :

Bir insanla o insandan ayrılmış olan bir parçanın arasındaki gizli büyüsel sempati uygulamasından kaynaklanmaktadır. "Parça bütüne aittir" ilkesi ile çalışan bir büyü çeşididir. En fazla başvurulan büyü şekillerinden birisidir. Bu büyüün çıkış noktası olan düşüncelyi şöyle açıklayabiliriz : Bir zamanlar birbirine bağlı olan şeyler, sonradan birbirlerinden ayrılmış olsalar

56) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 34.

57) S.V. Örnek, a.g.e., s. 36.

da, parçalardan birisindeki değişiklik, ötekini de etkilemeyi gerektirdiğinden aralarında etkin bir bağlantı oluşmaktadır. Parça bütüne aittir ilkesi gereğince, parçaya sahip olanın bütüne de sahip olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Buna göre; herhangi birisinin saçına, tırnağına, elbise parçasına, dişine v.b. gibi şeylerine sahip olan kimsenin, söz konusu şahıslar üzerinde olumsuz büyüsel bir etki yapma gücüne sahip olabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.⁵⁸

Temas büyüünde, insanın giyim kuşam ve günlük hayatında kullandığı eşyalarının da büyüsel etkiyi ilettiğine inanılmaktadır. Bu ilkel düşünceden hareketle Polinezyalılar, bir kimsenin ölümünü istediklerinde, söz konusu şahsın elbisesinden bir parçayı mezara bırakmaktadır. Yerliler özellikle hayvanlardan gelebilecek tehlikeleri uzaklaştırmak için, çekindikleri hayvanların boynuz, diş ve postunu zararlı hayvanlara karşı korunma amacıyla sempatik büyü objesi olarak kullanmaktadır.⁵⁹

Gerek taklit, gerekse temas büyüleri pratikte genellikle birbirlerine bağlı oldukları için, bazen karışabilmektedir. Temas büyüü taklit prensibini uyguladığı gibi, taklit büyüü de temas prensibini kullanmaktadır. Mesela bir insanda var olduğu düşünülen gizli bir güç, o insanın nefesinde, tükürüğünde ve kanında da bulunabilmektedir. Bunlardan birisiyle yapılacak büyüün sahibini de etkileyebileceğine inanılmaktadır.⁶⁰

2. Ak büyü (pozitif büyü) :

Genel olarak fertlerin ve toplumun iyiliği göz önünde bulundurularak yapılan büyülere denilmektedir. Halk hekimliğinde hastalıklardan korunmaya yönelik işlemler ak büyü grubunda değerlendirilmektedir. Yapılan tıbbi müdahalenin ve kullanılan ilaçların bir faydası olmazsa, ak büyüye baş vurulmaktadır.

Ak büyü, hastalık, yaralanma ve ölüm gibi kişisel felaketlerle, sel, kuraklık gibi doğal felaketleri önlemeye, evi-barkı, malı-mülkü, hayvanları, korumasız çocukları, lohusaları, kötü ve dış etkilere korunmaya yönelik de

58) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik tetkiki**, s. 37.

59) S.V. Örnek, a.g.e., s. 37.

60) S.V. Örnek, a.g.e., s. 37-38.

yapılmaktadır. Malinowski'ye göre de; "Komşunuzun sizden daha çok hayvanı ve gücü varsa, sizden daha sağlıklıysa siz kendinizi bütün malınızla küçülmüş ve eksilmiş sayarsınız. Bu nedenle de komşunuzla kendinizi karşılaştırıp onu kıskanırsınız. İnsanın istekleri, başkalarının engellemesi ve kendisinin daha da ileriye gitmesiyle tatmin olmaktadır."⁶¹ diyerek, insanın arzu ettiği şeyleri elde etmesi için, bu büyüsel yöntem başvurabileceğini dile getirmektedir.

Ak büyü genellikle dinden ve dinin kutsal bildiği şeylerden faydalanılarak yapılmaktadır. Çoğunlukla din alanında ve din adamları ile işbirliği yaparak uygulanmaktadır. Tıbbi olarak çaresiz olduğu sanılan hastalıklar ve hastalar üzerine ayet ve dualar okunarak yapılmaktadır. Hastada titreme görülürse, hastalığın bir cin çarpması sonucu olduğu kanaatine varılmakta ve büyü çözülmeye çalışılmaktadır. Bu büyü, faydalı ve gözle görülebilen kuvvetleri kendi alanına çekmeye gayret etmektedir.⁶²

3. Kara büyü (negatif büyü) :

Ak büyüün aksine birisine kötülük yapmak ve zarar vermek amacıyla yapılan büyülere denilmektedir. İnsanların hayatına, sosyal statüsüne, kazancına ve hayvanlarına zarar vermek gayesiyle yapıldığı gibi; sevgilileri, evlileri birbirinden soğutmak ve ayırmak, cinsel kudreti, konuşma yeteneğini ve uykuyu bağlamak, düşman bildiklerini hasta etmek ve sakat bırakmak gibi durumlar için de kara büyüye başvurulmaktadır.

Ak büyü ile uğraşanlar, amaçlarına ulaşmak için dinden ve dinî sistemlerden olumlu yönde faydalandığı gibi, kara büyü ile uğraşanlar da olumsuz yönde faydalanmaktadır. Kara büyü ile uğraşanlar, dinin yasakladığı şeyleri yapmaktan çekinmemektedir. Kara büyücüler hedeflerine ulaşmak için her yolu meşru görmektedir. İstediklerini elde etmek için de çeşitli tabiat üstü gizli kuvvetlere baş vurmaktadır. Bu tabiat üstü kuvvetlerin başında cinler, şeytanlar ve kötü ruhlar gelmektedir. Dinlerin kutsal bildiği değerleri de

61) Bronislaw Malinowski, **Büyü Bilim ve Din**, Çev. Ender Gürol, İstanbul 1964, s. 60-61.

62) S.V. Örnek, a.g.e., s. 38; A. Nureddin Bayram, **Sihir ve Büyü**, s. 244.

saygısızca kullanmakta tereddüt etmemekte, kısacası dinî düşünce ve değerlerin karşısında olduklarını ortaya koymaktadırlar .⁶³

4. Aktif büyü :

Tabiat olaylarına etki ettikleri düşüncesiyle, insanları aldatmaya yönelik yapılan büyüsel işlemlere aktif büyü denilmektedir. Bu büyüü yapanlar, tabiat olaylarını yönetim ve denetim altına alarak, güçlü iradeleriyle onları diledikleri gibi etkileyebildikleri ve kullanabildiklerini iddia etmektedir. Büyücüler kendilerinin parapsikolojik bir hayatlarının olduğunu ve tabiat üstü gizli güçlerle donatıldıklarını telkin etmektedir. Özel birtakım tılsımlı sözler, tekerlemeler, dua veya beddualar ile büyü hazırlamak için elverişli bir durum meydana getirmeye çalışmaktadırlar.⁶⁴

5. Pasif büyü :

Zararlı etkenlerden kaçınmayı amaçlayan büyüsel işlemlere pasif büyü denildiği gibi, zararlı ve kötü dış etkileri uzaklaştırmaya, bunların zararlarından kaçınmaya ve bunlara karşı savunmaya geçmeye de pasif büyü denilmektedir. Birtakım büyülü güçlere sahip olduğuna inanılan veya uğursuz olduğu zannedilen yerlerden, eşyalardan ve insanlardan kaçınmak, bu büyüünün esasını teşkil etmektedir. Mesela, gebe kadınların bazı şeyleri yememeleri, lohusaların kötü kuvvetlere karşı yanlarında uzaklaştırıcı etkiye sahip olduğu sanılan birtakım büyüsel eşyalar bulundurmaları; kutsal yazı, bıçak, makas, mavi boncuk ve çeşitli nazarlıklar taşımaları, pasif büyüünün özelliklerinden kabul edilmektedir. Pasif büyüde tehlikeli, kötü etkenleri uzaklaştırıcı ve büyülü birtakım özelliklere sahip olduğuna inanılan uğurluklar, muskalar ve nazarlıklar önemli bir rol oynamaktadır.⁶⁵

63) H. Tanyu, “**Büyü**” **T.D.V.İ.A**, VI., s. 502.

64) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 39; H. Tanyu, a.g.m., s. 502-503.

65) S.V. Örnek, a.g.e., s. 39-40.

I. BÖLÜM

ESKİ TÜRKLERDE BÜYÜ VE BÜYÜCÜLÜK

Eski Türkler tabiatta birtakım gizli kuvvetlerin varlığına inanmışlardır. Bunu “yer-su” tabiri ile ifade etmişlerdir. Türkler tabiatta gizli kuvvetlerin bulunduğu düşüncesini, onlara sadece kutsallık atfederek ve tabiat olaylarını gördükleri gibi kabul ederek inanmışlardır. Bu gizli kuvvetlerin kendilerine zarar vermemeleri için, kamların yaptığı büyü ve kehanetten faydalanma yolunu seçmişlerdir.

A. Büyünün amacı :

İnsanlar, varlıklar veya nesnelere üzerinde istenilen davranış değişikliğini sağlamak büyüün en önemli amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaç hem iyi hem de kötü arzuları gerçekleştirmek amacıyla olabilmektedir. Bu nedenle birçok değişik düşünce ve isteği gerçekleştirme hedefi ve ümidiyle büyü yapılmaktadır. Konusu itibarıyla büyü, insanlara, hayvanlara ve diğer varlıklara acı verme, hastalık ve sakat bırakma ve ölüm gibi olumsuz yönde tesir ederek ve istenilen şeyleri hedefleyerek, etki bırakmayı düşünen bir uygulama olarak bilinmektedir.

Büyüler yapılaş amaçlarına göre üç kısma ayrılmaktadır.

Birincisi; insan hayatına, sağlık ve mutluluğuna, evine barkına, malına mülküne zarar vermek amacıyla yapılan uygulamalardır. Altay Şamanları ak şaman ve kara şaman olarak ikiye ayrılırlar. Kara şamanlar kötü ruhların, cinlerin ve şeytanların da yardımıyla göğe çıkıp, yer altına inebilirler. Bu sayede, “Erlık” denilen kötülük tanrısının da yardımıyla her türlü kötülüğü insanlara yapabilecek güçte olduklarına inanırlar.⁶⁶

İkincisi; uzaklaştırıcı uygulamalar diyebileceğimiz, hastalıklardan, kötü ruhlardan, tabiat üstü gizli güçlerin etkilerinden, ölüm ve diğer felaketlerden kurtulmak ve korunmak amacıyla yapılmaktadır. Orta Asya Şamanları kötü ruhları kovmak için ateşi, büyük bir temizleyici güç olarak görmektedir.

66) Mircea Eliade, **Şamanizm**, Çeviren, İsmet Birkan, Ankara 1999, s. 220, 233; Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998, s. 77.

Şamanların, hastalığa tanı koyan, hastanın canını kötü ruhlara karşı koruyan ve tehlikelere göğüs gerebilecek kadar azmi olan, gizemli bir kişilik taşıdığına inanılmaktadır.⁶⁷

Üçüncüsü ise; yapılmak istenilen şeylerle ilgili uygulamalardır. Uygun tabiat olaylarını insanların lehine veya aleyhine kullanarak, olaylardan ve benzer hususlardan herhangi bir şeyin olup olmayacağına dair sonuçlar elde etmek ve yorumlarda bulunmak gibi uygulamalar bu kısma girmektedir. Mesela; efsanelerde anlatıldığına göre büyücü şamanların, tabiat olaylarını bozmaya, soğuk, yağış, kar ve fırtına çıkarma gibi güçlere sahip olduklarına inanılmaktadır. Bütün bu efsaneler, tabiattaki olayları idare etmeyi mümkün kılan inançtan ileri gelmektedir. Bu büyüler, yağmuru ve karı yağdırmayı amaçlayan veya rüzgarı estirmeye imkan tanıdığına inanılan “yada taşı” ile yapılmaktadır.⁶⁸ Tabiatüstü gizli güçleri elde ederek maddi ve manevi servete kavuşmak gibi uygulamalar büyünün amaçları arasında yer almaktadır.

B. Kam-Şaman :

Şaman kelimesi, Tunguz kökenli bir sözcüktür. Orta Asya'nın çeşitli topluluklarında bu terim şu şekilde kullanılmaktadır: Yakutlar **oyun**, Kırgızlar, Kazaklar ve Özbekler **bahşı-bakşı**, Moğollar, **böge, böğü, böö** ve **udagan** kelimeleriyle ifade etmektedir. Udagan kadın şamana denilmektedir. Türkçe'de yaygın şekliyle kullanılan kelime **kam**'dir.⁶⁹

Eski Türk topluluklarının dinlerinin Şamanizm olmadığını başta Mircea Eliade olmak üzere, dinler tarihi araştırmacılarından Hikmet Tanyu, İbrahim Kafesoğlu ve Bahaeddin Ögel dile getirerek, Gök Tengri Dini olduğunu ifade etmektedir. Buna karşılık Abdulkadir İnan ve Fuat Köprülü ise; ilk Türk dininin

67) Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976, s. 43; Mircea Eliade, a.g.e., s. 214; Jean-Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, Çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1998, s. 61; Michel Perrin, **Şamanizm**, Çev. Bülent Arıbaş, İstanbul 2001, s. 77.

68) Jean-Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, s. 76-77; Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, s. 36-37;.

69) Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara 1968, s. 245, 415, 418; Mircae Eliade, **Şamanizm**, s.22-23; Jean-Paul Roux, a.g.e., s. 51; Mustafa Erdem, **Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat**, Ankara 2005, s. 140

Şamanizm olduğunu söylemektedir.⁷⁰ Ancak Türk topluluklarında Şamanizm'e benzeyen bir inancın varlığına ihtimal verecek bir kayıt mevcut değildir. Altay Türkleri tarafından bugün şaman manasında kullanılan **Kam** sözcüğü 5. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Avrupa Hunları tarihinde **atakam** ve **eşkam** isimlerinde iki şeften bahsedilmektedir. Buradaki kam kelimesi eski Türk dininin temsilcisi manasını ifade etmektedir. Uygurlar ve Kırgızlarda kam yerine, Bakşı-bahşı kelimesi büyücü ve sihirbaz anlamlarında kullanılmaktadır.⁷¹

Şamanlığın dinden ziyade bir sihir sayılması gerektiğini sezen, fakat Türklerin kendilerine has bir dinlerinin olması gerektiğini düşünen Ziya Gökalp; "Şamanizm Eski Türklerin dini sistemleri değil sihri sistemleridir." İfadesini kullanmaktadır.⁷² Türk toplulukları kendilerini şamanist olarak nitelendirmemektedir. Eski Türkler dinleriyle iç içe bir hayat sürüyorlardı. Türkler dinlerine bir isim vermemişlerdi. Her ne kadar inançları animistik, totemistik ve atalara tapınma gibi birtakım özellikler taşısa da, bunu Şamanizm olarak kabul etmek mümkün değildir. Ancak Gök Tengri etrafında şekillenen bir din olduğu için, tamamen kendine özgü bir monoteizm ve Gök Tengri (Tanrı) Dini olarak isimlendirmek mümkündür.⁷³ Bu nedenle araştırmamızda şaman kelimesi yerine, kam kelimesini kullanacağız.

Mircae Eliade, Kamlığı vecd ve istiğtak (extase) tekniği olarak tanımlamaktadır. Kam, her şeyden önce, kendi özel usulleri sayesinde ulaştığı vecd ve kendinden geçme hali içinde, ruhunun göklere yükselmek, yer altına inmek ve oralarda dolaşmak üzere, bedeninden ayrıldığını hisseden bir aşkın (trans) ustasıdır. Ruhları hükmü altına alarak, ölülerle, tabiat ruhları (cinler ve periler) ile ve şeytanlarla bağlantı kurmağa muvaffak

70) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 25; Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, s. 15-18; Ayrıca Bkz. Hikmet Tanyu, **Türklerin Dini Tarihçesi**, İstanbul 1978; **İslamıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, İst. 1986; İbrahim Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, Ankara 1980; Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, Ankara 1971, **İslam Öncesi Türk Kültür Tarihi**, Ankara 1984, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, İst. 1988; A. Inan, **Eski Türk Dini Tarihi**, ist. 1976.

71) J. Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, s. 51-54.

72) Ziya Gökalp, **Türk Medeniyeti Tarihi**, Hazırlayan, Kazım Yaşar Koprıman, İsmail Aka, İstanbul 1976, s. 117.

73) Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, s. 21-24; J.P. Roux, a.g.e., s. 51-53.

olmaktadır. Ateş üzerine hakimiyet kurması, hastalanan (Ruhu çalınan) kimselere şifa vermesi, ölü ruhlarının arzularını yerine getirerek zararlarını önlemesi, dertli insanların şikayet ve dileklerini arz etmek üzere, gökteki ve yer altındaki tanrıların yanına giderek aracılık yapabilmesi, bu sayede mümkün olmaktadır. Bu yetenekleriyle topluluk üzerinde korku ve saygı uyandıran, büyüleriyle varlıkları etkileyen Kam, sadece din adamı değil, aynı zamanda tabip, büyücü, üfürükçü, gelecekte haber veren bir kâhin vazifesini de görmektedir.⁷⁴ Kamlar, felaketleri insanlar ile görünmez dünyanın varlıkları arasındaki özel bir ilişkinin neticesi olarak görmektedir. İnsanlar çeşitli uğursuzlukların kurbanlarıdır. Bu uğursuzluklardan kurtulmak için uğur getiren bir tılsım olarak, çift başlı kartalları uğurluk ve talih amacıyla kullanmaktadır. Bu uğursuzlukları dünyadaki gizli varlıklar tetiklemektedir. Kamlar ise, bu ilişkide arabulucu görevi üstlenmektedir.⁷⁵

Kam olmanın genel olarak çeşitli yolları vardır. Kamın diğer insanlar üzerinde garip tesirler uyandıran davranışlarında başarı elde edebilmesi için bazı şartlara ihtiyaç vardır. Bu şartlar şaman olma konusunda kendini göstermektedir. Kam olacak kişi şu iki değişik yolla bu mesleği elde etmektedir.

Birincisi ; Kamlık mesleğinin babadan oğula mirasla geçmesi, yani kalıtımsal aktarım yoluyla meydana gelmesidir. Altaylarda kam olacak kişi daha çocukken hastalıklı, çekingen ve dalgındır. Ancak kam olacak olan kişinin babası, onu uzun bir süre bu göreve hazırlar, şarkılar ve ilâhiler öğretir. Kırgız ve Kazaklarda Bahşı-bakşılık (kamlık) mesleği babadan oğula geçmekle birlikte, baba iki oğluna birden de bırakabilmektedir. Yakutlarda, Kamın ölümünden sonra Kamlık ruhu kaybolmamaktadır. Ailenin başka bir üyesinde yeniden ete kemiğe bürünerek ortaya çıkmaktadır. Kam olacak kişi çılgın öfke nöbetlerine kapılmağa başlamakta, birden aklını yitirerek ormana çekilmekte, ağaç kabuklarıyla beslenmektedir. Kendini suya ve ateşe atarak, bıçakla yaralamaktadır. O zaman ailesi yaşlı bir Kama başvurmakta; o da

74) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 54-55; İbrahim Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, Ankara 1980, s. 22-27;

75) Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, I., s. 24-25; Michel Perrin, **Şamanizm**, s. 96-97.

onu çeşitli ruh türleri, ruh terbiyesi, ruhları çağırma ve onlara buyurma teknikleri konusunda eğitmeye başlayıp, ona sırra erme sürecini öğretmektedir.⁷⁶ Bu sayede Kam, büyü yapmayı, hastalıkları teşhis ve tedavi etmeyi, iyi ve kötü ruhlardan yardım almayı öğrenerek, halkın gözünde ulu bir şahsiyet olmayı elde etmektedir.

İkincisi ise; tanrısal ya da kendiliğinden gelen bir iç çağırısı veya klanın üyeleri tarafından seçilme Kam yoluyla olmaktadır. Fakat bu şekilde Kam olanlar, mesleklerini miras yoluyla elde etmiş olanlara göre daha zayıf sayılmaktadır. Seçilme yöntemiyle Kam olanların, vecd (esirme) halini elde etmesi gerekmektedir. Belli bir Kamın eğitimini aldıktan sonra ancak Kam olabilmektedir. Bu da çeşitli rüyalar, kendinden geçmeler, Kamlık teknikleri, ruhların isim ve işlevleri, soyağacı ve gizli birtakım dil v.b. gibi yöntemler ve sırra erdirme sürecine bağlıdır.⁷⁷

C. Kamlığa ait kavramlar

Kamların mesleklerini icra ederken müracaat ettikleri tabiatüstü güçler, bazı ruhlar, birtakım teknik ve kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramların neler olduğunu ve niçin kullanıldıklarını aşağıda açıklayacağız.

a) İyi ruhlar :

Türklerin eski inançlarının merkezinde Gök Tengri vardır. Bunu yardımcı ve koruyucu ruhlar, kötü ruhlar ve ata ruhları tamamlamaktadır. Türklerin hayatında olağanüstü güçlere sahip varlıklarla, insan hayatı arasında aracılık yapan kamlar vardır. Hayatın çeşitli dönemlerinde birçok fonksiyonu üstlenen kam, dini otoriteyi ve ruhlar arasındaki aracılık işini de yürütmektedir. Türkler, her varlığın bir ruh taşıdığını kabul etmektedir. İyiliklerin ve kötülüklerin de bu ruhlar tarafından meydana getirildiğine inanmaktadır. Bu nedenle onları kızdırmamaya, onların yardımını kazanmaya ve onları memnun etmeye çalışırlardı. Bu yüzden Tengri ve ruhlara ayinler düzenler ve bu ayinlerde kurbanlar kesip şükranlarını onlara sunarlardı.⁷⁸

76) M. Eleade, **Şamanizm**, 31-33, 35, 39.

77) M. Perrin, **Şamanizm**, s. 33-45; M. Eliade, a.g.e., s. 34-38.

78) Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, s. 245, 415-418.

Kamların dua ve ayinlerde, hastalıkları teşhis ve tedavide müracaat ettikleri iyi ruhların başında **Ülgen** gelmektedir. Ülgen, büyük ve ulu manasına gelmektedir. Ülgen, insanların iyiliği için çalışırdı. Yardımcısı da **Umay** adı verilen ve melek kavramına benzeyen bir dişi ruh idi. Çocukları doğum sırasında ve doğumdan sonra kötülüklerden koruduğuna inanılırdı. Umay'ın koruyuculuğu sadece insan yavrusuna yönelik değildi. O, aynı zamanda bütün canlıların yavrularını da büyüyünceye kadar korumak ve kollamakla yükümlüydü.⁷⁹

Türkler, **Münker ve Nekir** denilen iki meleğin varlığına ve onların insanı, bütün hayatı boyunca takip ettiklerine inanmaktadır. İslâm'dan önce de Türklerde insanın sağında bulunan **Yayuçi**, solunda bulunan **Körmös** adı verilen iki meleğin varlığına inanılmaktadır. Kötü ruhların ebedi olduğu, iyi ve kötü ruhların da varolduğu kabul edilmektedir.⁸⁰ Bu yüzden Kam, kötülüklerin uzaklaştırılmasında iyi ruhlardan yardım almaktadır. Türkler bunlardan başka koruyucu ruhlar olarak, **yer-su** ile ifade ettikleri tabiat ve vatan ruhlarına, erişilmez yüksek dağ ruhlarına, kaya, taş , orman, ağaç ve bitki ruhlarına inanarak, onlardan yardım da istemektedir.⁸¹

İyi ruhlarla desteklenen ve onlardan yardım almak için ruhunu göğe çıkararak, yerin derinliklerindeki ruhlarla da ilişki kurabilen Kamlara Türkler genelde ak Kam adını takmışlardır. Kamlar, bazen kısırlık tedavisi için, bazen doğumun kolay geçmesini sağlamak, bazen ölenin ruhunun geri dönmesini önlemek amacıyla cenaze törenlerinde çağrılırdı. Evlenenleri kötü ruhlardan korumak için düğün törenlerinde bulunurdu. Çünkü Kamlar Ulu Tengri'nin bizzat birer koruyucu ruh gönderdiği güçlü sihirbazlardı.⁸²

b) Kötü ruhlar :

Türklerde ruhların ikinci kısmını kötü ruhlar oluştururdu. Bu kötü ruhların başkanı da **Erlık** idi. Erlık karanlık dünyanın hakimi, her türlü kötülük

79) Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1972, s. 26-42; Mustafa Erdem, **Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat**, s. 124, 139.

80) Mustafa Erdem, a.g.e., s. 123, 144.

81) A. İnan, **Şamanizm**, s. 166-175, 399; A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 23-26.

82) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 214-217.

ve hastalığın sebebiydi. Kötülük ruhunu (Erlık) Abdulkadir İnan şu şekilde ifade etmektedir : “ Erlık, insanlara her türlü kötülükleri yaparak, insanlara ve hayvanlara çeşit çeşit hastalıklar göndermek suretiyle kurbanlar ister, istediği kurban verilmezse musallat olduğu obaya ve aileye ölüm ve felaket ruhlarını gönderirdi. Öldürdüğü insanların canlarını yakalayarak yer altındaki karanlık dünyasına götürür ve kendisine uşak yapardı”.⁸³

Kam, kötü ruhlarla mücadele edebilmesi ve hastalıkları tedavi etmesi için, kam olacak kişinin ruhunu şeytanlar ve diğer yardımcı ruhların bulunduğu yer altına götürüp orada bir ile üç yıl arasında değişen bir süre içinde kapalı bir yerde tutardı. Daha sonra bedenini küçük parçalara ayırarak, her hastalık için bir parça olmak üzere düzenlerdi. Kam adayı da bu sayede tedavi yeteneği kazanırdı. Bundan sonra da kam, ruhunun yer altına inişinin ödülü olarak büyük bir güce kavuşurdu.⁸⁴ Kötü ruhlara karşı yapılan ayinlerde kamlar, yer altına indiklerini ve orada gezdiklerini temsili birtakım hareketlerle sahnelerdi.

Bu dünyada kötülük yapan insanların ruhu, kötülüklerinin cezası olarak Erlık alemine , yer altına gönderildiğine inanılırdı. Bu ruhlar bütün insanlara kötülük etmeye ve akrabalarından birini erlik alemine çekmeye çalışırdı. İşte bu kötü ruhlardan insanları korumak için iyi ruhların yardımını sağlayan Kamlara baş vurulurdu.⁸⁵

Altay Türklerine göre Erlık ve ona tabi olan bütün kötü ruhlara **Körmös** denilmektedir. Körmösler muhtelif hastalıkları, genelde de insan ve hayvanları felaketlere göndermekle yükümlüdür.⁸⁶

Altay Türklerinin inançlarına göre Erlık, tabiatı gereği kendine arık, sakat ve hasta hayvanlardan kurban sunulmasını ister ve bundan hoşlanırdı. Ayrıca Erlık ruhunun hizmetinde olan ruhlara **Yek** denirdi. Bu kavram şeytan anlamına gelirdi. Yakut Türkleri kötülüklerin kaynağı olan ruha **abaası** (kötü ruhlar) adını verirlerdi. Türk dünyasında bugün de yaygın olan inanca göre,

83) A. İnan, **Şamanizm**, s. 39-41; A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 27-30.

84) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 59-61.

85) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 96-106.

86) A. İnan, a.g.e., s. 96, 101.

daha çok, yeni doğum yapan kadınlara ve yeni doğan çocuklara musallat olduğuna inanılan ve kötülüklerin kaynağı olan ruhlara **albastı, al karısı** ismini vermişlerdi.⁸⁷ Altaylarda ve Kırgızlarda doğumun gecikmesi ve güç olması, albastı veya al karısı denilen kötü ruhun lohusa kadına musallat olmasına bağlanırdı.⁸⁸

c) Arva-arvaş :

Kamların, anlaşılmayan sözler söyleyerek cin çarpmasına karşı afsunlaması, büyü yapması ve üfürükçülüğüne arva-arbağ ya da arvaş denirdi. Afsun yapan büyücü Kamlara verilen ücrete de ürüng adı verilirdi.⁸⁹ Kamlar, kötülüklerin insanlar ile görünmeyen dünyanın varlıkları arasındaki özel bir ilişki neticesinde meydana geldiğine inanırlardı.

Kamlar, ruhu cinler tarafından esir alındığına inanılan insanların ruhlarını geri çağırmak için, yaktığı ateşin içine kayın ağacının dallarını atarak davulunu dumana tutardı. Bu sayede cinler tarafından esir alınan ruhları çağırmaya başlar ve ruhların davula girmesini isterdi. Her ruha ismiyle seslenerek, “buradayım” cevabını aldıktan sonra çeşitli ilâhiler ve anlaşılmayan tılsımlı sözlerle birtakım hareketler ve ritüeller eşliğinde ruhu tekrar getirdiğini tasvir eder, bu şekilde ruh yakalanır ve Kam, ardıç ağacının dallarını yakarak onu tütsülerdi. Bay Ülgen’in gökteki sarayına kadar yapacağı yolculuğu, kendinden geçerek vecd haliyle insanların huzurunda gösterirdi. Kam, ateşin etrafında büyülü ve Kama ait güçlerini kişileştiren ruhlara, at eti sunarak gösterirdi. Çünkü ateş kutsal güçleri simgeler ve büyük bir temizleyici ve kötü ruhlardan arındırıcı olarak kabul edilirdi.⁹⁰

d) Irk :

Irk kavramı, Kamların falcılık yapması, kâhinlik yaparak gelecekte haber vermesi ve insanların gönlünden geçeni bilmesi için kullanılan bir kavramdır. **Irk**; kehanet etmek anlamına geldiğinden, “kam ırkladı” Kam

87) A. İnan, “**Al ruhu Hakkında**”, **Makaleler ve İncelemeler**, Ank 1968, s. 259-268.

88) Ünver Günay-Harun Güngör, **Başlangıçtan günümüze Türklerin Dini Tarihi**, Ankara 1997, s. 68.

89) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 130-132.

90) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 222-229.

kâhinlik yaptı, fala baktı demektir.⁹¹ Türkler bir kehanet elde edebilmek için büyücü Kamlara başvurduklarında, büyücü her bir istikamete koşmaya başlıyor ve bayılıncaya kadar nefes nefese kalıyordu. Bu durumdayken hayalinin kendine gösterdiği şeyleri dile getiriyor ve orada bulunanlar, söylenenlerin gereğini yerine getiriyorlardı. Kamların kelime dağarcıkları halka göre çok fazla olduğundan, bir kehanette bulunacaklarsa insanların anlayamayacağı ifadeleri kullanıyorlardı. Halk da “kam ırladı” diyerek, gelecek için kehanette bulunduğunu dile getiriyordu. “İrlamak”, aynı zamanda sihirli şarkı, büyülü ilahiler, büyüleyici ve büyülemek anlamına da gelmektedir.⁹²

Kam, Bay Ülgen’in sarayına kadar yapacağı yolculukta, ateşin etrafında davulunu döverek çeşitli hayvan sesleri (kaz, ördek, kuş ve at sesleri) çıkararak şu şekilde şarkı ya da ilahi okurdu :

“Ak göğün üstüne,
Ak bulutların ötesine,
Mavi göğün üstüne,
Mavi bulutların üstüne,
Yüksel göklere, ey kuş!”

Bu sesleniş ve çeşitli hayvan seslerini taklit etmekle, kehanetin veya kötü ruhlar tarafından ele geçirilen ruhların geri getirildiğini anlatmış olurdu.⁹³ Kamlar yaptıkları bu ve buna benzer ırk yöntemleriyle kendisinden yardım isteyen insanlara kâhinlik yaparak yardım ederlerdi.

e) Yat-yada :

Yat, yağmuru ve karı yağdırmaya veya rüzgârı estirmeye imkan sağladığına inanılan büyü aracına denilmektedir.⁹⁴ Bir başka ifadeyle de **yada** sözü, Farsça’dır ve sihirbaz anlamına da gelmektedir.⁹⁵

91) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 131.

92) J.P. Roux, **Türklerin ve Moğolların Dini**, s. 54-56,67.

93) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 224-225.

94) A. İnan, a.g.e., s. 133; J.P. Roux, **Türklerin ve Moğolların Dini**, s. 76-78.

95) Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, s. 38.

Bu nesne **yada taşı** diye de isimlendirilen bir çeşit taştır. Türklerin çeşitli fonksiyonlar yüklemek suretiyle inançlarının arasına kattığı varlıklar arasında yer almaktadır. Türkler arasında uzun asırlar olağanüstü nitelikleriyle varlığını sürdürmüştür. Türkler savaşlarda hasımlarını korkutmak amacıyla büyücülere başvururlardı. Büyücüler de yada taşının olağanüstü gücü ile gökyüzüne alevler gönderir, ateşten çeşitli şekillerde bulutlar ve rüzgar oluşur ve gökyüzünü kaplardı. Diğer bir olayla ilgili hikâyede de; soğuk ve yağış getirebilen büyücüler, kar ve fırtına meydana getirerek düşmanın üzerine gönderir ve onları mağlup ederlerdi.⁹⁶

Türkler, bu taşın Allah tarafından Yafes'e verildiğine inanırlardı. Yada taşının hayvanların, ineklerin ve atların midesinde bulunan bir salgıdan meydana gelebileceği düşüncesi de mevcuttur. Bu taş tabiat olaylarının ortaya çıkarılmasında da kullanılırdı. Bulutları dağıtmak, yağmur yağdırmak, kar ve soğuk fırtınalar koparmak veya bol miktarda yağmur, kar ve dolu yağdırmak amacıyla kullanılırdı. Ayrıca, gök gürültüsü, yıldırım ve tufanların başlaması gibi kötü hava koşullarının oluşturulması için de kullanılırdı. Büyücüler yat törenlerini genelde yaz aylarında yaparlardı.⁹⁷

f) **Yel- yelpin :**

Altay Türkleri arasında **Yel**, cin peri anlamına gelir, "er yelpindi" ifadesiyle, adama cin çarptı denilirdi. **Yelpin**, cin çarpmış kişiye denir ki, oğlan cine çarpıldı demektir. Büyük sihirbaz ve büyücüye de **yelviçin** denilirdi.⁹⁸ Türk boylarının çoğunda genelde şerir ruh anlamına gelen **yel-yil** kelimesi kullanılırdı. Altay Türkleri, insan yediğine inandıkları ve zararlı bir ruh taşıdığı sanılan yaratığa da **yilbüke-yelbegün** derlerdi.⁹⁹

Kamlar, cinlenme olayını öteki dünya ile bu dünya arasındaki bir iletişim neticesinde, tabiat üstü bir varlıkla ilişki sonucu meydana geldiğine

96) İbrahim Kafesoğlu, **Kutad-gu Bilik ve Türk Kültür Tarihindeki Yeri**, İstanbul 1980; Harun Güngör, a.g.e, s. 36-37; J. P. Roux, **Türklerin ve Moğolların Dini**, s. 77-78.

97) J.P. Roux, a.g.e., s. 78.

98) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 133.

99) A. İnan, a.g.e., s. 135.

inanırlardı. Halk da uzman bir kişinin bu varlıkları tespit ederek, cin kovma ayinine baş vurması gerektiğini düşünürdü.¹⁰⁰

Türkler arasında cin inancı çok yaygındı. Özellikle Uygurlar, Kazak ve Kırgızlara göre cinler, bir meydanda tek başına duran ağaçlarda, ıssız evlerde, ahır ve küllerin atıldığı ortamlarda bulunurdu. Genelde sara hastalığına tutulan kimselere cin çarpmış denilirdi. Cin çarpmış kişiler **Bakşı**'lara tedavi ettirilir, onlar da önce muska verir, sonra da üflerdi. Üfleme söğüt dalı ile yapılır, okuyup üflendikten sonra bu dalla hasta olan kişiye vurulurdu. Ateşin uzaklaştırıcı etkisinden dolayı ateşle de tedavi ettikten sonra da fala bakardı. Diğer bir tedavi yöntemi de “peri oyunu” yöntemidir ve şöyle yapılırdı : “Türkistan'da evlerin damındaki pencereye “tünglük” denilirdi. Sara hastalığına tutulmuş olan hasta, eve getirilerek söz konusu pencerenin altına bir kazık çakılırdı. Kazıkla pencere arasına bir urgan gerilerek, hastanın bu urgana sıkıca sarılması söylenirdi. Bakşı (kam) dualar okumaya, tılsımlı sözler söylemeye başlar ve elindeki davula vurdukça hasta urgana sarılmaya başlardı. Davulun ritmi arttıkça hastanın hareketleri de hızlanır ve iple tırmanmaya başlardı. Eğer hasta dama kadar çıkarsa bu durum hastanın iyileşeceğine, eğer oraya kadar çıkamazsa kötüleşeceğine işaret ederdi. Daha sonra da hasta kişiyi alıp dışarıda yanan yedi ateşe götürürdü. Adamın başı örtülü olduğu halde, Bakşı yanan bu yedi ateşin etrafında döndürürdü. Adamın başı üzerinden de yedi defa ateşten geçirerek “cin olsan da git, peri olsan da git” diyerek söylenirdi.”¹⁰¹ Bu ve benzer uygulamalarla Bakşılar (Kamlar) cin ve perileri kovmaya çalışırlardı.

D. Büyü ile ilgili uygulamalar :

Büyü, kendi alanında hedefine ulaşmak için, istediği sonuca göre ak büyü ve kara büyü olarak da uygulanmaktadır. Bu şekilde büyü yapan kişilere Türk toplulukları ak kam ve kara kam ismini vermektedir. İnsanların hayatına, sağlığına, malına mülküne ve hayvanlarına zarar vermek amacıyla kara büyüler yapılmaktadır. Toplumun ve insanlığın iyiliğini, sağlıklı yaşamasını,

100) Michel Perrin, **Şamanizm**, s. 96-102.

101) H. Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmalar**, s. 362-364; M. Eliade, **Şamanizm**, s. 251.

cinlerin ve şeytanların şerrinden uzaklaşmasını ve ölüm gibi kişisel felaketlerle, sel, fırtına, kuraklık v.b. gibi doğal afetleri önlemek için de ak büyülere baş vurulmaktadır.

Kamın varlığının amacı, sıkıntıları körükleyen kötü ruhlarla iyi ilişkiler sürdürerek bu sıkıntıları önlemek ya da aracılık yaparak bu tür sorunları çözüme kavuşturmadır. Bu açıdan, kamın varlığı vazgeçilmez bir işleve sahiptir ve eylemlerinden topluluğun tümü faydalanmaktadır.

Kam, öncelikle zekasını ve hayal gücünü kullanır. Düzensizliklerin ve çekilen acıların sebeplerini söyler. Bunlara çare bulmaya çalışır. Kam, dünyanın dengesine ve insanların huzuruna musallat olan zararlı varlıklarla ilişki içerisine girerek sorunların üstesinden gelmek için harekete geçer.

Kam, her yeni durum karşısında hayal gücünü sergileyerek, birtakım ayinler düzenler. Kam yaşanan uğursuzlukları gidermeye yönelik toplantılar yapar. Genelde bu ayinleri karanlık gecelerdeki oturumlar şeklinde ve bir tiyatro inceliğiyle sergiler. Çünkü ruhlar geceleyin veya şafak vakti harekete geçerek insanlara ilişir. İnsanlar kaygı ve kuşkuya geceleri kapılırlar.¹⁰²

Ak kamlar sade elbiseler giyerler. Kafasında beyaz kuzu postundan bir şapkası, arması ve nişanları vardır. Bir hastalığın nedenlerinin araştırılması, iyileştirilmesi, ölünen ruhuna yer altı yolunda eşlik edilmesi ve evin kötülüklerden arındırılması gibi durumlarda, at kurbanı ve göğge çıkış seansı düzenlenir. Bunun için bir akşam vakti tören hazırlamaya karar verilir. Kam bir çayırdaki uygun bir yer seçerek oraya yeni bir çadır kurar. Ortasına da dalları budanmış ve gövdesine dokuz çentik, basamak (taptı) oyulmuş genç bir kayın ağacı diker. Kayının üst budakları tepesinde bir bayrakla çadırın üstündeki delikten dışarı çıkar. Çadırın çevresine yine kayın sırıklarından bir çit çekilir. Girişine de ucuna at kıllarından bir düğüm atılmış bir kayın ağacı dikilir. Sonra doru bir at seçilir ve kam tarafından, tanrının hoşuna gideceğine karar verilir. Oradakilerden birine at teslim edilir. Bu kişiye görevi nedeniyle "baş tutan kişi" adı verilir. Kam, hayvanın ruhunu vücudundan çıkarmak ve

102) M. Perrin, **Şamanizm**, s. 71.

Bay Ülgen'e doğru uçuşunu gerçekleştirmek için, atın sırtında bir kayın dalı sallar. Aynı işlemi baş tutan kişi üzerinde de yapar. Çünkü bu kişinin ruhu da atınki ile birlikte gök yolculuğu boyunca eşlik edecektir. Bu yüzden kamın elinin altında bulunması gerekir. Kam çadırın içine girerek, yaktığı ateşe kayın dalları atarak davulunu dumana tutar. Ruhları çağırmaya başlar, davula girmelerini buyurur, çünkü göğe yükselirken hepsine ihtiyacı olacaktır. Adıyla çağrılan her ruh "buradayım" diye cevap verir. Kam da davuluyla ruhu yakalamak ister gibi hareketler yapar. Böylece ruhları topladıktan sonra çadırından çıkar. Birkaç adım ötede kaz biçiminde bir korkuluk hazırlanmıştır; şaman ona biner ve uçmak ister gibi ellerini hızla sallarken bir yandan da dualar, güzel sözler ve ilahiler söyler :

"Kabul et şu parçayı, ey Kayra Han (Bay Ülgen)!

Altı yumrulu davulun efendisi,

Gel bana tıngır tıngır!

Çok! Dersem eğil!

Ma! Dersem bunu al!..."

Kam, Bay Ülgen'e at etini sunar, töreni düzenleyen yurdun sahibinin kutsal güçlerini simgeleyen ateşin efendisine de seslenir. Sonra da at etinden parçalar keserek ruhları temsil eden yardımcılara dağıtır. Kam Bay Ülgen'den kurbanın kabul edilip edilmediğini öğrenir. Yeni hasadın nasıl olacağına dair bilgiler alır. Ayrıca Tanrı'nın başka nasıl kurbanlar istediğini de öğrenir. Bu olay trans (esirme) halinin doruk noktasını oluşturur. Kam bitkin düşerek yere serilir. Baş tutan kişi elinden davulu ve tokmağı alır. Kam, sessiz ve hareketsiz kalır. Bir süre sonra derin bir uykudan uyanıyormuş gibi gözlerini ovuşturarak kalkar, uzun bir yolculuktan dönmüş gibi orada bulunanları selamlar.¹⁰³ Bu ritüelden de anlaşılacağı gibi kam, iyi ruhların da yardımıyla birtakım uğursuzlukları, hastalıkları, kıtlık veya ürün bolluğu gibi isteklerini ortaya koymaktadır. Atı kurban etmekle de Bay Ülgen'in hoşnutluğunu kazanarak istek ve arzularını yerine getirmektedir.

103) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 48-53; M. Eliade, **Şamanizm**, s. 222-229.

Ak ya da kara kamların uyguladığı diğer bir büyüsel teknik de, yer altı dünyasına yolculuk uygulamasıdır. Ruhlu cinler tarafından esir alındığına inanılan bir kişinin, ruhunu geri getirmek amacıyla düzenlenen bir kam ayinidir. Yer altı dünyasına yaptığı yolculukta kötülüklerin sahibi Erlik Han'la yaptığı çeşitli mücadeleler neticesinde onu memnun ederek hastanın ruhunu geri getirmeyi başarır. Türkler kötü ruhları ateşin mukaddes gücü ile kovarlardı. Çünkü ateşi büyük bir temizlik ve kötü ruhları kovma aracı olarak kabul ederlerdi.¹⁰⁴

Kam, kısırlığın giderilmesi için, çeşitli ayinler ve uygulamalarla öteki dünyadan gizlice ruhlar çalarak çare bulmaya çalışır. Kam, hastanın bedenini kaplayan hastalığın öteki dünyadaki kötü ruhlu bir varlığın çiftleşmesinden doğan karanlık ve ince bir katman olarak görür. Kam, hastanın iyileşmesi için bu katmanı yırtıp atmalıdır. Nitekim bu işin üstesinden gelmek için kaplumbağa, yılan balığı ve sincap gibi delici ve kemirici hayvanlardan faydalanır. Bu yüzden hastalık yapıcı öğenin bedenine dışına atılması sağlanırdı.¹⁰⁵

Türkler, doğum sonrası ve doğum sırasında kötülük etme gücüne sahip olduğuna inandıkları varlığa "albastı, albasmış, al karısı" derlerdi. Bu varlık tarafından, Lohusa kadınların ciğerinin sökülüp alındığına inanırlardı. Lohusaları bu varlıktan ancak kamlar kurtarabilirdi. Bu iş için Kama baş vurulur, Kam da çeşitli afsunlar okuyarak, lohusanın ciğerini bu kötü ruhun elinden koyun ciğeri ile aldatarak kurtarırdı.¹⁰⁶

Kamlar, 7 ve 9 sayılarının büyüsel-sihirsel bir güç taşıdığına inanırlardı. Dolayısıyla üzerinde yedi veya dokuz çentik atılmış bir ağaç ya da direğe tırmanarak Bay Ülgen'e ulaşırlardı. Bu sayılar gök katlarını sembolize ederlerdi.¹⁰⁷

104) Ünver Günay-Harun Güngör, **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, s. 18; M. Eliade, **Şamanizm**, s. 232-237; M. Perrin, **Şamanizm**, s. 98-103; M. Erdem, **Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat**, s. 147-149.

105) M. Perrin, a.g.e., s. 76-79.

106) A. İnan, "**Al Ruhlu Hakkında**" ve "**Kitab-ı Dede Korkut Hakkında**", **Makaleler ve İncelemeler**, s. 259-267, 169-171; Ünver Günay-Harun Güngör, a.g.e., s. 68.

107) M. Eliade, a.g.e., s. 307-311.

Kamların önemli uygulamalarından biri de medyumluk, kâhinlik, gelecekte haber verme ve falcılıktı. Eski Türk topluluklarında kısmet, şans ve kehanet başvurulan uygulamalardandı. İnsanların kendi geleceklerini öğrenmek için başvurdukları çeşitli yöntemler vardı. Türkler doğacak çocuklarının cinsiyetini önceden tahmin etmek için ateşle kehanet ederlerdi. Gelecek hakkında bilgi edinmek için söğüt dallarından kestikleri çubukları kullanırlardı. Bu çubukları havaya atarak kaderlerini öğrenmek isterlerdi. Bir kişinin iyilik ve kötülüklerini öğrenmek için, aşık kemiğini yere veya davulun üzerine atarak onun hakkında bilgi sahibi olurlardı. Ölmüş varlıkların bağırsakları veya kavrulmuş kürek kemikleriyle kehanette bulunma yöntemi de yaygındı. Bunun için koyun, keçi veya geyiğin kürek kemiği kullanılırdı. Eti özenle kazırlar, dişlerle dokunmadan çıplak hale getirerek, hakkında bilgi sahibi olunacak şeyin, kürek kemiği kavrulurken düşünülmesi gerekirdi. Böylece kemiğin çıkardığı sese göre kehanette bulunulurdu.¹⁰⁸

Kamların yaptıkları bu ve benzer uygulamalar, Anadolu Türk halk inançlarına etki etmekte ve büyücülere ilham kaynağı olmaktadır. Bu sayede günümüzde yapılan büyü uygulamalarını da etkilemektedir.

108) J.P. Roux, **Türklerin ve Moğolların Dini**, s. 65-76.

II. BÖLÜM

ANADOLU HALK İNANÇLARINDA BÜYÜ VE BÜYÜCÜLÜK

İnsanın doğumundan ölümüne kadar eşlik eden adet ve inanışlar, hayatın belli dönemlerinde artarak devam etmektedir. Bu âdet ve inanışlar, özellikle evlilik, doğum ve ölüm gibi belli başlı dönemlerde ortaya çıkarak, sayısız büyüsel işlemin istilasına uğramaktadır. Bu bölümde, halkın hangi durumlarda büyüye yöneldiğini, ne amaçla büyü ve büyücülere başvurduğunu, büyüü hazırlayan sebeplerin neler olduğunu, büyüde kullanılan araçları ve büyü uygulamalarını örneklerle ortaya koyacağız.

A. Büyünün amacı :

Büyünün amacı, insan eşya veya varlıklar üzerinde istenilen değişikliği tabiatüstü güçlerin de yardımıyla elde etmeye çalışmaktır. Bu itibarla birçok değişik istek ve arzuyu gerçekleştirmek amacıyla büyü yapılmaktadır. Mesela; iki kişiyi birbirine yaklaştırmak ya da uzaklaştırmak için yapılan sıcaklık veya soğukluk büyüleri; insanın bazı güç ve organlarını çalışmaz hale getirmek amacıyla yapılan bağlama büyüleri; düşmanını ve sevmediği insanı hasta etme, sakat bırakma ve deli etmek gayesiyle yapılan düşmanlık büyüleri; kismet açma, kısırlığı giderme, çocuğun düşmesini önleme ve doğumu kolaylaştırmak gayesiyle yapılan ak büyülerdir. Ayrıca bu büyülerin etkilerini kaldırmak, birtakım kötülüklerden, cin çarpmalarından, gizli güçlerin saldırılarından korunmak amacıyla yapılan karşı büyülerden oluşmaktadır.¹⁰⁹

Büyünün diğer bir nedeni de olayları kendi gönlünce oluşturma ve yönetme özleminden kaynaklanmasıdır. Kişi istediğine ulaşamayınca, isteğini gerçekleştirmek için büyüye başvurur. İnsanlar özellikle kendilerini güçsüz ve çaresiz hissettikleri dönemlerde, dış etkilerle ve tabiat kuvvetlerinden gelen tehlikelerle karşı karşıya geldiklerinde, bu tehlikelere karşı koymak için büyüsel çarelere başvurmak isterler. Genelde de büyücülere müracaat ederler. Büyücüler amaçlarını gerçekleştirmek için, kutsal kitaplardan alınan

109) Abdulkadir İnan, **Hurafeler ve Menşeleri**, s. 208-227; İsmet Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, İstanbul 1978, s. 57-59, 115-119, 278, 304, 3051; Kemalettin Erdil, **Yaşayan Hurafeler**, Ankara 1997, s. 36.

cümlelere, kutsal sözlere, Tanrı, peygamber, aziz ve evliya isimlerine ve büyü formüllerine başvururlar.¹¹⁰ Görüldüğü gibi büyüler ne şekilde yapılsa yapılsın, büyücü amacını gerçekleştirmek için, dinden, dinin kutsal saydığı değerlerden ve din dışı olaylardan faydalanmaktadır. Büyücüler, arzu edilenleri elde etmek için de her yola başvurmak istemektedir.

B. Büyüyü hazırlayan sebepler :

Büyüyü hazırlan sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz :

a) Büyüyü hazırlayan sebeplerin başında insan ve insanın psikolojik durumu yer almaktadır.¹¹¹ Toplumdaki hastalıklar, yakınlarından birisinin ölmesi, geçirilen bir kaza, başa gelen kötü bir olay v.b. gibi durumlar insan psikolojisini etki altına almakta ve bu etkiden kurtulabilmek için de büyüsel işlemlere başvurulmaktadır. İnsanoğlu hayatının her döneminde çevresiyle ilgilenmiş ve özellikle etrafında olup bitenler insanın ilgisini çekmiştir. Anadolu insanı nedenlerini bilmediği tabiat olayları karşısında ister istemez ruhî olarak etkilenmiş ve bu etkiden de kendince büyü yoluyla kurtulmayı amaçlamıştır.

b) Esrarengize ve bilinmeyene karşı duyulan merak, inanç boşluğu ve sağlıklı bir din anlayışından yoksunluk, manevi duyguları tatmin etme arzusu, ekonomik ve sosyal problemler gibi nedenler, büyüye götüren sebepler arasında yer almaktadır.

c) İnsanların geleceği ve gaibi öğrenme konusundaki zaafı, onları çeşitli hayaller peşinde koşmaya itmektir.¹¹² Böylece insanlar çareyi büyüde aramakta; bir takım hayvanların organları, sesleri, hareketleri ve bazı nesnelere durumundan, geleceğe dair bilgiler çıkarmaya çalışmaktadırlar.

d) İnsanda var olan bazı kuşku ve korkular, tedavisi mümkün olmayan hastalıklar, üzücü olaylar ve çaresizlikler büyü yaptırmayı gerekli kılmaktadır.

e) Cin peri ve dev inancının varlığı, insanı ve yakınlarını hayatın her döneminde korumak için bir kısım tedbirler almaya sevk etmektedir. Bu

110) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 50-55.

111) S.V. Örnek, a.g.e., s. 16, 21; İ.Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, s. 10-13.

112) S.V. Örnek, a.g.e., s. 17.

anlayışın varlığından dolayı, onların kötülüklerinden korunmak için uzaklaştırıcı büyülere başvurulmaktadır.¹¹³ Bu da büyücülerin ekmeğine yağ sürmekte ve bilinçsiz halk yığınlarının büyüye karşı beklenti içerisinde olmalarını sağlamaktadır.

f) Eşyanın özelliğini ve tabiat kanunlarını bilmemek, tabiatta var olan bazı bitki, hayvan ve ağaçların insan sağlığına iyi geldiği düşüncesi, şifa arama konusunda insanları buraya yönlendirmektedir. Bunun sonucunda da bu varlıklardan büyüsel işlemlerle fayda beklenmektedir. Şu halde varlıkların mahiyetini bilmemek, insanı yanlış ve kısır birtakım batıl uygulamalara sevk etmektedir.

g) Büyüsel uygulamalar ve batıl inançlarla ilgili yayınlar, büyü yaptırmada etkili olmaktadır. Bugün dünyanın her yerindeki gazete, dergi, kitap ve televizyonlar çeşitli fal türleri ve astroloji ile ilgili yayınlar yapmaktadır. Bu sayede gelecekle ilgili yanlış ve zararlı bilgiler verilerek halkın ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır. Bunun sonucu olarak da insanlar, merak ettikleri hususlarda büyüye başvurmaktadır. Sıraladığımız bütün bu nedenleri büyüü hazırlayan sebepler olarak düşünmekteyiz.

C. Büyüde kullanılan araçlar :

Büyücüler, büyülerini yaparken birtakım materyal ve çeşitli araçlar kullanmaktadır. Büyü yapımında kullanılan araçları şu şekilde sıralamak mümkündür.

a) Muska ve tılsımlar

Bazı hastalıkların, kötülüklerin ve nazarın ortadan kaldırılması için kullanılan veya uğur getirdiği inancıyla üstte taşınılan nesnelere muska veya hamail denilmektedir.¹¹⁴ Gizli ve sihirli olduğu kabul edilen, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan ve üzerinde çeşitli şekil ve harfler yazılı olan varlıklara da

113) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 18.

114) Ferit Develilioğlu, **Osmanlıca Türkçe Lügat**, s. 382; Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara 1990, s. 803.

tılsım denilmektedir.¹¹⁵ Bu nesnelere üzerinde taşıyanlar çeşitli hastalıklardan, bela ve musibetlerden korunacaklarına inanmaktadır.

Muska ve tılsımlar üzerine yazılan en meşhur eserlerden biri Ahmet b. Ali el-Bûni'nin "Şems'ül-Maarif'ül Kübra" isimli eseridir.¹¹⁶ Bu kitapta birçok tılsım ve şekiller yer almaktadır. Bu kitabın Türkçe çevirisi niteliğinde olan Seyyid Süleyman el Hüseyinî'nin "Kenz'ül-Havas"¹¹⁷ isimli eserini incelemeye çalıştık. Bu kitapta yer alan bazı muska ve tılsımlardan örnekler vermek istiyorum:

"Bir kale, bir mesken veya herhangi bir yerin harap olmasını istersen, bir bal mumu üzerine "hayır hatemini" ve yine bal mumu üzerine "şer hatemini" ismi verilen, sağında altı kollu yıldız (Mühr-i Süleyman)¹¹⁸ ortasında çeşitli anlamsız şekiller ve solunda da yine altı kollu yıldız olan bir tılsım yazılır. Sonra harap olması istenilen yerin eşiğinin altına gömülür. Üzerine hamam suyu veya bulaşık suyundan biraz dökülerek, orasının ebedi olarak yok olması sağlanır"¹¹⁹ denilmektedir. Ne anlama geldiği tam olarak anlaşılmayan bu tılsımın başında ve sonunda yer alan Mühr-i Süleyman'ın

115) Ferit Develilioğlu, a.g.e., s. 1333; Mehmet Doğan, a.g.e., s. 1092.

116) Ahmet b. Ali el-Bûni : (?- 1225), Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Cezayir'in Bona şehrinde dünyaya gelmiştir. El-Bûni; "Ulûm-i gaybiye" ile uğraşmış, Arap müelliflerinin en önemlilerinden biridir. "Şems'ül Maarif'ül-Kübra" isimli eserinde; dört yüzden fazla tılsım, binlerce afsun bulunmakta, ayrıca kehanet, ebced hesdabı, sihirli ve nurani harflerden bahsetmektedir. (1225) tarihinde vefat etmiştir. Bu kitap günümüzde büyü ve muskayla uğraşan insanların en çok müracaat ettikleri kaynak eser durumundadır. B. Carra de Vaux, "**Bûni Maddesi**", **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1967, V., s. 804.

117) Kenz'ül-Havas : Seyyid Süleyman el-Hüseyinî tarafından (1332/1916) tarihinde Eski Türkçe ile dört ciltlik bir eser olarak bastırılmıştır. Şems'ül Maarif'ül-Kübra isimli eserin Türkçe tercümesidir. Defalarca basılmıştır. Mustafa İloğlu da bu eserden ilham alarak yedi ciltlik "Gizli İlimler Hazinesi" isimli eseri yazmıştır. A. İnan, **Hurafeler ve Menşeleri**, s. 218; Haluk Akçam, **Anadolu İnançlarında Cinler ve Cincilik**, İst. 1996, s.7.

118) Mühr-i Süleyman: Türkçe'deki ses uyumuna göre Mühr-ü Süleyman olarak bilinmektedir. İngilizce "Seal of David, Davis's Sheald ve Magen David" isimleriyle anılmaktadır. Batı dünyasında bildiğimiz çift üçgenin kesişimi olan Mühr-ü Süleyman aslında 5 kollu bir yıldızdır. 6 kollu yıldız Hz süleyman'ın babası Davud peygamberin kullandığı bir semboldür. Şekli kesin olmamakla birlikte, belli bir tarihten sonra kabul edilmiş olan ve şimdi de İsrail bayrağında yer alan sembol, İslam dünyasında da yüzlerce yıl kutsal olarak kabul edilmiş; cami, medrese ve geçitlerde, mezarlıklarda, yüzüklerde ve padişah gömleklerinde tılsım olarak yerini almıştır. Nusret Çam, **Türk İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mühr-i Süleyman)**, Somuncu Baba, 13 Haziran 1997; Sadi Bayram, **Türk Kültüründe Mühr-i Süleyman'ın Yeri**, Kültür ve Sanat Dergisi, Mart 1998.

119) Seyyid Süleyman el-Hüseyinî, **Kenz'ül-Havas**, İstanbul 1992, I., s. 39.

varlığı, Yahudi büyücü ve gizemciliğinden etkilenmiş olabilir. Bununla ilgili başka bir uygulamada ise, Kur'an-ı Kerim'in ayetleri kullanılmaktadır. Bu ayetlerin birisi büyü yapmak amacıyla bir yere gömülmekte ve kimsenin haberi olmaksızın çiğnetilmektedir. Özellikle bu uygulama da şu şekildedir : "Hicr Sûresi'nin 74. ayetini¹²⁰, Arap ayının son salı günü yedi kiremit veya taş üzerine yazarak, bunları harap olmasını istediğin bir yere atar veya gömersen, o hane veya o bölge harap oluncaya kadar ruhlar tarafından taşlanır"¹²¹ şeklinde bir ifade kullanılmaktadır. Ruhların zarar vermesi düşüncesi, bize şaman kültürünün bir kalıntısı olduğunu çağrıştırmaktadır. Çünkü kara şamanlar tarafından kötü ruhlar davet edilmekte ve istenilen zarar verilmektedir. ¹²² Bu maksatla da kötü ruhların her türlü etkiyi yapabilmeme gücüne sahip olduğuna inanılmaktadır.

Diğer bir örnekte el-Hüseyni ; bu hatem-i şerifi bir kağıt üzerine yazarak, üzerinde bulunduran ve üstünde taşıyan kimseye düşman tarafından hiçbir zararın isabet etmediğini ifade etmektedir. Altı kollu yıldız, Hz Süleyman'ın mührü olduğu için de cinlerin bundan çok çekindiklerini kaydetmektedir.¹²³ Bu ifadeler, Hz. Süleyman'ın saltanatını büyü yoluyla elde ettiğini ileri süren peygamberimiz dönemi Yahudileri arasında yaygın olan düşünceden etkilenmiş olabilir. Yahudiler, Hz. Süleyman'ı bir kral olarak kabul etmelerine karşılık; Müslümanlar O'nun peygamberliğine inanmaktadır. Müslümanların bu inancının doğruluğuna Kur'an-ı Kerim açıklık getirerek; Hz. Süleyman'ın bir peygamber olduğunu, saltanatını da büyü yoluyla elde etmediğini ifade etmektedir.¹²⁴

Define bulmak için de yukarıda zikrettiğimiz "hatem-i şerif" ile Mühr-i Süleyman'ın bulunduğu tılsım kullanılmaktadır. Bunu da safran ile bir kağıda yazıp, onu bir horozun boğazına bağlayarak, bu hayvan define olduğu tahmin edilen yere bırakılmalıdır. O horoz herhangi bir yerde durup ayağı ile eşeler,

120) Bkz., **Hicr**, 15/74: "Böylece ülkelerinin, üstünü altına getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık".

121) el-Hüseyni, **Kenzü'l-Havas**, II., s. 341.

122) A. İnan, **Şamanizm**, s. 166-175.

123) el-Hüseyni, a.g.e., I., s. 38-40.

124) Bkz., **Bakara**, 2/102.

gagasıyla kazar ve o yerin üzerinde öterse, define veya gömülü olan herhangi bir şey oradadır” denilmektedir.¹²⁵

Muska ve tılsımların yazılı olduğu kitaplardaki ifadelerin büyük bir çoğunluğu bazı ayet ve dualarla beraber, hiçbir dile benzemeyen kelimeleri de içermektedir. Şemsü'l-Maarif ve Kenzü'l-Havas yazarları bu kavramlara “Nurani İsimler” demektedir. Bu kavramlar şunlardır: “Tıhıf halışkathud hılışkthur bahif tayhup hin lahştaf ifar kelşi li ismihi fe ecebe küllü hayyin lida'vetihi tıfıkış hışrat veytaş küllü şey'in hilnali'eşllimut hu'tşuhış”.¹²⁶ Görüldüğü gibi anlaşılmayan kelimelerle konuya bir gizem katılmak istenmiş, inandırıcılığı kuvvetlendirmek için de biraz Arapça kelimelerin zamanla bozulmuş şekilleri serpiştirilerek büyü'nün bir uzmanlık alanı olduğuna ve gizli birtakım öğeler içerdiğine insanlar inandırılmaya çalışılmıştır. Daha birçok tılsımlı kelimelerden oluşan ifadeler bu eserlerde yer almaktadır.

b) Uğurluklar

Uğurluk, zararlı etkileri uzaklaştırmaktan çok, taşıyıcısına mutluluk ve başarı getireceğine inanılan bir uğur eşyasıdır. Uğurluklar bir çeşit pasif büyü aracı olarak da kullanılmaktadır.¹²⁷ Bir eşyanın veya herhangi bir nesnenin uğurluk olarak kabul edilmesi, genellikle bir rastlantı neticesinde ortaya çıkmaktadır. Mesela; herhangi bir insan üzerinde bir objeyi taşımaya başlar, üzerinde taşıdığı andan itibaren işlerinin iyi gittiğini görünce de bu nesnede bir uğur olduğu hissine kapılır. Bunun sonucu olarak da taşıdığı eşyaya büyüsel bir anlam yüklemesi kaçınılmaz olur. Bu nedenle de uğurlukların çoğunun süs eşyası haline getirildiği görülmektedir.

Uğurlukların görüldüğü en eski dönem, Babil ve Eski Mısır'dır. Mısır'da hayvanların dişleri, kemikleri ve pençeleri ya boyuna asılır ya da ayak bağlarının üstüne bağlanırdı. Bundan başka Tanrı, cin, hayvan figürleri, el ve göz uğurlukları yaygın olarak kullanılırdı. Eski Mısır'da görülen bu uğurlukların bazıları Müslümanlara geçmiştir. İslam ülkelerinde ve Türkiye'de

125) el-Hüseyini, **Kenzü'l-Havas**, I., s. 39.

126) el-Hüseyini, a.g.e., I., s. 86,196,287; II., s. 211, 224; A. İnan, **Hurafeler**, s. 216; Kemalettin Erdil, **Yaşayan Hurafeler**, s. 22.

127) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 47-53.

en fazla el ve göz şeklindeki uğurluklar nazara karşı kullanılmaktadır. Müslümanlar bu el figürüne “Fadime Ana eli”, Ön Asya’da yaşayan Hıristiyanlar da “Meryem Ana eli” olarak inanmaktadır. Yahudiler, kötülüğü uzaklaştırıcı veya kişiyi her türlü zararlı etkiden koruyucu olarak kabul ettikleri “el”in resmini duvar veya kapılarının üzerine astıkları gibi, üzerlerinde de taşımaktadır ve “Tanrının eli” diye nitelendirmektedirler.¹²⁸ Uğurluklar içerisinde en yaygın olanı gözdür. Kuvvete karşı kuvvet ilkesince, kötü göze karşı çeşitli maddelerden yapılmış göz şeklindeki uğurluklar ülkemizde nazarlık olarak kullanılmaktadır.

c) İsim, sayı ve renkler

İnsanların kişilik özelliklerini yansıtan hususlardan birisi de isimlerdir. Bu nedenle yeni doğan çocuklara gelişigüzel bir isim verilmeyip, genellikle hayatı boyunca kişinin karakteri, geleceği ve başarısı üzerinde etkisi olacak isimler vermek adet olmuştur. İsim bir bakıma kişinin toplumdaki yerini ve varlığını da ifade etmektedir. Mesela Gürbüz ismi verilirken, bu işin psikolojik temelinde isim verilen çocuğun güçlü kuvvetli ve sağlam bir yapıya sahip olacağı inancı yatmaktadır. Bu örnekleri; Demir, Kaya, Tayfun v.b. gibi isimlerle arttırmak mümkündür.

İsimler insanların bir parçasını oluşturduğuna göre, isimler üzerine yapılacak ak, kara veya sempatik büyünün, “parçanın başına gelen bütünün de başına gelir” ilkesince, ismin sahibine yapılacak büyünün, tesir etmesi düşüncesi etkili olmaktadır. Bu nedenle büyücülükte isimler büyük bir rol oynamaktadır.¹²⁹

İslam ülkeleri ve ülkemizde yapılan büyücülükte, Allah’ın 99 ismi, peygamber, melek, cin ve şeytan isimleri de kullanılmaktadır. Halk inanışlarında Allah’ın isimlerinin büyüsel bir kudrete sahip olduğuna inanılmaktadır. Bu maksatla, Arap alfabesindeki bir kısım harfleri de kullanarak, karelere ayrılmış bir dikdörtgen çizip, “Ya Allah, Ya Hakim, Ya Adl, Ya Settar, Ya Kayyum esması 278 veya 518 defa okunursa ya da bir

128) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 47-49.

129) S.V. Örnek, a.g.e., s. 52-53.

yere yazılıp üzerinde taşınırsa, yüce Allah tarafından o kişinin her türlü tehlikeden korunacağına, her dileğinin de yerine getirileceğine inanılmaktadır. Hatta bir elbise üzerine çizerek üzerinde taşıyan kişinin hiçbir işinin geriye çevrilmeyeceği düşünülmektedir.¹³⁰ Görüldüğü gibi isimlerin büyücülükte önemli bir yeri vardır ve bu inanç halk arasında da büyük bir ilgi görmektedir.

Büyücülükte “cedvel” adı verilen, büyüsel geometrik şekillerden oluşan ve dört köşeli, çok köşeli bazen da yuvarlak simgeler kullanılmaktadır. Karelere bölünen bu şekillerin içlerine büyüsel güç ve özellik taşıdığı kabul edilen isimler ve işaretler yazılmaktadır. Bu cedvellerin içine Allah’ın isimleri, haftanın yedi günü, melek ve cin isimleri ve gezegen isimleri yazılarak bir takım etkiler elde edilmeye çalışılmaktadır.¹³¹ Bu uygulamalar muska ve tılsımlar için kullanılmakta ve Eski Mısır, İran, Hindistan ve Yahudi kültürlerinden Müslümanlara intikal ettiği kabul edilmektedir.¹³² Halk arasında cedvellerle büyü yaptırma anlayışı yaygın bir şekilde benimsenmektedir. Şu halde her şeyde bir esrar arayan insanoğlu, uygun bulunduğu her türlü malzemeyi büyü yapmak amacıyla çekinmeden kullanmaktadır. Bu durum büyüü, halkın nazarında etkili bir araç konumuna yükseltmektedir.

Büyüde sayıların rolü de çok büyüktür. Hemen her büyüsel inancın içerisinde değişik değerlerde sayılar vardır. Mesela, üç kere tükürmek, dört yol ağzına bir şeyler gömmek, yedi evden iplik toplamak, kırk gün yıkamak, kırk bir kere maşallah demek gibi ifadeler, sayıların büyüsel yönünü ortaya koymaktadır.

Halk inançlarında genelde 3, 7, 9, 40, 41 rakamlarında mistik bir yön ve büyüsel bir güç olduğu savunulmaktadır. Bu sayılardan 3 ve 7 yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Araplar, Hintliler, Çinliler, Ermeniler 7 sayısının mistik bir anlam taşıdığına inanmaktadır.¹³³

130) İmam-ı Yafiî, **Kur’an-ı Kerimin Havas ve Esrarı**, Çev. Hami Erin, İstanbul 1980, s. 496-497; Kemalettin Erdil, **Yaşayan Hurafeler**, s. 25.

131) M.E.B. İslam Ansiklopedisi, **Cedvel**, İstanbul 1966, III., s. 43-44.

132) M. Süreyya Şahin, “Cin”, **T.D.V. İ A**, İst. 1993, VIII., s. 10.

133) Annemarie Schimmel, **Sayıların Gizemi**, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul 2000, s. 45, 83-90; S. V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 53-55.

Mezopotamya, Babil ve Asur kültürlerinde rakamların psikolojik bir etki meydana getirdiğine inanılırdı. 3, 4, 5, 7, 15 sayıları uğurlu, 1, 2, 6, 10, 11, 12, 13 sayıları da uğursuz kabul edilirdi.¹³⁴ M. Eliade; Eski Türk topluluklarında 7 ve 9 sayılarına verilen mistik önemin, Mezopotamya'nın etkisiyle oluştuğunu düşünmektedir. Bu sebeple Kamlar göğe yükseliş ve yer altına iniş törenlerinde, yedi ve dokuz gök katını temsil eden bir ağaca yedi veya dokuz çentik atarak Bay Ülgen'in yanına yolculuk yaparlardı.¹³⁵ Kam, giysisine yedi göğü temsil eden yedi çingirak takardı. Yedi sayısının gizeminden dolayı Kam adayı yedi gün yedi gece bilinçsiz bir şekilde yatarı. Bu sırada ruhlar da Kam adayının vücudunu parçalara ayırıp sırra erdirmeye sürecini yürütürlerdi.¹³⁶ Türk halk inançlarında rakamların büyü gücüne olan inancın, eski kamlık düşüncesinin etkisi ve İslâm'ı kabul ettikten sonra Arapların alfabe düzenlerinde her harfe bir sayı değeri verdikleri "ebced hesabı"¹³⁷ nin etkisiyle şekillendiğini düşünmekteyiz.

Büyüde, tabiat üstü ve esrarengiz bir kudrete sahip olduğu düşünülen, genellikle birçok kareden meydana gelmiş, tılsımlı dua ve rakamların bulunduğu vefk¹³⁸ adı verilen geometrik cedveller kullanılmaktadır. Özellikle Yahudilerin, Kabbala¹³⁹ adını verdikleri mistik ve gizemli felsefeleri sayesinde Yahudi alfabesindeki 22 harfin ve ifade ettikleri rakamların büyü bir mahiyet taşıdığına inanılmaktadır. Kabbalistler falcılık, sihirbazlık, olacakları önceden keşfetme gibi işlerde kullanılan çeşitli garip formüller ve hesaplar geliştirmişlerdir. Kabbalistler, Tevrat'taki Tanrı isimleri ve sıfatlarının harflerini iyi kullanmak suretiyle, harikalar meydana getirmenin mümkün olduğunu savunmuşlardır.¹⁴⁰

İslam dünyasında harflerin gizemini araştıran "Hurufiler" kabbalistlerin etkisiyle, harflere tabiat üstü güçler ve anlamlar yüklemektedir. Ebced Hesabı

134) S.V. Örnek, a.g.e, s. 53; A. Schimmel, a.g.e., s. 44-46, 83-88.

135) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 307-310.

136) M. Eliade, **Şamanizm**, s. 310-312.

137) Muharrem Mercanlıgil, **Ebced Hesabı**, Ankara 1960, s. 23.

138) F. Develilioğlu, **Osmanlıca Türkçe Lügat**, s. 1374; M. Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, s.1139.

139) Kabbala : Yahudilerin gizemli din öğretisi olup, harfçilik ve sayıcılıkla ilgili gizemli sırlardır., O. Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, s. 287.

140) Hayrullah Örs, **Musa ve Yahudilik**, İstanbul 1966, s. 345.

yaparak, harflerdeki sayı değerinin tabiat üstü gücü ile, gelecekte haber verme, kolay doğum yaptırma, karı koca arasındaki sevgiyi artırma, şifa bulma, düşmanına zarar verme ve büyücülükte kullanılmaktadır.¹⁴¹ Bir dileği gerçekleştirmek için, bir karenin içine dokuz kare daha çizilerek, dört köşesindeki harflerin sayı değeri 2, 4, 6, 8 gibi çift sayılar olarak ortaya çıkarsa, iyi bir dileğin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Harflerin sayı değeri 1, 3, 5, 7, 9 gibi tek sayılar kullanılırsa kötü bir dileğin gerçekleşeceğini kabul etmektedir.¹⁴² Bu ve benzeri uygulamalar, sayıların büyücülükte önemli bir araç niteliği taşıdığını göstermektedir. Türk halk kültüründe 3, 7, 9, 40 gibi rakamlardan özellikle kırk rakamının önemli bir yeri vardır. Kırk günlük, kırklamak, kırk yıllık v.b. gibi sürelerin oynadığı rolün önemine binaen, bu rakamın mistik bir kuvvet kazandığına inanılmaktadır.¹⁴³

İsimler ve sayılarda olduğu gibi renklerin de büyü bir takım güçler taşıdığı kabul edilmiştir. Özellikle beyaz, sarı, kırmızı, mavi, yeşil ve siyah büyü renkleri olarak kullanılmıştır. Türk milletinin de eski devirlerden başlayarak tarihi seyir içinde renklere çeşitli anlamlar ve manevi değerler kazandırdığı görülmüştür. Diğer milletlerde olduğu gibi, Türkler yeşili, dirilik, tazelik ve gençlik; sarıyı merkez ve hükümlerlik; kırmızıyı da Tanrı, koruyucu ruh, ocak, dirlik, bağımsızlık sembolü olarak kullanmışlardır.¹⁴⁴ Ak (beyaz) renk, eski Türk inançlarının etkisiyle ululuk, adalet ve güçlülük anlamlarını kazandığı görülmüştür. Al (kızıl- kırmızı) renk, “ Al ruhu” veya “Al ateş” isimleri verilen bir ateş tanrısı veya koruyucu bir ruhun varlığını sembolize etmek için kullanılmıştır.¹⁴⁵ Yeşil renk ise, koruyucu ruh olarak inanılan Bay Ülgen’in yedi oğlundan birinin adıdır. Yaşıl (yeşil) Kaan olarak da kabul edilmiştir. Bitkilerin yetişmesi ve büyümesini düzenlediğine inanılmıştır.¹⁴⁶ Türkler yeşil rengi hem eski inançlarından dolayı, hem de İslâmi inançlarından dolayı kullanmışlardır. Türkler Kam törenlerinde, bir ip üzerine

141) M. Mercanlıgil, **Ebcad Hesabı**, s. 25-30.

142) M. Mercanlıgil, a.g.e., s. 26.

143) Abdulkadir Karahan, **İslamiyette 40 Adeti Hakkında**, İstanbul ünv. Edebiyat Fak. **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul 1951, IV., s. 266-267.

144) Sadık Tural, **“Nevruz ve Renkler Üzerine”**, **Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil**, Ankara 1997, s. 6-8.

145) A. İnan, **“Al Ruhunu Hakkında”**, **Makaleler ve İncelemeler**, Ank, 1968, s. 260-269.

146) Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, Ankara 1995, II., s. 272.

asılmış gök (yeşil), kırmızı, sarı, ve beyaz bezlerin Kama gök yolunu gösterdiğine de inanmışlardır. Bundan dolayı mavi rengin büyüğü kudreti ile kötülükler ve nazardan korunacaklarını düşünmüşlerdir.¹⁴⁷ Sarı renk, Türklerde dünyanın merkezinin sembolü olarak kullanılarak, Kam törenlerinde hayır ilahı Bay Ülgen'in altın kapılı sarayı ve altın tahtını sembolize etmektedir. Kara, kuzey yönünü, çetin ve zorlu kış şartlarını, toprağı ve kötü ruhları temsil etmektedir.¹⁴⁸ Görüldüğü gibi renkler de büyücülükte önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Yahudiler cinleri uzaklaştırmak için mavi rengi kullanmışlardır. Mısır, İran ve Hindistan'da kötülük ve nazarı uzaklaştırmak amacıyla mavi rengin büyüğü gücüne başvurmuşlardır. Çin, Hindistan ve Avrupa'da kırmızı renk kötü ruhları, kötülüğü ve nazarı uzaklaştırmak için kullanılmakla birlikte, sarı, siyah ve beyaz renklerin büyüğü gücünden de faydalanılmıştır.¹⁴⁹

d) Kutsal kitaplar

Bütün ilâhi dinler büyü ve büyü ile ilgili uygulamaları yasaklamaktadır. Buna rağmen büyücü, amacına ulaşmak için dinin kutsal saydığı değerlerine, peygamberlerine, azizlerinin isimlerine ve kutsal kitaplarına başvurur ve onlardan yardım almaya çalışırlar. Gerek Müslüman, gerek Yahudi, gerekse Hıristiyan toplumlarda büyücülükle uğraşanlar, Kur'an-ı Kerim'in ayetleri, Tevrat ve İncil gibi kutsal kitapların cümlelerini ve burada geçen isimleri, büyü formüllerinde ve işlemlerinde kullanmakta tereddüt etmezler. el-Hüseyni Kenzül-Havas isimli kitabının giriş kısmında bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir :

"İndirilmiş olan kitapların sırları cem etmesi, bütün şifa ve rahmetin kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in her bir ayeti, hatta kelime ve harfi bir fena bulmayan, fani olmayan havas hazinesi olup, bunlardan bin üç yüz küsür seneden beri istifade olunduğu, fayda görülüp feyz alındığı bilinmektedir. Bu

147) Reşat Genç, **Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil**, Ankara 1997, s. 30-35.

148) Sadık Tural, a.g.e., s. 8-10; Reşat Genç, a.g.e., s. 35-38.

149) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 54.

sayede ne büyük azim ve harikalar meydana geldiği görülmektedir. İslâmiyetin zuhurundan evvel kâhin rahipler Tevrat ve İncil'in cümleleriyle keramet ibraz etmeye muvaffak olmuşlardır ki, bu iş erbabınca malumdur. Yazılan isimler, vefk ve tılsımlardan istenilen faydanın elde edildiği görülmüştür".¹⁵⁰ el-Hüseyî'nin bu görüşüne göre, Kur'an-ı Kerim'in sûre ve ayetleri, bir kısım hocalar tarafından bugün de, her türlü çareye başvurduktan sonra iyileşmeyen hastalara, şifa bulmak amacıyla okunmakta veya muska olarak yazılmaktadır. Özellikle nazar isabet ettiğine inanılan kimselere nazar duası olarak; Fatıha, İhlas, Felak ve Nâs Sûreleri, Âyetü'l-Kürsî ve Kalem Sûresinin 51 ve 52. ayetleri hem okunmakta, hem de muska olarak yazılıp taşınmaktadır.¹⁵¹ Ancak el-Hüseyî'nin, Kur'an'ın gizli bazı özellikleri (havassı) olduğunu, bunların okunması ya da vefk ve tılsım şeklinde yazılmasıyla büyü kapsamına giren bazı işlerin yapılabileceğine dair sözlerini doğru kabul etmek mümkün görülmemektedir. Büyücüler, çoğu kez farkına varmadan, kimi zaman da bilinçli olarak diğer dinlerin kutsallarını büyü aracı olarak kullanmaktadır. Müslüman toplumdaki bir büyücü, Hıristiyanlığa ait bir aziz veya meleğin ismini büyü formüllerinde kullandığı gibi; Yahudi büyücüsü de İslâm'ın kutsal kabul ettiği bir isim veya ayeti hiç çekinmeden kullanmaktadır. Büyücüler için yabancı bir din pek söz konusu değildir. O, elde etmek istediği bir şeye ulaşabilmek için her türlü aracı hiç çekinmeden kullanmaktadır. Nitekim el-Hüseyî'nin yukarıda kaydettiğimiz sözleri; büyücülükte Kur'an-ı Kerim'in ayetleri, Tevrat ve İncil'in bölümlerinin baş vuru kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in Arapça nazil olması, Arapça'nın halkın nazarında kutsal ve büyümlü bir özellik kazanmasına sebep olmuştur. Bu da, Allah'ın isim ve sıfatları, peygamber ve meleklerin isimleri ebced hesabına göre harflerden ve rakamlardan meydana getirilen cedvel, vefk ve büyümlü tılsımların güç ve kudretine inanmayı gerekli kılmıştır.¹⁵² Bir sûrenin veya bir ayetin kutsal gücünü rakamlarla anlatmaya çalışmanın nedeni, kanaatimizce büyümlü

150) el-Hüseyî, **Kenzü'l Havas**, s. I-II.

151) Ahmet Nureddin Bayram, **İslâm'a Göre Cin, Sara Sihar ve Büyü**, Ankara 1997, s. 279-282.

152) A. inan, **Hurafeler**, s. 218-225.

herkes tarafından anlaşılmasını önlemektir. Diğer bir yönü de, ak büyü ile uğraşan kimselerin bu kutsal kelamı olduğu gibi yazıp, saygısızlıkta bulunma endişesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü içinde sûre ve ayetlerin yazılı olduğu muskalar, bazen bir cinsel iktidarsızlığı gidermek amacıyla, yazılan kişi için uygun olmayan vücudun bir yerinde taşınmakta, bazen de yazılışlarındaki gayeye göre ayakkabı ökçesinin içine, eşik altına ve duvar deliğine de konulmaktadır. Bu ve benzeri örnekleri, araştırmamızın büyü ile ilgili uygulamalar bölümünde geniş bir şekilde ele almayı ve değerlendirmeyi düşünüyoruz.

e) Cinlerle ilişki kurma :

Cin kelimesi; örtmek, gizlemek, kapatmak ve saklamak anlamına gelen “cenne” kökünden türemekte ve görülmeyen varlıklara bu isim verilmektedir.¹⁵³ “Cân” kelimesi de cin ve şeytan anlamında kullanılmaktadır. Cahiliye döneminde yaşayan Arapların meleklerle de cin dediği bilinmektedir.¹⁵⁴ Aynı zamanda cinin; Latince “Genius” kelimesinden elde edildiği ifade edilmektedir. Cinlerin tek ferdine “cinnî” denilmektedir. “Cân” kelimesi de cin ile eş anlamlı olup, Gûl ve İfrit, cinlerin çeşitli şekilleri olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁵

Cinler; bedenleri dumansız ateş, hava, rayiha gibi maddelerden oluşmuş, akıl ve irade sahibi görünmez varlıklardır. Bu özelliklerinden dolayı da duyu organlarımızla algılanamazlar. Hayırlılarının ve şerlilerinin bulunması açısından da insanlarla benzerliği bulunmaktadır. Bu yüzden insanlar gibi inananları ve inkâr edenlerinin bulunduğu zikredilmektedir.¹⁵⁶

Câhiliye Arapları, tabiatın cinlerle dolu olduğuna ve bunların özel yöntemlerle kendi hizmetlerine alınabileceğine inanırlardı. Onlara göre, çöller

153) İbnu Manzur, **Lisanü'l-Arab**, Beyrut 1956, XIII., s. 92-101; Mevlüt Sarı, **EI-Mevarid**, İstanbul 1982, s. 247.

154) Bkz., **En'am**, 6/100; **Saffât**, 37/158-159; Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, İstanbul 1979, III., 1998-1999; VI., 4077.

155) D.B. Macdonald, “Cin”, **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1977, III., 192-193.

156) Bkz., **A'raf**, 7/11; **Cin**, 29/11; **Hicr**, 15/27; **Sâd**, 38/75-76; **Rahman**, 55/15; H. Yazır, a.g.e, III., s. 2030; Süleyman Ateş, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, İstanbul 1988, X., s. 94.

ve yüksek dağlar cinlerle doluydu. Her cinin belirli bir yeri olduğu ve kayaları, ağaçları, putların içini mesken tuttuğu kabul edilirdi. Her kabilenin veya birkaç kabilenin özel bir cini, bir kayası, veya bir ağacı bulunur ve dînî görevlerini burada yerine getirirdi. Aslında bu düşünce sadece Arapların değil, bütün Sâmi topluluklarla, ulu ağaçları, pınar başlarını ve büyük kaya parçalarının bulunduğu yerleri, ruhlar ve cinlerin meskun olduğuna inanan Türk topluluklarının da inancıdır.¹⁵⁷

O dönemde İnsanların cinlerle ilişki kurduğuna inanılmaktadır. Her putun bir cini olduğu kabul edilmekte, putların içinde bulunan cinlerin de kâhinlerle konuşup onlara gökte neler olup bitiyorsa haber verdiğiğine inanılmaktadır. Cahiliye Arapları putların içinde bulunduğunu iddia ettikleri cine “Hatîf” adını vermektedir.¹⁵⁸ Bazı hadislerde, Câhiliye döneminde cinlerin dünya semasında “kulak hırsızlığı” yaparak, meleklerden bir kısım haberleri aliecele kapıp çeşitli yalanları da ekleyerek dostları olan büyücü ve kâhinlere aktardığına inanılmaktadır. Bu sebeple de kâhinlerin söylediklerinin bazılarının doğru çıktığı nakledilmektedir.¹⁵⁹ Kur’an-ı Kerim cinlerin haber çalmak için göğe çıktıklarını, ancak üzerlerine delici ve yakıcı ışınlar gönderilmek suretiyle buradan uzaklaştırıldıklarını anlatmaktadır.¹⁶⁰ Bu konu ile ilgi diğer bir husus da şudur; Cahiliye dönemi insanları, büyücülerin, kâhinlerin ve şairlerin cinlerle irtibatlı olup, onlardan ilham aldıklarını kabul ediyorlardı. Cinlerin de gökten haber çalmaları dolayısıyla, onların ardından gökte kayan yıldızlar ve ışıklar atıldığına inanıyorlardı.¹⁶¹

Cinlerin kulak hırsızlığı yoluyla haber çalmaya çalıştıklarını anlatan bir kısım rivayetler vardır. Hz Aişe’den nakledilen bir hadise göre: “Birtakım insanlar Rasûlullah’a kâhinlerin mahiyetini sordular. Hz Peygamber: “ Onlar hiçbir şey değildir” dedi. Oradakiler: “Ya Rasûlallah! Onlar bazen bir şey

157) Neşet Çağatay, **İslam’dan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı**, Ankara 1982, s. 103; Bkz, H. Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, s. 362-364.

158) Neşet Çağatay, a.g.e., s. 103.

159) Kamil Miras, Ahmed Naim, **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi**, Ankara 1976, II., s. 763; Bkz, M. Süreyya Şahin, “Cin”, **T.D.V.İ.A.**, VIII., s. 8.

160) Bkz., **Saffât**, 37/6,10; **Hicr**, 15/16-18; **Cin**, 72/8-10; H. Yazır, **Hak Dini**, V., s. 3049; VI., s. 4048-4450; S. Ateş, **Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri**, V., s. 61; VII., s. 397-399.

161) S. Ateş, a.g.e., X., s. 98; Ayrıca Bkz., A. Osman Ateş, **Cinler-Büyü**, s. 50-70.

söylüyorlar da hakikat çıkıyor” dediler. O da: “Bu söz cinden işitilmiştir ki, cinler o sözü kulak hırsızlığı yapıp süratle kapar ve daha sonra dostunun kulağına, tavuğun tekrar tekrar seslenmesi gibi eğilip boşaltır. Onlar da bu sözün içine yüzlerce yalan karıştırırlar” buyurdu.¹⁶² Buraya kaydettiğimiz ayet ve hadislerden anlaşıldığına göre; geleceğe ait konularda cin ve şeytanlarla iletişim kurarak bazı haberleri, müneccim, kâhin, büyücü, bakıcı ve falcıların gönüllerine yerleştirdiklerini görüyoruz. Büyücüler de, insanlara kendi inandırıcılıklarını ortaya koymak için cinleri vesile yaptıklarını her seferinde dile getirmektedir.

Anadolu halk kültüründeki yaygın inanişe göre, cinler çoğu kez insanların aklını alıp onları şaşkın ve perişan eden, hastalıklara yol açan ve büyücülere aracılık ederek kötülükler sebep olan varlıklar olarak bilinmektedir. Cinlere kurnaz ve sakınılması gereken varlıklar olarak inanılmaktadır. Bunların daha çok ıssız ve karanlık yerlerde yaşadıkları kabul edilmektedir. Anadolu'nun pek çok yöresinde, cinlerin kötü etkisinden korunmak için, hava karardıktan sonra ağaç altına kirli su dökülmez. Çünkü cinlerin ağaç kovuklarında oturduklarına inanılmaktadır. Akşam olduktan sonra hamamda fazla kalınmayarak, gece vakti cinlerin hamamlarda toplanıp eğlence düzenlediklerine inanılmaktadır. Karanlık çökünce eski veya terk edilmiş evlere, harabe yerlere ve değirmenlere girilmez. Çünkü buralar tekin yerler değildir.¹⁶³

Halk inançlarında cinler, insanlara görünmek istediklerinde bazen iri yarı bir zenci, bazen de kara bir köpek, keçi veya tavuk şekline girmektedir. Kendilerine iyiliği dokunan insanları ödüllendirmekte, saygısızlık yapanları cezalandırmaktadır. Bazı insanları etkisi altına alıp, kendi isteklerine alet etmekte veya kötü işler yaptırmaktadır. Hatta bazı insanlara aşık olan cinler, onlarla evlenmekte ve çocuk sahibi olmaktadır.¹⁶⁴ Halkımız bu ve buna benzer düşüncelerin etkisinden kurtulmak için, hizmetinde iyi huylu

162) Buhari, **el-Camiu's-Sahih, Tıb** 46; **Edeb** 117; **Tevhid** 57, İstanbul 1979.

163) Haluk Akçam, **Anadolu İnançlarında Cinler ve Cincilik**, s. 2.

164) Haluk Akçam, a.g.e., s. 3-4; Ayrıca Bkz, A. Osman Ateş, **Cinler-Büyü**, s.147-190.

Müslüman cinlerin olduğuna inandıkları “cinci hoca”ya gitmektedir. Bu sayede de cinlerin kötülüklerinden kurtulacaklarına inanmaktadır.

İnsanoğlu, tarih boyunca karşılaştığı birtakım hastalık ve sıkıntıları, bunların mahiyet ve sebeplerini bilmeyince, bu manada bilerek veya bilmeyerek cin ve şeytanlara mal etmiştir. Felç ve sara gibi hastalıkların sebebini bilemeyince de, bu insanların cinler veya şeytanlar tarafından çarpıldığını ileri sürmüştür. Geçmişte, cin ve şeytanların sebep olduğu ileri sürülen birtakım hastalık ve rahatsızlıklar, günümüzde ilaçla tedavi edilebilmektedir.¹⁶⁵ Bu konu ile ilgili olarak Elmalılı Hamdi Yazır görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: “ Bu rahatsızlıklar, insanlık tarihi boyunca aslına vakıf olunamamış, gizli sebeplerden meydana gelen birtakım hastalıklar olduğu için cin ve şeytanlara nispet edilerek, “cin tutmuş, şeytan çarpmış” denile gelmiştir. Bu tür hastalıkların cin ve şeytana nispet edilmesi hakikat mi mecaz mı meselesi hep münakaşa konusu olmuştur...”¹⁶⁶ Artık günümüzde birçok bedenî rahatsızlığın psikolojik sorunlar, stres ve gerilimden meydana geldiği bilinmekte ve dünyanın tıp otoritelerince kabul edilmektedir. Bu tür rahatsızlıkları cin ve şeytan çarpmasında aramak yerine, ruhsal birtakım nedenlerden kaynaklandığını araştırmak gerektiği kanaatindeyiz.

D. Büyü ile ilgili uygulamalar

Halkımız arasında yaygın olan kanaate göre, büyü yoluyla birtakım işlerin gerçekleştirileceği iddia edilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak şunları ifade edebiliriz : Kadın ve erkeğin evlenmesini kolaylaştırmak, evlenen insanların cinsel arzularını yok etmek ya da yok olan arzularını geri getirmek, kısır olan kadınların kısırlığını önlemek, doğum yapmak isteyen kadının doğumunu kolaylaştırmak, çocuklarının düşmemesini sağlamak, konuşmayan ve yürümeyen çocukları tedavi etmek, karı koca veya bir başkasının arasına düşmanlık sokmak, sevgilerini artırmak, insanlara zarar veren hayvanların zararlarından korumak v.b. gibi hususlar büyü ile ilgili uygulamalar arasında yer almaktadır.

165) Osman Şevki Uludağ, **Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi**, Sadeleştiren, İtler Uzel, Ankara 1991, s. 136-141.

166) Hamdi Yazır, **Hak Dini**, II., s. 957.

Yukarıda ifade ettiğimiz konularla ilgili herhangi bir problemi olan insanlar, çaresizlik içinde büyü ve büyücülere başvurmaktadır. Bu işi meslek edinen insanlardan medet beklemektedir. Toplumumuzda başvurulan büyü ile ilgili uygulamaları aşağıda ele alacağız.

a) Evlilik

Aile, Türk toplumunda kutsal bir bağ olarak kabul edilmektedir. Evlilik, insan hayatının en önemli dönemlerinden birisidir. Hem kadın, hem de erkek için yeni bir başlangıcı ifade etmektedir. Her iki taraf da kurmuş olduğu bu bağın önemini kavrayarak, bir aile düzeni kurmak için çaba harcamaktadır. Bu nedenle bütün dinler evlilik kurumunu mukaddes kabul etmektedir. Evlilik yeni bir hayata ilk adımın atıldığı bir geçiş dönemidir. Bu sırada birtakım zararlı faaliyetlerin evli çiftleri etkilememesi için bazı önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Gelini ve damadı bekleyen zararlı dış etkilerden korumak için bir kısım tedbirler almak gerekmektedir. Bu açıdan evlilik çağına geldiği halde kısmeti kapalı zannedilen kızların kısmetini açmak, damadın gerdek gecesinde cinsel gücünü bağlamak ve bağlandığı kabul edilen damatların bağlarını çözmekle ilgili uygulamalara çeşitli örnekler vererek konuya açıklık getirmek istiyoruz.

1. Kısmet açmak

Evlilik çağına geldiği halde bir türlü evlenme imkanı bulamayan kızlara halk arasında kısmeti kapalı gözüyle bakılmaktadır. Bu nedenle, kısmetinin açılmasını çabuklaştırmak için de birtakım uygulamalar yapmak gerekmektedir. Bu uygulamalar kızın kendisi tarafından yapıldığı gibi, yakınları tarafından da yapılmaktadır. Anadolu'da özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde, Trabzon ve çevresinde kısmetin açılmasıyla ilgili uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür :

Kısmeti kapalı ve evlenecek çağı geçmiş bir kızın kısmeti açılmak istendiğinde, büyücü tarafından; önce bir kağıt üzerine göz resmi çizilir. Gözün üstüne ve altına Arapça Allah lafzı yazılır. Gözün sağına ve soluna mim harfi de eklenerek, kağıt muska haline getirilerek yedi kat muşambaya sarılır. Yedi defa "ya-sîn" sûresi okunur, evlilik çağı gelmiş delikanlıların

bulunduğu yere doğru üflenir. Sonra da kız bu muskayı koltuğunun altında taşır. Yedi sabah çeşmeye giderek üçer yudum su içer. “Ya Allah bu su gibi kısmetim açılıp aksın” der. Arada bir de evlenmek istediği gence görünür. Ancak onun yüzüne bakmaz. Bu şekilde kırk defa yapan kızın kısmetinin açılacağına inanılmaktadır. Bu muskayı kızın kendisinin yaptırması gerekmektedir. Eğer araya üçüncü bir şahıs daha girerse, muskanın uğurunun bozulacağı düşünülmektedir.¹⁶⁷ Aynı zamanda bu uygulamalar Anadolu'nun pek çok yöresinde de yaygın bir şekilde yapılmaktadır.

Kısmeti kapanan kızların kısmetini açmak için yapılan diğer bir uygulama da şudur :” Düğünü olan bir kızın, gerdek gecesi duvağından bir tel kopararak, onunla kendisine büyü yaptırmayı gerektirmektedir. Büyü yaptırmak isteyen kız, gelinin odasına girerek duvağından aldığı teli üç gün içerisinde cinlerle irtibat kurduğuna inanılan bir büyücüye götürür. Cinci de teli aldıktan sonra üzerine üç düğüm vurarak uçlarını boş bırakır. Her düğümün üzerine büyü yaptıranın adını yedi kez söyleyip üfler. Kızın saçından da üç tel alarak onları duvak teli ile birbirine dolaştırarak sarar ve yediye bükerek bağlar. Üç gün günde yetmiş kez “euzübillah” diyerek yere tükürür. Üçüncü günün sonunda telleri üç kat muşambaya, muşambayı da yeşil bir yamaya sarar. Bunları otuz üç dikişle diker, her dikişte büyü yaptıran kızın adını söyleyerek, “fâtihul-kısmet” der. Bu şekilde yapılan muskayı kısmeti bağlı olan kız, boynuna asarak taşır. Kırk gün içinde onun da bir isteyeninin çıkacağına, yani kısmetinin açılacağına inanılmaktadır. Bu büyüü yalnızca yaptıran kızla yapan kişinin bilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu uygulamayı yapanın büyüü bozacağı ve tutmayacağı kabul edilmektedir.”¹⁶⁸ Büyülerin yapılışında dualar, renkler, günler ve sayılarında önemli bir rol oynadığı, bu uygulamadan anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu uygulama temas büyüünün pratik bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

167) İsmet Zeki Eyüboğlu, **Cinci Büyüleri ve Yıldızname**, İstanbul 1978, s.187-188; **Sevgi Büyüleri**, İstanbul 1989, s. 207-208; Ayrıca Bkz., Onur Çınar, **Büyü Nedir? Nasıl Yapılır?**, İstanbul 1982, s. 18.

168) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 209-210.

Bu uygulamalardan başka Anadolu'nun birçok yöresinde Adana'da, Orta Toroslar'da, Gaziantep'te ve Afyon'da değişik şekillerde kismet açma işlemleri yürütülmektedir. Bunlardan birisinde; kismetini kapalı olan bir kız, Perşembe akşamı bir kilidi kilitler. Anahtarı yastığının altına koyarak sabah namazında ilk çıkana açtırır. Bu işlem üç cuma tekrarlanır. Bazen de kilidi dört yol ağzında açanlar olur. Kilit açma kızın kismetini temsil etmektedir.¹⁶⁹ Kutsal gün ve geceler vesile edilerek, kapandığı sanılan kismetin açılacağı düşünülmektedir. Bu uygulamalar Anadolu halk inançlarının bir parçasını oluşturmaktadır.

2. Güveyi bağlamak

Bağlama işlemi daha ziyade evlilik esnasında genç gelinle, gerdek gecesinde damadın birleşmelerini ve cinsel isteksizlik duymalarını sağlamak için yapılmaktadır.

Bağlama büyüü bazen geline, bazen damada ve bazen de her ikisine birlikte yapılmaktadır. Bir kısım bağlama örneklerinde, damadın kestiği tırnak bağlamak niyetiyle bir yere gömüldüğünde, damadın cinsel isteksizlik duyacağına inanılmaktadır. Bu uygulama taklit büyüüne bir örnektir. Gelinin ilk adet kanının bulaştığı herhangi bir şey alınıp gün doğumunda kırk parmak derinliğinde toprağa gömülürse, evlendiğinde bağlı kalacağı kabul edilmektedir. Ayrıca kurt kanı ile sigara kağıdına özel tılsımlar yapılarak, damadın kapısının eşiğine tılsımı yapan kişi gömer ve arkasına bakmadan oradan uzaklaşırsa, damat dört ayın hilali oluncaya kadar eşi ile birleşemeyeceği kabul edilmektedir. Yapılan bu tılsım bir ekmeğin üzerine çizilir ve ekmeğin nikah sırasında damadın evinin köpeğine yedirilirse, damadın bağlı kalacağı düşünülmektedir. Bu uygulamalar Konya, Gaziantep, Merzifon, Rize, Adana, Hatay Kahramanmaraş, Hakkari ,Yozgat, Malatya gibi illerimizde uygulanmaktadır.¹⁷⁰

169) Yaşar Kalafat, **Alanya Yöresinde Kilit-Bağ, Kilitlemek-Bağlamak, Alanya 9. Tarih Kültür Semineri Bildirisi**, 19-21 Kasım 1999, s. 2.

170) Yaşar Kalafat, a.g.e., s. 3.

Yapılan büyülerde düğüm atmak da önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple her çeşit düğüm, insanlar için büyü olarak görünmektedir. Özellikle kara büyüü uygulayanların en çok başvurduğu yöntem, herhangi bir şeyi düğümleyerek amaçlarını gerçekleştirmektir. Özellikle nikah ve gerdek gecesi bağlanması düşünülen damadın ismini anarak, herhangi bir ipi düğümlemek, nikahın kıyıldığı anda bir kilidi kilitlemek, açık bir makası kapamak gibi uygulamalarla cinsel yakınlaşmanın gerçekleşmeyeceği kabul edilmektedir. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, özellikle; Sivas, Yozgat, Kütahya, Kahramanmaraş ve Kayseri gibi yörelerimizde bu uygulanmaktadır.¹⁷¹

Kutsal kitapların, büyü ile ilgili uygulamalarda kullanıldığını daha önce açıklamıştık. Özellikle Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin büyücülükte kullanıldığını el-Hüseyinî şu şekilde açıklamaktadır : “Bir kimsenin erkekliğini bağlayarak, cinsel isteksizlik ve ilişkide bulunmamasını sağlamak istersen, bir arşın uzunluğunda bir ip alarak, üzerine yedi düğüm atmalıdır. Her düğümü atarken de, el-Hakka sûresi'nin 28-32. ayetlerini okumalı, sonra da bağlamak istenilen erkek veya kızın isimlerini söylemelidir. Artık o andan itibaren o kimselerin cinsel ilişkide bulunmaları imkânsız hale gelir”.¹⁷² demektedir. Büyü yapmak için tavsiye edilen sûrenin ayetlerine baktığımızda, ne cinsel arzuyu bağlamak , ne de başka büyüleri yapmak amacıyla nazil olduğu görülecektir. Ayetlerin mealî şudur : “Malım bana hiç fayda vermedi. Saltanatım da benden yok olup gitti. Onu yakalayın da bağlayın. Sonra alevli ateşe atın. Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun”.¹⁷³ denilmektedir. Birkaç ayet öncesinde de, kitabı sol tarafından verilen günahkârların kıyamet günü başlarına gelenler anlatılarak öğüt verilmekte, onları dünya hayatında dikkatli davranmaları konusunda uyarmaktadır. El-Hâkka sûresinin 32. ayetinde geçen ; “sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun” şeklindeki lafızlarını gören büyücü, bu ayetlerin cinsel arzuları bağlanmak maksadıyla kullanılacağını düşünerek bu ayetleri büyü yapmak amacıyla kullanmaktadır.

171) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İnançların Etnolojik Tetkiki**, s. 81-83; Ayrıca Bkz, İ. Zeki Eyüboğlu, **Yıldızname**, s. 77-78; Onur Çınar, **Büyü Nedir?**, s. 44-58.

172) el-Hüseyinî, **Kenzü'l-Havas**, IV., s. 434.

173) Bkz, **el-Hâkka**, 69/28-32.

3. Bağlamayı önlemek veya çözmek

Gelin ve damadın cinsel istek duymaması ve bağlı oldukları için cinsel ilişkide bulunmaya güçlerinin yetmemesidir. Onları bu durumdan kurtarmak amacıyla yapılan büyülere, bağlamayı önlemek veya çözmek denilmektedir.

Kütahya, Sivas, Yozgat ve Kayseri gibi illerimizde, bağlı oldukları zannedilen kimseleri bu hallerinden kurtarmak için, ya nikah zamanını gizlemek, ya da büyüde kullanılan yöntemin tersini yapmakla cinsel isteksizliğin giderileceğine inanılmaktadır.¹⁷⁴

Büyünün etkisiz hale getirilmesi, Güneydoğu Anadolu, Orta Toroslar, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kütahya, Konya, Hakkari ve Kars gibi yörelerde; atılan düğümün çözümlenmesi, kapalı olan kilidin, makasın veya bıçağın açılması ve birtakım duaların okunmasıyla gerçekleşmektedir. Özellikle nikah esnasında eller dizlerin üzerine konulmakta ve parmakların açık tutulmasına özen gösterilmektedir. Böylece bu büyüün etkisiz hale gelmesi sağlanmış olmaktadır.¹⁷⁵

Diğer bir uygulamada ise; bağlı olduğunu düşünen kişi, önce bir büyücüye başvurmakta, büyücü de şunları yaptırmaktadır : “ iki metre uzunluğunda bir ipe kolayca çözülebilecek şekilde yedi düğüm atılmaktadır. Ayrıca bir fincan su hazırlanıp, bağlı olan kişi, besmele çekip Felak sûresini okuyarak, ilk düğümün üstüne üfleemektedir. Daha sonra da “benim için düşünülen büyüü halleyledim” diyerek düğümleri birer birer çözümlenerek yedinci düğüme kadar gelmektedir. Düğümler tamamen çözüldükten sonra, ipi fincanın içindeki suya koyup suyu içmekte , sonra da ipi ateşe atıp yakmaktadır.”¹⁷⁶ Bu büyü çözüme işinde, yapılan uygulamanın tersi bir işlem yapılarak, düğümler tekrar çözümlenmekte ve istenilen hedefe varılmak istenmektedir. Sayıların ve ayetlerin gücünden istifade edilerek bu duruma bir gizem katılmak istenmektedir. Eski Türk inançlarının da etkisiyle ipi ateşte yakarak, ateşin temizleyici özelliğinden faydalanılmaktadır. Damadın cinsel

174) Süheyla Efe-Uğurool Barlas, **Kütahya Düğün Adetleri**, İstanbul 1963, s.41-42, 58; S.V. Örnek, a.g.e., s. 84-85.

175) Yaşar Kalafat, **Alanya Yöresinde Kili-Bağ, Kilitlemek-Bağlamak**, s. 4.

176) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 85.

isteğini bağlamayı önlemek için başvuru olan diğer bir örneğe de şu şekilde yer vermek istiyoruz : “ Bağlandığını düşünen kişi, cinlerle ilişkisi olduğu kabul edilen bir büyücüye giderek durumunu anlatmaktadır. Büyücü de “Zilzal” sûresinden seçtiği birkaç ayeti bir kâğıdın üzerine aralıklı olarak yazmaktadır. Bu aralıklara birer zincir halkası biçiminde kıvrımlı çizgiler çizerek, her çizgiyi çizerken de “İhlas” sûresini okuyup üflemede, kâğıdın dört köşesine bağlı olan kişinin adını da yazıp bir daire içine almaktadır. Sonra bu kâğıdı ılık suda ezerek eritmekte, “kırk besmele “ çektirip bağlanan kişiye üç yudumda içirmektedir. Suyu içen kişi bir ocağın başına gelip oturmaktadır. İnanırcılığını göstermek isteyen büyücü, cinlerini çağırdığını göstermek amacıyla birtakım hareketlerle kırk “Fatıha”, yedi “İhlas” okuyup ocağa üfleyerek büyülerin çözüldüğünü îma etmektedir. Bu uygulamalar bittikten sonra yedi buğday tanesine okuyup üfleyerek, bağlı olan kişiye vermekte, bu kişi de buğday tanelerini bir cuma gecesi evinin çevresinde ayrı ayrı gömüp, üzerlerine birer bardak su dökmektedir. Üç gece tanelerin gömüldüğü yeri kimseye görünmeden dolaşmaktadır. Gerdeğe gireceği veya hanımıyla buluşacağı gece, büyücünün verdiği muskayı sağ göğsünün üstüne içerden kimsenin görmeyeceği şekilde gömleğine iliştiirmektedir. Yazılan bu muskanın içeriği şu şekildedir : Bir kâğıt parçasına bir üçgen çizilerek, üçgenin içine Arap alfabesinden kırk bir “sin”, kırk bir “cim”, yedi “nun”, kırk “elif”, yirmi sekiz tane eski rakamlarla dört sayısı yazılmaktadır. Bu kâğıt üçe katlanarak boş kısımlarına erkeğin adı yazılarak, yine üçe katlanmakta, üç kat muşamba ve iki kat beze sarılıp dikiş atılmadan mumla yapıştırılmaktadır. Erkeğin başarıya ulaşmasıyla birlikte, muska ıssız bir yerde toprağa gömülmektedir”.¹⁷⁷ Böylece damat bu rahatsızlığının ortadan kalktığına inanmaktadır. Aslında bu ve buna benzer rahatsızlıklar, psikolojik ve heyecana bağlı rahatsızlıklar olup, geçici hastalıklar olduğu bilinmektedir.

177) İ.Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, s. 195-197.

b) Doğum

Doğum, insan hayatının önemli ve mutlu bir olayı olarak kabul edilmektedir. Türk toplumunda bir sevinç kaynağı olduğu gibi, aynı zamanda tabiatın da sırlı bir olayı olarak da düşünülmektedir.

İnsanlar genellikle yeni bir başlangıç olan doğum olayını, zararlı dış etkiler ve tabiatüstü güçlerin tesirinden gelen tehlikelerden korumak için bir takım çarelere başvurmak gerektiğini düşünmektedirler. Anadolu'nun birçok bölgesinde, doğumun gerçekleşeceği zamana kadar birtakım âdet, batıl inanç ve büyü ile ilgili uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalarla ilgili pratikleri aşağıda misaller vererek açıklayacağız.

1. Kısırlığı gidermek

Türklerde soyun devam etmesi için çocuğun varlığı, özellikle erkek çocuğa sahip olmak çok önemsenmektedir. Bunun için de soyunda kısırlık görülmeyen ailelerin kızlarıyla evlenilerek, ileride soyunun devam etmesi sağlanmış olmaktadır. Buna rağmen evlendiği kadın gebe kalamıyorsa, bu durumda pek çok çareye başvurulmaktadır.¹⁷⁸

Evlendiği halde birkaç yıl çocuğu olmayan bir kadının kısa sürede gebe kalmasını sağlamak için Trabzon, Giresun ve Rize gibi yörelerimizde şu yollar denenmektedir : “ Bir kırlangıç avlandıktan sonra sol kanadı bütün olarak kesilip alınmakta, üç gün ay ışığında bırakılarak, kısır kadının da adı söylenip, kuşun kanadı bir ocağın çevresinde yedi kez döndürülmektedir. Bu sırada kırk defa “ya Kâdir” cümlesi okunarak ocağa üfürülmektedir. Kuş kanadı üzerine kadının ismi yazılarak bir muşambaya sarılmakta ve bir ipek iplikle bağlanıp bir kıyıya bırakılmaktadır.”¹⁷⁹ Ülkemizde tıbbın imkanlarının gelişmediği dönemlerde görülen bu uygulamaların diğer bir örneği de şöyledir: “Cinlerle irtibatı olduğu sanılan bir büyücüye müracaat edilmektedir. Büyücü gebe kalamayan kadının boğazına “Yasin” sûresini okuyup üfleyerek, yedi sabah, ezandan önce aynı şekilde okunma işlemi yapıldıktan sonra muşambaya sarılı kuş kanadını kadının yattığı odanın saçağına

178) Orhan Acıpayamlı, **Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnançların Etnolojik Etüdü**, Ankara 1974, s. 13.

179) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 258.

saklamaktadır. Büyücü, kadına yedi günden sonra kendisinin hazırladığı ve okunmuş diye tabir ettiği şerbeti içirmektedir. Kadının göbeğinin biraz altına “Fetih” sûresini yazdıktan sonra, ılık su ile silmektedir. Üç kez “Zilzal” sûresini okuyup, yazının silindiği yere üfleemektedir. Kadın evine dönüp yıkanarak, iki rekat namaz kıldıktan sonra tövbe edince, kısırlığının gideceğine inanılmaktadır. Bu büyü kadının aybaşı oluşundan dört ya da altı gün sonra yapılarak, aybaşı dönemlerinde kırk gün sürdürülmektedir. Bunu yalnız kadınla büyücü bilmelidir. Üçüncü bir kişinin duymasıyla büyüün etkisinin ortadan kalkacağına inanılmaktadır.”¹⁸⁰ Bu ve bunun gibi uygulamalarda, sûre ve ayetlerin mahrem biri tarafından göbeğin altına yazılarak, tekrar silinmesi işleminin hoş karşılanması düşünülemez. Şu halde büyü, acizlik ve güçsüzlükten doğmaktadır. İnsan isteğine ulaşamayınca, istediğini elde edebilmek için büyüye başvurmaktadır. Bu sayede olayları kendi gönlüncü oluşturmanın yöntemi ve özlemini duymaktadır.

İstanbul, Balıkesir ve Bursa gibi illerimizde kısırlığın giderilmesi ve gebe kalınması için başvurulmuş diğer yöntemleri de şu şekilde sıralayabiliriz : “ Kısır kadın, çocuk sahibi olabilmek için, yeni doğurmuş bir kadının çocuğunun eşi üstüne oturtulmaktadır. Ya da çok çocuk sahibi bir erkeğin ceketini giyip, yatmakta, veya çok çocuklu bir kadının evindeki kıl çuval ile yuvarlanmaktadır.”¹⁸¹ Bu ve buna benzer uygulamalar, doğurganlık özelliğine sahip kişilerle bir şekilde bağlantı kurarak, gebe kalmayı hedeflemektedir. Bu durum, bir insanla ondan ayrılan bir parça arasındaki temasın, bir birini etkileme gücünden kaynaklanan temas büyüüne bir örnektir.

2. Doğumu Kolaylaştırmak

Doğum esnasında oluşabilecek güçlükleri gidermek, doğumun kolay olmasını ve çabuk bir şekilde doğumun gerçekleşmesini sağlamak amacıyla bir kısım yöntemlere başvurulmaktadır. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde özellikle, Erzincan, Erzurum, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te uygulanan bu yöntemlerden bazıları şunlardır : “Öncelikle bazı yatır ve evliya türbeleri

180) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 258-259; Ayrıca bkz., Onur Çınar, **Büyü Nedir?**, s. 71-78.

181) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 56-57; Orhan Acıpayamalı, **Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnançların Etnolojik Etüdü**, s.13-16.

ziyaret edilerek, dualar yapılmakta, kilitli olan her şey açılmaktadır. Özellikle kapı, gebe kadının saçlarındaki örgüler, düğümler, tarladaki çitler ve kilitli sandıklar açılmaktadır".¹⁸² Çocuğu kötü ruhların etkisinden korumak için, evdeki yüklüğün üstüne bir beyaz bez serilip, ateş üstüne bir parça yağ atılmaktadır. Bu uygulamalar Kazak Türkleri arasında da görülmektedir. Ateş kültünün izlerini taşıyan bu inançlar ve yatırı ziyaretleri, ata ruhlarını memnun etme inancının, günümüzde de varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.¹⁸³ Böylece doğumun kolay ve sıkıntısız olmasına çalışılmaktadır.

Bir saksı üzerine bir kare çizilerek, çizilen karenin içine dokuz kare daha çizilip, bütün karelerin içindeki sayıların her yönden toplandığında, toplamlarının on beş olmasına dikkat edilmektedir. Vefk adı verilen bu tılsımlı karelerle birlikte yeni ve kullanılmamış bir çanağın üzerine de "Fatiha" sûresi yazılarak, bal şerbeti, yağmur suyu veya zezem suyu ile silinerek doğum sancısı çeken kadına içirildiğinde, doğumun kolay olacağına inanılmaktadır.¹⁸⁴ Bu uygulamada dikkat çeken husus, büyülü rolleri olduğu kabul edilen isim, sayı ve ayetlerin kullanılmasıdır. Zemzem veya yağmur suyunun taşıdığı sanılan gücün, içirilmek suretiyle gebe kadına geçeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu uygulamada da temas büyüsünün izleri görülmektedir. "Fatiha" kelimesinin taşıdığı anlamdan dolayı, çocuğun dünyaya geliş yolunun açılmasını sembolize ettiğini düşünmekteyiz.

Sivas ve çevresinde yapılan bir diğer uygulamada da; doğum yapacak kadında gebelik belirtileri veya sancılar başlayınca, ya bir güvenilir kadınla ya da tek başına doğumu kolaylaştırmak amacıyla muska yazdırmaya büyücüye gidilmektedir. Birinci gün; kadın, büyücü tarafından okunan şerbeti üç yudumda içerken, büyücü de besmele çekip kadına doğru üfleemektedir. Daha sonra "Nas" sûresini okuyup kadının çevresinde bir defa dönmektedir. İkinci gün; büyücü, kadını bir iskemleye oturtturarak, üç "İhlas", üç defa da "Fatiha" sûresini okuyarak karnına üflemekte ve kadının göğsüne üç damla ılık su damlatmaktadır. Suyu damlatırken de yedi defa "maşallah sübhanallah"

182) Orhan Acıpayamalı, a.g.e., s. 41-50.

183) Abdurrahman Küçük, **Erzincan ve Çevresinde Halk İnançlarına Toplu Bakış, III. Milletler arası Türk Folklor Kongresi Bildirisi**, Ankara 1987, IV., s. 28.

184) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Etüdü**, s. 61-63.

diyerek göğsüne doğru üflemeaktadır. Bir süre sessiz kalarak, tekrar kadının çevresinde dönüp, kırk “Sünhanallah”, kırk “İnşallah”, yedi “Ya Hayyulkayyûm” ve bir defa da “Eşhedüenlailaheillah” deyip, kadının başına, yüzüne ve dizlerine üflemeaktadır. Sonra da okunarak soyulmuş bir elmanın yarısını yedirmektedir. Kadın elmayı yerken büyücü de “Kamer” sûresini seslice okumakta ve sûre bitince “euzübillah ya Allah” diyerek kadına doğru tükürür gibi yapmaktadır. Üçüncü gün ise; bu işlemler tekrarlandıktan sonra, eğer bir muska yazılmışsa kadının boynuna takılmaktadır. Yazılmamışsa, yedi gün içinde bir sabah ezanından sonra gelip muskayı almasını; ancak gelirken kimseden habersiz ve gizli gelmesini söylemektedir. Yoksa muskanın etkili olmayacağını ifade etmektedir. Kadına, muskayı sadece yıkanırken çıkarması gerektiğini, yıkandığı yerde de yüksekçe bir yere koymasını veya asmasını telkin etmektedir. Bu muskayı üzerinde taşıdığı sürece gebelik sıkıntılarında, doğum sancı ve ağrılarından kurtulacağını ifade etmektedir. Doğumdan yedi gün sonra muska çıkarılıp, yatak odasında yüksekçe bir yere konup, bir daha gebe kalındığında tekrar muska boynuna takılmalıdır.¹⁸⁵ Bu şekilde yapılan uygulamalar hem büyüü yapana, hem de muskaya özel bir önem atfedilmesini sağlamaktadır.

3. Çocuğun düşmesini önlemek

Anadolu’da bazı kadınlar, doğacak çocuklarını düşürmemek için bir takım büyüsel işlem ve inançlardan faydalanmaya çalışmaktadır. Sık sık çocuk düşüren kadınlara için de “mekirli, tıpkılı ve tıvgalı” gibi deyimler kullanılmaktadır. Bu ifadeler, bir çeşit öldürücü ve kötü bir ruhun varlığını düşündürmektedir. Bu durumda olan kadınlar her nereye giderlerse gitsinler, içinde buldukları hal kendilerini takip etmektedir.¹⁸⁶ Buna benzer rahatsızlıklardan kurtulmak için de Sivas, Tokat, Zile ve çevre illerde şu uygulamalara başvurulmaktadır : “Bir kertenkele yakalanarak, bir teneke kutu içine diri diri hapsedilmektedir. Doğum yapacak kadının bu kutuyu muska haline getirip, boynunda taşıması gerekmektedir”. Bu uygulamada çocuğun düşmesine sebep olan ölümün, bir başka şeye geçmesi sağlanmaktadır. Bir

185) İ. Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, s. 114-115.

186) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Etüdü**, s. 64.

başka işlemde de; anne doğacak çocuğu için hazırladığı toprağı (höllük) karnına sürdükten sonra, yeni doğmuş bir çocuğun evine gizlice dökmektedir.¹⁸⁷ Böylece, doğacak çocuğu için hazırladığı toprağı karnına sürerek ölümün kendisinden uzaklaşıp, yere temasını sağlamaktadır. Toprağı yeni doğmuş çocuğun evine serpererek de, bu çocuk gibi kendi çocuğunun da düşmeden doğumunu sağlamayı hedeflemektedir.

Çok çocuk düşüren kadınların düşük yapmalarını önlemek için baş vurulan yöntemlerin bazılarında da şu uygulamalar yapılmaktadır : ” Doğuma hazırlanan kadın bir büyücüye götürülüp, büyücü tarafından beline bir ip bağlanarak, ipin ucuna da bir ilmek atılmaktadır. Büyücünün okuduğu bir kilit, ipin bir yerine bağlanarak kilitlenmektedir. Kadın doğum yaptığında da kilit tekrar açılmaktadır.”¹⁸⁸ Bu sayede çocuğun düşmemesine çalışılmaktadır. İpin bağlanması çocuğun yaşaması ve düşmemesini sembolize etmektedir.

4. Yaşamayan çocuklarla ilgili uygulamalar

Bazı kadınların doğan çocukları ya doğumdan birkaç gün sonra, ya da birkaç yaşına gelmeden ölmektedir. Halk arasında çocuğun dünyaya gelmesi, onun birtakım kötü ruhların etkisine maruz kalacağı düşüncesini de akla getirmektedir. Bu düşünceden hareketle, birtakım büyüsel uygulamaya müracaat edilmektedir. Çocukları yaşamayan veya belli bir müddet yaşayıp da ölen aileler, çocuklarını hayatta tutabilmek için; Sinop, Ordu, Antalya, Balıkesir, Kayseri, Çorum ve Yozgat gibi illerimizde şu pratikleri uygulamaktadır :

“Dünyaya gelen çocuğu, çocukları hiç ölmemiş bir kadın satın alarak, gömleğinin içinden üç defa geçirmektedir. Bu kadın çocuk emzirilmeden önce onu alarak delik bir kayadan üç defa geçirmektedir. Çocuğun kayadan geçirilişinde, kayaya bir nal çivisi çakılmaktadır. Kadın hiç

187) S.V. Örnek, a.g.e., s. 65.

188) Orhan Acıpayamalı, **Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnançların Etnolojik Etüdü**, s. 116-117.

kimseyle konuşmadan ve arkasına bakmadan oradan uzaklaşmaktadır.¹⁸⁹ Böylece çocuğu fazla yaşamayan kadın, çocuğunu satarak, bu satma işlemiyle çocuğuna ilişeceğini düşündüğü kötü ve öldürücü ruhun etkisinden, artık onu sattım benim değildir diyerek kurtarmak istemektedir. Çocuğu satın alıp gömleğinin içinden geçiren kadın da, bu çocuk artık benimdir demek suretiyle çocuğun ölümünü engellemeye çalışmaktadır. Kayadan geçirme ve kayaya çivi çakma işlemiyle de, ölümün kayaya isabet etmesini ve çocuğun kaya gibi sağlam olmasını ifade etmektedir.

Ülkemizde al basması olarak bilinen ve genellikle lohusa dönemindeki kadın ile, yeni doğan çocuğun kırk günlük süre içinde, kırk basması tabiriyle ifade edilen cin, şeytan ve kötü ruhların etkisine uğradığı düşünülerek, çocukların yaşamadığına inanılmaktadır.¹⁹⁰ Bu durumda çocuğun ölümünü engellemek için muska yazdırma geleneğine başvurulmaktadır. Yazdırılan muskayı anne babanın taşıdığı gibi, çocuk da taşımalıdır. Çocuğu muskayı yazacak büyücülere ya babası ya da güvenilir bir kişi götürmelidir. Çünkü anne kırkını doldurmadığı için dışarı çıkmamalıdır. Muskayı yazacak kişi çocuğu kucağına alarak “Subhanallah Maşallah” diyerek yanan ocağın üzerinde yedi defa dolaştırmaktadır. Bu arada Kur’an’dan kısa sûreler okuyarak hem ocağa, hem de çocuğa üfleemektedir. Çocuğu yüksekçe bir yere bırakarak, bir kağıdın üzerine yüz bir çizgi çizmektedir. Kur’an’dan kısa bir sûre yazarak, kağıdı ılık bir suda ezdikten sonra; o sudan çocuğun yüzüne üç damla damlatırken de yedi defa “ya Hay” demektedir. Kalan suyu da çocuğu getirene vererek, yıkanması esnasında, çocuğun yıkanacağı suya katmasını söylemektedir.¹⁹¹ Bu uygulamada, çocuğun ocak üzerinden geçirilmesiyle, ateşin temizleyici özelliği ve kötü ruhları kovmasına vurgu yapılmak istenmektedir.¹⁹² Bu sayede çocuğun yaşamasını temin ederek, ölmemesi sağlanmış olmaktadır. Muskaları sadece büyücüler yazmamakta ve her muska büyü anlamına gelmemektedir. Ülkemizde acze düşen

189) O. Acıpayamlı, **Türkiye’de Doğumla ilgili Âdet ve İnançların Etnolojik Tetkiki**, s. 61-63.

190) O. Acıpayamlı, a.g.e., s. 75-80, 85-88.

191) İ. Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, s. 116.

192) A. İnan, **Eski Türk Dini**, s. 46.

insanlar her çareye başvurduktan sonra son çare olarak muska yazan bazı hocalara da müracaat ederek, Kur'an ayetlerinin şifa özelliğine sığınmaktadır.

Diğer bir uygulamada da; yapılan bu işlemlerin sonunda muskayı yazan kişi, bir kağıda çocuğun alını büyüklüğünde bir daire çizerek, dairenin ortasına çocuğun ismini, ismin çevresine "Nuh" sûresinin bazı ayetlerini yazıp, dairenin etrafına da yüz bir nokta koyarak, yedi "mim", üç "elif", yazmaktadır. Bu uygulamalar çocuğun Nuh peygamber gibi uzun süre yaşamasını sembolize etmek içindir. Dairenin çevresindeki yüz bir nokta da çocuğun yüz bir yıl yaşaması dileğini, "mim"ler peygamberimiz Hz Muhammed'in (S.A.V) aracılığını, "elif"ler ise Allah'ın yardımını dilemeyi göstermektedir. Bu muskayı taşıyan çocukların kolay kolay ölmeyecekleri kabul edilmektedir.¹⁹³ Bu tür uygulamalarla halkımız çaresizlik içinde çocuk özlemini gidermenin yollarını aramak için baş vurmaktadır. Genelde de büyü yöntemini bir çıkış yolu olarak görebilmektedir.

5. Geç yürüyen çocuk

Normal süresi içinde yürümeyen veya yürümesi geciken çocukların yürümesini teşvik etmek için, halk arasında bazı uygulamalar yapılmaktadır. Özellikle yürümeyi taklit eden oyunlarla, yatırları, evliya kabirlerini ve kutsal bilinen mekan ve kişileri ziyaret ederek, onların yardımına sığınmak ve bu tür özürlerden kurtulmak için birtakım işlemler yapılmaktadır. Yürümeyi teşvik etmek için Sivas, Zara ve Ereğli gibi yörelerimizde yapılan uygulamalar şunlardır :

Yürümesi geciken çocuğun ayağına kırmızı bir ip bağlanarak, önüne çocuğun sevdiği yiyecekler konulduktan sonra, iki kişi gelerek, birisi çocuğun önündeki yiyecekleri alıp kaçırmaktadır. Diğeri de çocuğun ayağındaki ipi kestikten sonra arkadaşını kovalamaktadır.¹⁹⁴ Bu uygulamada yürüme yeteneği ve koşmayı taklit ederek, çocuğun yürümesini engelleyen durumu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Çocuğun ayağındaki ipi çözmek de , ayaklarının bağının çözülmesi ve yürümesini sağlamak içindir. Yine geç

193) İ. Zeki Eyüboğlu, a.g.e., s. 117-118.

194) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 68.

yürüyen çocuğun iki ayağı bağlanarak, ayağına sağlam bir kadının eline bir makas verilerek, Cuma günü bir camiye gönderilmektedir. Çocuğun ayağındaki bağ, camiden ilk çıkan kişiye kestirilmektedir. Böylece dinin de gücünden faydalanılarak çocuğun yürümesine çalışılmaktadır. Bu uygulama bazı yörelerimizde yeni yürümeye başlayan çocukların düzgün yürümesi için adak kesme diye yapılmaktadır. Bir diğer uygulamada ise; ayın ilk Cuma gününden başlayarak, üç Cuma salâ verilirken, çocuk herhangi bir şey içine konularak veya kollarından tutulup sallanılarak yapılmaktadır. Sallanırken de “salladım salâya, yürüsün öbür cumaya” cümlesi söylenmektedir.¹⁹⁵ Yapılan bu işlemler, günümüzde tıbbın imkanlarına başvurmadan hala varlığını sürdürmektedir. Bu uygulamalarla, çocuğun nasıl bir hastalığa tutulduğu araştırılmadan, büyüsel işlemlere müracaat edilmektedir.

6. Konuşmayan veya geç konuşan çocuk

Vaktinde yürümeyen çocukta olduğu gibi, zamanında konuşmayan veya geç konuştuğu düşünülen çocukların da bu kusurunu gidermek için bir takım çarelere başvurulmaktadır. Bu durumda olan çocuklar için de başvurulan yöntem, taklit büyüüne benzeyen yöntemlerdir. Bu uygulama için Gaziantep, Sivas, Zara, Şarkışla ve Ereğli gibi yörelerimizde şu işlemlere başvurulmaktadır :

Konuşmayan veya geç konuşan çocuklar, bir ziyaret yeri veya camiye götürülerek, buranın anahtarı çocuğun ağızına sokulup, döndürülmektedir. Yine dili dönmeyen çocuğun ağızına Cuma günü müezzin sala vermek için minareye yöneldiğinde, kapıyı açmadan önce anahtarı çocuğun ağızına koyarak açmaya çalışılmaktadır.¹⁹⁶ Bu uygulamalar, bir şeyi açmayı hedefleyen bir araçla yapıldığında, kişiyi de maksadına ulaştıracağı düşüncesinden doğmaktadır. Dolayısıyla taklit gerçeğinden yola çıkılarak böyle bir işleme müracaat edilmektedir.

Bir başka uygulamada da, geç konuşan çocuğun dilinin altındaki dil bağı kesiliyor gibi yapılarak dilinin çözülmesine çalışılmaktadır. Diğer bir

195) Ziya Günalp, **Ereğli'de Halk İnanmaları, Halk Bilgisi Haberleri Dergisi**, Ereğli 1938, VII., s. 228-229; S.V. Örnek, a.g.e., s. 69.

196) Ziya Günalp, a.g.e., s. 228.

işlemlerde ise, geç konuşan çocuk ahırdaki hayvanların yem yediği yere bağlanarak; “malsan mele, insansan söyle” ifadesini söylemek suretiyle dilinin bağı açılmaya çalışılmaktadır.¹⁹⁷ Bu işlemlerde de benzer benzeri doğurur prensibinden faydalanılmaktadır. Halk arasında yapılan bu uygulamalarla, taklit büyüsüne baş vurularak, çocuğun konuşması sağlanmak istenmektedir.

c) Karı-kocanın arasını ayırmak

Anadolu halk inanışlarında karı kocanın aralarına soğukluk vermek, sevgilerini söndürmek, aralarına kin ve düşmanlık sokmak ve ayrılımlarına sebep olmak için birtakım büyüsel uygulamalar yapılmaktadır. Karı-kocanın arasını açmak isteyen büyücülerin ortak fenomeni domuz olmaktadır. Her halükârda ondan yararlanan büyücüler, onun etini, yağını ya da kıllarını büyüde bir öge olarak kullanarak, maksada ulaşmayı denemektedir. Özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde başvurulan uygulamalardan bazı örnekler şunlardır :

Karı ile kocanın ayrılığını isteyen kimse, domuz yağını yemeğe yetecek kadar bir parça kestikten sonra duman isiyile kurutup, ayrılması istenilen kişiye yedirmelidir. Bu yemek yedirilmeden önce yedi rekat namaz kılmak gerekmektedir. Ancak namaz kılarken kibleye değil mezarlığın bulunduğu yöne yönelmek gerekmektedir. Eğer mezarlık kible yönünde ise, namaz gizlice mezarlık yakınında, mezarlığa yönelerek kılınmalıdır. Domuz yağı, ayrılması istenilen kişilerin yemeğine katıldıktan sonra, kırk bir defa “ya Sübhanallah” çekilerek, geriye doğru üflendiğinde, üç gün bu yağın katıldığı yemekten yiyen kişilerin aralarında bir düşmanlık ve nefretin başlayacağına inanılmaktadır.¹⁹⁸ Bu uygulamada kılınacak namazın kibleye değil de mezarlığa doğru olması, büyüünün gayesinin, dinî öğeleri de kullanarak amacını gerçekleştirmeyi düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Birbirlerinden ayrılması istenilen kişilerin, evlerinin çevresinde bir cuma gecesi üç defa gizlice dolaşarak, üç tel domuz kılı alınır. Daha sonra üç defa

197) S.V. Örnek, **Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 70.

198) İ.Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 389.

Fatiha, üç defa da İhlas sûreleri okunarak kıllara üflenir. Bu esnada büyü yapılanların isimleri söylenir. Domuz kılları ikinci cuma gecesini, çevresinde dolaşan evlerin etrafına, bir üçgen oluşturacak biçimde toprağa gömülürse, o evde oturan karı koca, kıllar çürüyüp yok oluncaya kadar birbirlerinden uzak durmaya ve yalnız kalmaya çalışırlar.¹⁹⁹

Bu büyülerle ilgili yapılan işlemlerde taklit büyüünden İstifade edilmektedir. Yapılan diğer bir uygulamada ise; ayrılması düşünülen kişilerin isimlerinden faydalanılmakta ve bu uygulamalarda, kaşıklar kullanılmaktadır. Kaşıklar bu kişilere benzetilip, ayrılık amaçlanmaktadır. Ayrılık amacıyla baş vurulan bu uygulamalar şu şekilde yapılmaktadır : Bir tahta kaşığa ayrılmak istenen karı ile kocanın isimlerini veya tek başına ayrılması düşünülen kişinin ismini yazarak, kaşıklar arka arkaya getirilmektedir. Yeni ölmüş veya gömülmüş birinin mezarı açılarak, mezardan bir kefen parçası alınıp, kaşıklar buna sarılmak suretiyle mezara gömülmektedir. Bu işlemden sonra ayrılmak istenen kişilerin birbirlerine ölü gibi davranacağı düşünülmektedir.²⁰⁰

Kur'an-ı Kerim'in bazı sûre ve ayetleri, karı ile kocanın arasına kin, nefret ve düşmanlık sokarak ayrılmalarına sebep olmak için büyü yapmak maksadıyla kullanılmaktadır. Bu konuda büyücüler şu uygulamayı yapmaktadır : " İki kişinin arasını açmak, aralarına kin ve düşmanlık sokmak istediğin de, Münâfikûn sûresinin ayetlerini temiz bir kağıda yazarak, ayrılması istenen kimselerin buldukları yere gizlice koymak veya yazılan ayetleri gömmek gerekmektedir."²⁰¹

Diğer bir işlemde ise; " beyaz bir bal mumu alınarak, bal mumundan iki insan şekli yapıldıktan sonra, bunlardan her birinin üstüne, ayırmak istenilen kişilerin her birinin annesinin ve kendilerinin isimlerini yazılmalıdır. Sonra büyükçe bir kağıda Münâfikûn sûresi ile kağıdın üzerine bal mumundan yapılan o iki insan şeklini sırt sırta gelecek şekilde yerleştirmelidir. İki adet küçük dikiş iğnesini de bal mumlarının arasına koyarak, iğnenin ucu ile başının şekillere batmayacak biçimde yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir.

199) İ.Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 390.

200) Onur Çınar, **Büyü Nedir?**, s. 16-16

201) el-Hüseynî, **Kenzü'l-Havas**, IV., s. 421.

Sonra da o kağıtları özenle şekillerin üzerine bükerek sarıp, küçük bir paket haline getirmelidir. Bu paket eski bir kabir içine gömüldüğün de, isimleri yazılı olan kişilerin bir daha bir araya gelemeyecekleri ve aralarındaki kin ve düşmanlığın devam edip gideceği ifade edilmektedir.”²⁰² Bu uygulamalardan da anlaşıldığı gibi, Kur’an ayetleri insanlar arasına fitne ve nifak sokmak, fal bakmak ve büyü yapmak amacıyla değil, yeryüzünü islah etmek, dünya ve ahirette huzur ve mutluluk sağlamak amacıyla indirilmiştir. Münâfikûn sûresinde yüce yaratıcı münafıkların durumlarını, tutum ve davranışlarını anlatmaktadır. Ancak büyücüler bu sûreyi karı-kocanın arasını ayırmak, kin ve nefret sokmak amacıyla kullanmaktadır.

d) Karı-kocanın arasını düzeltmek

Halk arasında, büyü yapılarak ayrıldıkları düşünülen ve birtakım sebeplerle aralarına uyumsuzluk giren karı kocanın; tekrar kavuşmaları ve aralarındaki sevgi bağının yeniden oluşması için birtakım büyüsel işlemlere başvurulmaktadır. Genellikle bu büyülere ak büyü denilmektedir. Karı kocanın aralarını düzeltmek için baş vurulan yöntemler şunlardır :

Özellikle karı ile kocadan herhangi biri, araya bir aracı koymadan gizlice bir büyücüye gitmektedir. Büyücü, karı-kocanın aralarındaki gerginliğin nedenlerini araştırdıktan sonra, olayın kaynağını bir de cinlere sormak gerektiğini söyleyip, cinlerden yardım almanın gerekliliğine işaret etmektedir. Bundan sonra da nasıl bir yol takip edeceğine karar vermektedir. Büyücü, ilk önce mor mürekkep kalemiyle “Meryem sûresi”ni bir kağıda yazmaktadır. Yazılanları küçük bir tas ılık suda erittikten sonra, üç sabah kendisine başvuran kişiye yedi damla içirerek, yedişer damla da başına damlatmaktadır. Üçüncü gün kalan suyu, yedi damla içirdikten sonra, kendisine başvuran erkekse başına, kadınsa iki göğsünün arasına dökmektedir. Suyu dökerken de yedi defa “Bismillah ya Allah” diyerek, suyu döktüğü yere doğru üfleemektedir. Dört gün ara verdikten sonra, yedinci günü yine Meryem sûresini yazıp, düzenlediği muskayı görünmeyecek şekilde boyunlarında taşımaları için büyü çözdürmeye gelen kişilere vermektedir.

202) el-Hüseynî, **Kenzü'l-Havas**, IV., s. 422.

Büyücü, bu işlemlerin uygulanmasından sonra, en az yedi en çok da dokuz gün sonra karı-kocanın aralarındaki soğukluğun yumuşamaya, düşmanlıkların da sevgiye dönüşmeye başlayacağını ifade etmektedir.²⁰³ Karı koca arasındaki gerginliklerin nedenleri ve niçinleri sorgulanmadan ve uygun çözüm yollarına baş vurulmadan yapılan bu uygulamalar, bazen insanın içine düştüğü problemleri daha da derinleştirmektedir. Ayrıca sorunlar çözülmeyp, içinden çıkılmaz bir hal alabilmektedir.

Ayrılık nedeniyle araları açılan karı kocanın, aralarındaki sevginin uzun soluklu olması ve bir ömür boyu bir daha bozulmaması için de şu uygulama yapılmaktadır. Büyücü, iki avuç büyüklüğünde bir kağıdın üzerine büyükçe bir daire çizer. Dairenin dışına karşılıklı olarak karı kocanın isimlerini yazar. Dairenin içine de “Nisa” sûrenin herhangi bir ayetini siyah is mürekkebiyle yazdıktan sonra, üç kat muşambaya; üç kat muşambayı da üç kat yeşil beze sarar, karı kocanın isimlerini oluşturan harfler adedince dikiş atar. Her dikiş atışında da bir besmele çekip, karı kocanın isimlerini söyler. Yapılan bu muska ya yatağın baş ucuna uygun bir yere asılır, ya da her akşam yastığın altına konur. Böylece muska, orada durduğu müddetçe karı-koca arasındaki sevginin de sürüp gideceğine inanılır. Ayrıca, bu muskaya yıkanıp abdest almadan el sürülürse, karı kocanın aralarındaki sevginin biteceği ve tekrar geçimsizliğin başlayacağı düşünülür.²⁰⁴ Bu uygulamada renklerin, sayıların ve dinimize ait değerlerin kullanılması, büyü ve büyücüye duyulan güveni artırmak ve müracaat eden muhatabın da sevgisini kazanarak, yapılan işlemin ne denli güvenilir ve hassas olduğunu ortaya koymak içindir.

e) İnsanların sevgisini kazanmak

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız büyü uygulamalarına dair örneklerle paralel olarak, insanların sevgisini kazanmak ve onlara sevimli görünmek için yüce Allah'ın “Gani ve Rauf” isimleri kullanılmaktadır. Özellikle bu konu ile ilgili uygulamalar da şöyle yapılmaktadır :

203) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 463-464; İ. Eyüboğlu, **Yıldızname**, s. 85-88.

204) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 466.

“Cenab-ı Hakkın “Rauf” ismini bir kağıt üzerine yazarak, kenarına da size sevgi ve saygı duymasını istediğiniz kişilerin isimlerini, hizmetçi meleklerden olan “Eryail” ismini de harufu mukatta’a olarak yazdıktan sonra, üzerine 2083 defa “Ya Rauf” şeklinde okuyarak üzerinde taşıyan kişi, isimlerini yazdığı kişileri büyüler, bağlılıklarını ve sevgilerini kazanır.”²⁰⁵ denilmektedir. Diğer bir uygulamada ise : “Yüce Allah’ın isimlerinden “el-Gani” ismi şerifinin etrafına, hizmetçi meleklerden olan “Atyail” isimli meleğin de ismini, icabet saatinde ve uygun bir zamanda yazarak üzerinde taşıyan kişiye, herkesin kalbi sevgiyle dolar ve herkes tarafından sevilir”²⁰⁶ denilmektedir. Her iki büyü örneğinde de Allah’ın isimleri ve hizmetçi meleklerden olduğu ileri sürülen “Atyail ve Eryail” isimleri dikkat çekmektedir. Bu isimlerin İbranice olduğu düşünüldüğünde, yapılan büyülerin kaynağı da anlaşılmaktadır. Bu sayede, yapılan büyülere bir olağanüstülük ve gizem katılmak istenerek muhataplar etkilenmeye çalışılmaktadır.

Herhangi bir kimsenin veya evlenmeyi düşündüğü kişinin sevgisini kazanmayı isteyenler, muhatabının saçlarını ele geçirmekle işe başlamaktadır. Bu uygulamada en önemli materyal kişinin saç telleridir. Bu büyü uygulamasında dikkati çeken hususun taklit büyüsu yöntemi olmasıdır. Önce bir büyücüye müracaat edildikten sonra, büyücü de, onlara şu uygulamayı yapmaktadır : Erkek veya kızın saçlarından yedi saç teli alınıp, bir yeşil ipliğe bağlanarak, üç defa bükülür. Üzerinde erkeğin ya da kadının ismi yazılı kağıda saçlar sarılır. Kağıt bal mumu ile açılmayacak şekilde tutturulur. Üç gün beklendikten sonra, sevgisi elde edilmek istenilen kişilerin isimleri günde yetmiş kez söylenip, evine doğru üfürülür. Üçüncü günün sonunda saçlar bal mumlu olarak bir muşambaya sarılarak, kız veya oğlanın evinde ocağa yakın bir yere gizlenir. Ocak yanıp ısındıkça sevgisi elde edilmek istenilen kişilerin de kalbi ısınmaya başlar. Elde edilmek istenilen maksada ulaşıncaya da, saçlar gizlice ocak başından alınarak ıssız ve ıslanmayacak bir yere gömülür.²⁰⁷ Anadolu’da halkımız arasında varlığını

205) el-Hüseyinî, **Kenzü’l-Havas**, I., s. 176.

206) el-Hüseyinî, a.g.e., I., s. 183.

207) İ. Zeki Eyüboğlu, **Sevgi Büyüleri**, s. 292.

sürdüren bu uygulamalar, çaresizlik ve bilgisizliğin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

f) Bir kimseye kurşun tesir etmemesi

Anadolu'nun birçok bölgesinde, halk arasında yaygın olan kanaate göre bir kimseye kurşun tesir etmemesiyle ilgili birçok olay anlatılmaktadır. Anlatılan bu olaylarda başvurulan büyü uygulamaları şunlardır :

“Kur'an-ı Kerim'in Hûd sûresini yazıp, çevresine de Hadîd sûresini yazdıktan sonra, üzerine yirmi bir defa Mülk sûresini okuyarak, bir muşambaya saran kimse, bunu üstünde taşırsa, Allah'ın izniyle ona kurşun tesir etmez.”²⁰⁸ denilmektedir. Diğer bir uygulamada ise; “ Hûd sûresini silinti ve kazıntı olmadan, başından sonuna kadar bir kağıt üzerine yazarak, üstünde taşıyan kimseye silah tesir etmez.”²⁰⁹ İfadesi kullanılmaktadır. Bu örneklerden hiçbiri tecrübe edilmeye değer değildir. Akıl sahibi bir insanın böyle bir yöntem başvurması düşünülmemelidir. Kur'an-ı Kerim'in hiçbir ayetinde, böyle bir uygulamayı yapmaya cesaretlendirici bir ayet yoktur. Eğer olsaydı, Hazreti Peygamber ve sahabesi, savaşlarda zırh takmaya lüzum görmez ve Kur'an ayetlerini üzerlerinde taşıyarak savaşlardı. Halkımızın güvenliğini tehdit eden düşman ve teröristlere karşı, polis ve askerlerimizin korumasız ve çelik yelek giymeden, tılsım veya muska şeklinde yazılmış bir takım büyülerle korunmaya çalıştığını ve kurşun tesir etmeyeceğini düşünmek büyük bir felaket olabilir. Ancak bu ve benzeri uygulamalar, kurşun tesir etmemesi ile ilgili büyüsel uygulamalar da bir fenomen olarak halk arasında varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla biz burada bir yargıda bulunmak yerine, bir kimseye kurşun tesir etmemesi ile ilgili büyüsel uygulamanın ne olduğunu tespit etmeyi uygun gördük.

g) Zararlı hayvanlarla mücadele

İnsanların başına, bahçesine ve evlerine ilişen zararlı hayvanlarla mücadele etmek amacıyla, Kur'an Kerim'in ayetleri de birtakım büyüsel

208) el-Hüseyñî, **Kenzü'l-Havas**, I., s. 178.

209) el-Hüseyñî, a.g.e., II., s. 326.

işlemlerde kullanılmaktadır. Bu işlemlerden birinde el-Hüseyinî şunu söylemektedir :

“ Bir insanın evine zararlı hayvanlardan, uyuz böceği, buğday biti, karınca, örümcek ve benzeri hayvanlar musallat olursa, “Ayetü'l-Kürsî” bir kağıt üzerine yazılıp, zararlı hayvanların bulunduğu eve veya bahçeye asıldığında, Allah'ın izniyle bu zararlı varlıklar oradan çıkıp giderler.”²¹⁰ Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, zararlı hayvanlarla mücadele için üretilen ilaçları görmeden, böyle bir yola başvurmak yanlış bir davranış olarak düşünülebilir. Fakat, zararlı hayvanlarla mücadele etmek için Anadolu'da böyle bir uygulamanın varlığını da ortaya koymaktadır. Ayetü'l-kürsî'nin zararlı hayvanlarla mücadele etmek için kullanılması ile halkımızın Kur'an-ı Kerim'i vesile ederek saf bir düşünce içinde olduğunu ve bazı zararlı varlıklardan Allah'a sığınmak gerektiğini de hatırlatmaktadır. Biz burada bu davranışı masum bir davranış olarak görebilsek de, ilk iş olarak yapılması gereken davranışın, zararlı varlıklarla mücadele için işin uzmanına danışılması gerektiği kanaatindeyiz.

E. İslâm'a göre büyülerin etkileri

Buraya kadar yaptığımız çalışmamızda, büyü'nün çeşitlerini ve büyü uygulamalarını örnekler vererek açıklamaya çalıştık. Yapılan büyülerin, insanlar veya diğer varlıklar üzerinde gerçekten bir etkisi var mıdır? Eğer etkileri varsa, bu etkiler nelerdir? Bu ve bunun gibi sorulara net ve kesin bir cevap bulmak mümkün görülmemektedir. Ancak, bir kısım büyücülerin, tabiatta var olan bazı inceliklerden faydalanarak, bunları kötü amaçlar için kullandıkları görülmektedir.

Büyü ve büyücülük, bir fenomen olarak tarihin her döneminde var olmuş ve günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Kur'an-ı Kerim'de “sihir” kelimesi, araştırmamıza konu edindiğimiz büyü anlamında yalnızca Hz Süleyman'la ilgili olarak Bakara sûresi 102. ayette geçmektedir. Buna karşılık, el çabukluğu ile göz yanılması, gözü ve gönlü bağlama anlamına gelen “sahir” kelimesiyle anlatılan ve sihirbazlardan söz eden pek çok ayet

210) El-Hüseyinî, **Kenzü'l-Havas**, II., s. 264.

vardır. Bu ayetlerde sihir kelimesi, Hz. Musa, Hz. İsa ve Peygamberimiz hakkındaki kıssalar münasebetiyle açıklanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Musa'nın, Firavun ve O'nun sihirbazlarıyla mücadelesi , çeşitli olaylarla ilgili olarak dokuz sûrede sihir kelimesiyle ifade edilmektedir.²¹¹ Hz. İsa ile ilgili olarak sihir, iki sûrede belirtilmektedir.²¹² Peygamber efendimizin, müşrikler tarafından büyücülükle itham edildiği, on sekiz sûre bulunmaktadır.²¹³

Kur'an-ı Kerim'de "kâhin" kelimesi sadece iki ayette geçmektedir. Her iki yerde de Mekke müşrikleri tarafından peygamberimiz hakkında kullanılmaktadır.²¹⁴

Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlerle, bazı hadisleri kaynak gösteren İslâm âlimleri, büyü'nün bir hakikati olduğunu ve kişiyi etkileyebileceğini, büyü ve büyücülerin şerrinden Allah'a sığınmak gerektiğini söylemektedir. Bunlara göre büyücüler; uzlete çekilme, isim ve rakamların sırrını bilme ve tılsım gibi yollara başvurarak, bazı varlıklar üzerinde etki yapabilecek duruma gelmektedir. Bazı İslam alimleri büyücülerin, cinlerin kötülüğüyle temas kurarak, olağanüstü görünen şeyler yapabildiklerini ifade etmektedir.²¹⁵

Peygamberimiz döneminde, Yahudiler arasında büyü çok yaygın olarak uygulanıyordu. Onlar, Hz. Süleyman'ın büyük bir büyücü olduğunu, hükümdarlığını büyü yoluyla elde ettiğini, insan ve cinlere de yine büyü ile hükmettiğini söylüyorlardı. Yahudiler aynı yöntemlerle çok güçlü hale gelebileceklerini ve başka kavimlere de korku salacaklarını düşünüyorlardı. Kur'an, Hz. Süleyman'ın bir peygamber olduğunu bildirince, Yahudiler de; "Muhammed Süleyman'ı bir peygamber sanıyor, halbuki O bir büyücüdür."

211) Hz. Musa'nın sihirbazlarla mücadelesinin geçtiği sûre ve ayetlerin dökümü : Bkz., **A'raf**, 7/109, 112-113, 116-117,120; **Yunus**, 10/76-81; **İsra**, 17/101; **Taha**, 20/57-58, 63, 66, 69, 71, 73; **Şuara**, 26/34-35, 37-38, 40, 46, 49; **Kasas**, 28/36, 48; **Mü'min**, 40/24; **Zuhruf**, 43/49; **Zariyat**, 51/39.

212) Bkz. **Maide**, 6/110; **Saf**, 61/6.

213) Peygamberimizin büyücülükle itham edildiği sûre ve ayetlerin dökümü : Bkz., **En'am**, 6/7; **Yunus**, 10/2; **Hüd**, 11/7; **Hicr**, 15/15; **İsra**, 17/47; **Enbiya**, 21/3; **Furkan**, 25/8; **Şuara**, 26/153, 185; **Neml**, 27/13; **Sebe**, 34/43; **Sâffât**, 37/15; **Sâd**, 38/4; **Zuhruf**, 43/30; **Ahkâf**, 46/7; **Zâriyat**, 51/52; **Tur**, 52/15; **Kamer**, 54/2; **Müddessir**, 74/24.

214) Bkz. **Tur**, 52/29; **Hâkka**, 69/ 41-42.

215) Süleyman Ateş, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, I., s. 209.

demişlerdi.²¹⁶ Cenab-ı Hak da Bakara sûresi 102. ayetle bunlara cevap vermiştir. İşte büyüün büyük bir kısmının sahte ve gerçeği yansıtmadığı, bununla birlikte; büyüün bir hakikati olduğunu ve etkileyebileceğini, ancak büyüü, cin ve şeytanların insanları küfre götürmek için öğrettiklerini bazı alimler ileri sürmektedir. Bunların delillerinden biri de, Bakara sûresinin 102. ayetidir. Ayetin meali şu şekildedir :

“ Onlar, Süleyman’ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları sözlere tabi oldular. Halbuki Süleyman küfre girmemişti. Fakat asıl o şeytanlar küfre girdiler. Halka sihri (büyüyü) ve Babil’de Harut ve Marut isimli iki meleğe indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Oysa O ikisi : “...biz sadece bir imtihan için gönderildik, sakın kâfir olmayasınız!” demedikçe hiç kimseye (sihir yapmaya vesile olabilecek) bir şey öğretmezlerdi. İşte bunlardan karı ile kocanın arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Allah’ın izni olmadıkça onlar bununla hiç kimseye zarar vermezlerdi. Fakat , onlar kendilerine zarar getirip fayda vermeyen şeyler öğreniyorlardı. Doğrusu, büyüye müşteri olan kimsenin ahiretten nasibi olmadığını da pek iyi biliyorlardı. Karşılığında kendi varlıklarını sattıkları şey ne kötü! Keşke bunu anlasalardı.”²¹⁷ Bu ayet , Harut ve Marut kıssasının iç yüzünü de açıklamaktadır. Elmalılı Hamdi Yazır bu ayetin tefsirinde : “ Harut ile Marut isimli meleklerin öğrettiği bilgiler bizatihi büyü değildi, ancak o bilgiler büyü yapmaya ve suiistimal neticesinde küfre düşmeye de açıktı. Nitekim, söz konusu ayette “O iki meleğe indirilen şey” hakkında açıkça büyü tabiri kullanılmamış, o şey büyüye atfedilmiştir.”²¹⁸ şeklinde tefsir etmektedir.

Bazı İslâm alimlerine göre, Allah Rasûlüne de büyü yapıldığından bahsedilmektedir. Buhari ve Müslim gibi sahih hadis kitaplarında bu konu ile ilgili çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Büyünün peygamberimiz üzerinde, dinin ve diyanetin ruhuna dokunmayacak şekilde, belli bir müddet tesir ettiği belirtilmektedir.²¹⁹ Ancak, hadis kritikçileri bu rivayetlerin âhad haberler

216) Süleyman Ateş, **Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri**, I., s. 209-210.

217) Bkz. **Bakara**, 2/102.

218) Hamdi Yazır, **Hak Dini**, I., s. 440-449.

219) Buhari, **Tıb**, 47,49,50; **Cizye**,14; **Edep**, 56; Müslim, **Selam**, 43; İbrahim Canan, **Kütüb-i Site Muhtasarı Tercüme ve Şerhi**, Ankara 1988-1994, VIII., s. 97.

olduğunu ve ravi zincirindeki bazı ravilerin tenkit edildiklerini söylemektedir. Bu rivayetler sahih kabul edildiğinde Hz. Peygamberin İsmet sıfatına dokunan bir durumun ortaya çıkacağı ifade edilmektedir.²²⁰ Hamdi Yazır Hz. Peygambere büyü yapılması ile ilgili rivayetler hakkında şunları ifade etmektedir :

“Bu rivayetlerin hepsinin sıhhati kabul edildiği takdirde bile, Rasûlullah’a velev bir an için olsun bir sihir yapılmış olduğuna mutlaka itikadın vücûbunu ifade edecek kuvvete haiz değildir. Zira esas itibariyle haber-i âhad hududunu geçmiş değildir. Haber-i âhad’ın sıhhati ise itikâdın cevazını ifade etse de vücûbunu ifade eylemez. Halbuki bunda itikâdın vücûbu şöyle dursun, Kur’an’ın nassına muhalif olduğundan dolayı, caiz bile olmayacağına kail olanlar bile vardır. Nitekim İmam Mâturidî’den nakledildiğine göre Ebu Bekir Esam, burada rivayet edilmiş olan sihir hadisi metruktür, çünkü bunda kâfirlerin peygamberimiz Aleyhisselâtu ve’s-Selâm’a meshur demelerinin sıdkı lazım gelecektir. Bu ise, Kur’an-ı Kerim’in nassına muhaliftir demiş ve Mu’tezile bu fikirde ısrar etmiş ve sihirden etkilenmenin mansıb-ı Nübüvvete yakışmayacağını söylemişlerdir.”²²¹ diyerek Peygamberimizin masumluğunu ve vahiylerle korunma garantisinde olduğunu anlatmaktadır. Yine Hamdi Yazır bu konuda şunları belirtmektedir : “peygambere sihirbaz ve Nübüvveti yönünden sihirlenmiş diyenin küfründe şüphe yoktur.”²²²

Günümüz müfessirlerinden Süleyman Ateş ise bu rivayetlerle ilgili olarak şu değerlendirmeleri yapmaktadır :

“ Bu rivayetler çelişkilerle doludur. Çünkü rivayetin birinde, büyü yapan Lebid’in Yahudi, diğerinde Yahudilerin andlısı bir münafık olduğu, bir başkasında ise; Hz. Peygambere hizmet eden bir Yahudi çocuğunun, Hz. Peygamberin tarağındaki kılları ve tarağının dişlerini alıp Yahudilere verdiği ve Yahudilerin de bunları Lebed’e verdiği anlatılmaktadır. Hz. Peygambere hangi Yahudi çocuğu, ne zaman hizmet etmiştir? Gayet ihtiyatlı hareket

220) A. Osman Ateş, **Cinler ve Büyü**, s. 268-271, 275-276.

221) Hamdi Yazır, **Hak Dini**, IX., s. 6356.

222) Hamdi Yazır, a.g.e, IX., s. 6358.

eden, kendisine gelen İbranice mektupları dahi güvenmediğinden dolayı Yahudilere okutmamak için Zeyd b. Sabit'e İbranice'yi öğrenmesini emreden Peygamber (S.A.V), bir Yahudi çocuğunu nasıl harem-i ismetine alır? O'na hizmet edecek pek çok Müslüman evladı varken - ki bunlardan biri de Enes b. Malik'tir - Yahudi çocuğunun hizmetine ne gerek vardır? Tarihte Hz. Peygamber'e hizmet eden bir Yahudi çocuğu bilinmediği gibi; Hz. Peygamberin altı ay kadar yattığı, hâşâ ne yaptığını bilemez bir şaşkınlık içine düştüğü ve aklî denge bozukluğuna uğradığı da ifade edilmektedir. Bu rivayetlerin büyü ve nazarın etkisini desteklemek ve insanları bunlardan korkutmak amacıyla ortaya atıldığında şüphe yoktur. Verilmek istenen temel düşünce şudur : Büyü ve nazar peygambere bile tesir etmiştir. Onun için bunlardan sakındırmak lazımdır."²²³ şeklinde bir değerlendirme yapmaktadır. Büyü yoluyla Hz. Peygamber üzerinde böyle bir etki meydana getirebildiğini kabul etmek, kâfir veya müşriklerin Hz. Peygamber üzerinde istedikleri etkiyi meydana getirebildikleri düşüncesine kapı açmaktadır. Bu konuda gelen rivayetleri reddetmeden, dengeli bir yol izlemek gerektiğini düşünmekteyiz. Bu rivayetler bize Hz. Peygamber'e zarar vermek ve düşmanlık amacıyla büyü yapıldığını haber vermektedir. Çünkü büyü, çok eski dönemlerden beri varlığını sürdürmektedir. Yahudilerin de bu işle çok fazla meşgul oldukları bilinmektedir. Bu sebeple Hz. Peygambere zarar vermek amacıyla Lebid b. el-A'sam'a müracaat edilmiş ve büyü yaptırılmıştır. Bu hadisler bu olayları bize haber vermektedir. Yüce Allah, Cebrail (a.s) vasıtasıyla peygamberimize bu durumu haber vererek, büyü yapıldığını bildirmiştir. Peygamberimiz de büyüü, atıldığı kuyudan çıkartmak suretiyle, büyüü yapan ve bundan medet bekleyenleri rezil etmiştir.²²⁴

Bazı müfessirler, Lebid b. el-Â'sam tarafından peygamberimize büyü yapılmış, bu büyüün etkisinden kurtulmak için, Felak ve Nas sûrelerinin nazil olduğunu ifade etmektedir. Ancak, Hamdi Yazır ; bu sûrelerin Mekki mi Medeni mi olduğu konusunun ihtilafı olduğunu açıkladıktan sonra şu tespiti yapmaktadır : " Peygambere bir sihir yapıldığına ve O'nun sihirden biraz

223) Süleyman Ateş, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, XI., s. 194-195.

224) İbrahim Canan, **Kütüb-i Sitte**, VIII., s. 97-99.

müteessir ve müteallim olduğuna itikat etmek caiz olabilirse de vacip değildir. Felak ve Nas sûrelerinin mazmununda sâhirlerin de şerrinden Allah'a istiaze manası açık olduğu da katiyetle sabit değildir. Bu sûrelerin ondan daha daha yüksek ve daha şümüllü kıymeti haizdir.”²²⁵ Süleyman Ateş de; bahsedilen rivayetlerin hakikati yansıtmadığını ve bu sûrelerin peygamberimize yapılan büyü olayı nedeniyle indirilmediğini ifade etmektedir. Büyü olayının Medine’de ortaya çıktığını, bu sûrelerin ise; Mekke döneminde Fil sûresinden sonra nazil olduklarını kaydetmektedir. S. Ateş; Felak sûresinin tefsirini yaparken de şu açıklamaları yapmaktadır : “ Kur’an’ın indiği zamanda tüm dünyada var olan karanlık korkusu, Câhiliye Araplarında da vardı. Onlar geceleyin cinlerin ortaya çıkıp, insanları çarpacaklarına inandıklarından, karanlıkta bir dereye indiklerinde, o derenin en büyük cinine sığınıyorlardı. Böylece güvende olduklarına inanıyorlardı. Bu dönemde, insanları hasta etmek, onları istediği yöne sevk etmek, onlara zarar vermek amacıyla büyü yapan erkek ve kadınlar vardı. Bunlar büyü yaparken okuyup üfleyerek, düğüm bağıyorlardı. Haset eden insanların nazarlarının degeceğine inanıyor, bunun için de tılsım ve hurafe yollara baş vuruyorlardı. İşte bu ayetlerin amacı, gecenin karanlığında cinlerin çarpacağını, ya da büyücülerin insanlara zarar vereceğini veya mutlaka göz degeceğini anlatmak değildir. Tek kuvvet ve kudret sahibinin Yüce Allah olduğunu ifade etmektir. Allah’a sığındıktan sonra hiçbir kimsenin insana zarar veremeyeceğini, sadece Allah’a sığınmak gerektiğini anlatmaktır.”²²⁶ şeklinde ifade etmektedir.

Büyünün etkileri konusunda İslam alimleri arasında bir birliktelik yoktur. Mesela ; büyü yoluyla bir eşyayı başka bir eşya haline getirmek veya bir varlığı başka bir varlığa dönüştürmek mümkün müdür? Bu konuda İbrahim Canan’ın İbnü Hacer’den naklettiği bilgide : “ Büyü bir yanılsamadır, göz bağlamaktan ibarettir” diyen alimlere göre eşya ve varlıkların mahiyetini değiştirmek mümkün değildir. “ Büyünün bir hakikati vardır” diyenler içinse, bu konu ihtilafıdır. Ancak, büyüyle insan mizacında bir çeşit hastalık meydana getirilebilir, bundan başka değildir denilmektedir. Bazı İslam alimleri

225) Hamdi Yazır, **Hak Dini**, IX., s. 6358-6359.

226) Süleyman Ateş, **Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri**, XI., s. 191,193-194.

de, Kur'an'da büyüye yer verilmesinin nedenini, mü'minleri bu konuda ürküterek caydırmak amacıyla yer verildiği görüşündedir.”²²⁷

Ehl-i Sünnet'e mensup bazı İslam alimleri, büyü'nün aslının ve etkisinin olmadığını, büyü adına görülen şeylerin batıl birtakım hayallerden ibaret olduğunu ve insanları aldatıp kandırmaktan başka bir şey olmadığını söylemektedir. Bu görüşü savunan âlimler arasında, İmam-ı Azam Ebu Hanife, Hanefî âlimlerinden Ebu Bekir er-Razî, Şâfiî mezhebine mensup âlimlerden Ebu Ca'fer el-Esterebâzî ve Zâhirîler'den İbn-i Hazm gibi âlimlerinin yer aldığı kaydedilmektedir.²²⁸

Büyünün etkileri konusunda; büyücülük adına yazılan kitaplarda yer alan bilgilerin gerçeği yansıtmadığını düşünmekteyiz. Büyünün insanlar, varlıklar ve tabiatı etkileyebileceği ileri sürülse de; büyü'nün hurafe ve batıl inançlardan kaynaklandığı, tesirleri konusunda denenerek ve tecrübe edilerek, kesin ve bilimsel bir yargıya varılamayacağı kanaatindeyiz. Bu konuda Hamdi Yazır'ın şu ifadelerine yer vermek konumuza açıklık getirmesi bakımından önemlidir : “ Büyünün en büyük tesiri ruhlar üzerindedir, fikirleri bozar, kalpleri çeler, ahlâkı berbat ederek toplumları perişan eder.”²²⁹ Görüldüğü gibi büyü, insanları en fazla psikolojik olarak etkileyebilmektedir. Bunun dışında halk arasında abartılarak anlatılan bir kısım eksik ve yanlışlarla dolu ifadelerin, gerçeği yansıtmadığı düşüncesindeyiz. Büyücülerin, büyüleriyle insanları öldürebilme, hastalık vererek etkileyebilme ve birçok şeyi yaptırabilme güçlerinin olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Eğer böyle olsaydı, Yahudi toplumu yıllarca zulüm ve sürgün yüzü görmez, zalim hükümdarları büyüleriyle etkisiz hale getirebilirdi. Nitekim tarihi gerçekler bu konuda bize hak vermektedir. Büyü yoluyla insanı istemediği şeylere zorlamak ve ona istemediği hareketleri yaptırmak mümkün değildir. Büyü, dinimize ve inancımıza kesin olarak karşı olan ve batıl inançlara dayalı

227) İbrahim Canan, **Kütüb-i Sitte**, VIII., s. 92.

228) Ahmet Davudoğlu, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, İstanbul 1973-1980, IX., s. 5804; Süleyman Ateş, a.g.e., I., s. 209.

229) Hamdi Yazır, **Hak Dini**, I., s. 449-450.

bir kısım sayı, renk ve anlamsız tılsımlara değişik anlamlar yükleyen bir uygulamadır. Büyünün her ne kadar etkilerinin olup olmadığı konusunda ihtilaf varsa da, bir fenomen olarak varlığını sürdürdüğü de bir hakikattir. Bunun için büyü ve büyücülerin şerlerinden Allah'a sığınmak gerekmektedir.

SONUÇ

İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri bilinen ve uygulanan bir faaliyet olan büyü, dînî ve din dışı düşüncelerle yakın veya uzak bir ilişki içerisinde olmuştur. Bir toplumun maddi ve manevi hayatında olumlu ya da olumsuz etki bırakacak olan âdet ve inanışlar, hayatın belli dönemlerinde, evlilik ve doğum gibi zamanlarda yoğunluk kazanarak ortaya çıkması doğal karşılanmalıdır.

Büyü, tabiat üstü güçlerle ilişki kurarak tabiatın ve tabiattaki varlıkların etki altına alınabileceği inancından kaynaklanmaktadır. Bu sayede büyüün, ruhlar ve diğer varlıklar üzerine etki edebileceğine inanılmaktadır. Büyü, olayları kendi gönlünce oluşturma ve yönetme özleminden doğmaktadır. Kişi istediğine ulaşamayınca, isteğine kavuşabilmek için büyüye başvurmaktadır. Bu da insanın güçsüzlük, acizlik ve çaresizliğinin doğal bir sonucudur.

Büyüyü hazırlayan sebeplerin başında, insanın psikolojik durumu, esrarenjiz ve bilinmeyene karşı olan merakı, inanç boşluğu, geleceği ve gaibi öğrenme arzusu, cin, peri ve dev inancı gibi bir kısım batıl inançların etkili olduğu görülmektedir. Bu etkilerin neler olduğu, halk inançlarındaki büyü ve büyü ile ilgili uygulamaların nasıl yapıldığı da, dinimizin temel ilkeleri doğrultusunda anlatılmaya çalışıldı.

Çalışmamızda, büyüün etkilerinin neler olduğu objektif bir şekilde ortaya konularak, tahlil edilmeye gayret edildi. Büyünün bir hakikatinin olduğu ve etkileri konusunda İslâm âlimleri arasında ortak bir fikir birliğinin olmadığı görüldü. Büyü yoluyla insanların ve varlıkların etki altına alınarak, istenilen yöne sevk edileceği, sakat bırakılacağı, öldürülebileceği v.b. gibi iddiaların, cahiliye dönemi kalıntılarından kalan yanlış kanaatlerden ibaret olduğu anlatıldı. Bununla birlikte büyüün en büyük etkisinin, insan psikolojisi üzerine olduğu, buna bağlı olarak insanların gönlünde ve ruhunda bazı etkiler bırakabileceği düşünüldü.

Araştırmamız göstermiştir ki ; Kur'an-ı Kerim'de büyüün etkileri, her ne kadar açık bir şekilde ifade edilmese de, İslâm âlimlerinin bir kısmına

göre; büyücülerin şerrinden ve zararlarından emin olmak için Allah'a sığınmak gerekmektedir. İslâm'da büyü, şirk ve küfür olarak kabul edildiği için, büyük günahlar arasında yer almaktadır. Bu durumda büyücülükle uğraşanların ve büyüden medet bekleyenlerin kurtuluşunun olmadığı ve büyücülerin kimseye zarar veremeyeceği Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde²³⁰ açıkça ifade edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi büyü, insanın zamanını boşa harcayarak israf etmesinden başka bir şey değildir.

230) Bkz. **Bakara**, 2/102; **Taha**, 20/69.

KAYNAKÇA :

Acıpayamlı, Orhan, **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara 1974.

Akçam, Haluk, **Anadolu İnançlarında Cinler ve Cincilik**, İstanbul 1996.

AnaBritannica, Ansiklopedisi, Çev. Komisyon, I-XXII, İstanbul 1986.

Anadol, Cemal, **Büyü-Sihir-Tılsım**, İstanbul 1987.

-**Tarihten Günümüze Kadar Dünyada ve İslamiyet’te Halk İnançları**, İstanbul 1988.

Ateş, Ali Osman, **Kur’an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü**, İstanbul 1995.

Ateş, Süleyman, **Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri**, I-XII, İstanbul 1988.

-**Kur’an-ı Kerim ve Yüce Meali**, İstanbul 1993.

Aydın, Mehmet, **“Fal”**, T.D.V. **İslam Ansiklopedisi**, XII, İstanbul 1992.

Barlas, Uğuroğlu, **Kayseri Düğünleri**, İstanbul 1963.

-**Anadolu Düğünlerinde Büyüsel İnanmalar**, Karabük 1974.

Bayram, Ahmet Nureddin, **İslam’a Göre Cin, Sara, Sihir ve Büyü**, Ankara 1997

Bayram, Altan, **Falcılık ve Kehânet, Dünü Bugünü**, İstanbul 1987.

-**Nazar ve Büyü**, İstanbul 1987.

Bayram, Sadi, **Türk Kültüründe Mühr-i Süleyman’ın Yeri ile ilgili Makale**, **Kültür Sanat Dergisi**, Mart 1998.

Bayrı, M.Halit, **Büyüler Hakkında**, İstanbul 1937.

El-Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, **el-Camiu’s-Sahih**, I-VIII, İstanbul 1979.

B. Carra de Vaux, **“Bûnî”**, M.E.B. **İslam Ansiklopedisi**, V., İstanbul 1967

Canan İbrahim, **Kütüb-i Site Muhtasarı Tercüme ve Şerhi**, I-XVIII, Ankara 1988-1994.

- Cebeci, Lütfullah, **Kur'an'a Göre Cin, Şeytan**, Konya 1989.
- Çağatay, Neşet, **İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı**, Ankara 1982.
- Çam Nusret, **Türk İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mühr-i Süleyman)'la ilgili Makalesi**, Somuncu Baba, 13 Haziran 1997.
- Çelebi, İlyas, "**Bakıcı**", T.D.V. **İslam Ansiklopedisi**. IV., İstanbul 1991.
- Çınar, Onur, **Büyü Nedir? Nasıl Yapılır?**, İstanbul 1982.
- Davudoğlu, Ahmet, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, I-XI, İstanbul 1973-1980.
- Demirci, Kürşat, "**Hayvan**" T.D.V. **İslam Ansiklopedisi**, XVII, İstanbul 1998.
- Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, İstanbul 1970.
- Dikici, Mehmet, **Türklerde İnançlar ve Din**, Ankara 2005
- Doğan, Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara 1990.
- Efe, Süheyla, Uğuroğlu Barlas, **Kütahya Dügün Âdetleri**, İstanbul 1963.
- Eliade, Mircea, **The Encyclopedia of Religion** I-XVI, New York 1987.
- Şamanizm**, Çev. İsmet Birkan, Ankara 1999.
- Erdem, Mustafa, **Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat**, Ankara 2005.
- Erdentuğ, Nermin, **Hal köyünün Etnolojik Tarihi**, Ankara 1956.
- Erdil, Kemalettin, **Yaşayan Hurafeler**, Ankara 1997.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki, **Anadolu Büyüleri**, İstanbul 1978.
- Cinci Büyüleri ve Yıldızname**, İstanbul 1978.
- Cinsel Büyüleri**, İstanbul 1979
- **Sevgi Büyüleri**, İstanbul 1979.
- Ficher, A, "**Kahin**", M.E.B. **İslam Ansiklopedisi**, VI. İstanbul 1967.
- Genç, Reşat, **Türk İnanışları, Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil**, Ankara 1997.

Gökalp, Ziya, **Türk Medeniyeti Tarihi**, Hazırlayan, Kazım Yaşar Kopraman-İsmail Aka, İstanbul 1976.

Günalp, Ziya, **Ereğli'de Halk İnanmaları, Halk haberleri Dergisi**, VII, Ereğli 1938.

Günaltay, M. Şemseddin, **Hurafâttan Hakikata**, İstanbul 1971.

Günay, Ünver-Güngör, Harun, **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, Ankara 1997.

Güngör, Harun, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998.

-**Geleneksel Türk Dininde Din Anlayışı, Dinler Tarihi Sempozyumu II**, 20-21 Kasım 1998 Konya, Ankara 2000

Hançerlioğlu, Orhan, **İnanç Sözlüğü (Dinler-Mezhepler-Tarikatlar-Efsaneler)**, İstanbul 1975.

- **İslam İnançları Sözlüğü**, İstanbul 1984.

El-Hüseyni, Seyyid Süleyman, **Kenzü'l-Havas**, I-IV. İstanbul 1992.

İbnu Manzur, **Lisann'ül-Arab**, I-XV, Beyrut 1955-1956.

İloğlu, Mustafa, **Gizli İlimler Hazinesi**, I-VIII, İstanbul 1985.

İnan, Abdulkadir, **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara 1968.

-**Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1972.

- **Hurafeler ve Menşeleri**, Ankara 1976.

- **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976

Kafesoğlu, İbrahim, **Eski Türk Dini**, Ankara 1980.

-**Kutad-gu Bilig ve Türk Kültür Tarihindeki Yeri**, İstanbul 1980.

Kalafat, Yaşar, **İslamiyet ve Türk Halk inançları**, Ankara 1996.

-**Alanya Yöresinde Kilit-Bağ, Kilitlemek-Bağlamak, Alanya 9. Tarih Kültür Semineri Bildirisi**, 19-21 Kasım 1999.

Karahan, Abdulkadir, **İslâmiyette 40 Âdeti Hakkında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul 1951.

- Kasapoğlu, Ahmet Hami, **Hurafe ve Batıl İnançlar**, İstanbul 1956.
- Kılavuz, A. Saim, “**Cin**”, **T.D.V. İslam Ansiklopedisi**, VIII, İstanbul 1993.
- Kitab-ı Mukaddes, **Eski ve Yeni Ahid**, Tercüme, İstanbul 1991.
- Kuday, İ. Lütfi, Sevil Akay, **Spirutualizm, Ruh ansiklopedisi**, İstanbul, 1950.
- Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, T.D.V. Ankara 1993.
- Küçük, Abdurrahman, **Erzincan ve Çevresinde Halk İnançlarına Toplu Bakış, III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirisi**,IV, Ankara 1987.
- Köseihal, Nureddin Şazi, **Büyü ve Din Probleminin Bugünkü Durumu**, İstanbul 1952.
- Levi-Staruss, Claude, **Din ve Büyü**, Çev: Ahmet Güngör, İstanbul 1983.
- Macdonald, D.B. “**Sihir**”, **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, III, İstanbul 1977
- Malinowski, Bronislaw, **Büyü, Bilim ve Din**, Çev. Ender Görol, İstanbul 1964.
- Mercanlıgil, Muharrem, **Ebced Hesabı**, Ankara, 1960.
- Meydan Larousse, Ansiklopedisi**, Çev. Komisyon, I-XIII, İstanbul 1981.
- Miras, Kamil, Ahmet Naim, **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi**, I-XII, Ankara 1976.
- Nallino, C.A. “**Astroloji**”, **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, II, İstanbul 1966.
- Onbulak, Sinan, **Ruh ve Ruhlar Alemi**, İstanbul 1956.
- **Ruhi Olaylar ve Ruhlarla Konuşma**, İstanbul 1960.
- Ögel, Bahaeddin, **Türk Mitolojisi**, Ankara 1971.
- İslam Öncesi Türk Kültür Tarihi**, Ankara 1984.
- Türk Kültür Tarihinin gelişme Çağları**, İstanbul 1988.
- Örnek, Sedat Veyis, **Sivas ve çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançlar ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara 1966.
- **Etnoloji sözlüğü**, Ankara 1971.

-**100 Soruda ilkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, İstanbul 1971.

-**Türk Halk Bilimi**, Ankara 1977.

Örs, Hayrullah, **Musa ve Yahudilik**, İstanbul 1966.

Örs, Tahir, **Gerçeğin Dirilişine Kapı Hipnoz I**, Kayseri 1993.

Perrin, Michel, **Şamanizm**, Çev. Bülent Arıbaş, İstanbul 2000.

Er-Razi, Fahrüddin, **Mefatihul-Gayb**, I-XXXII. Mısır 1937.

-**Tefsir-i Kebir Tercümesi**, Ankara 1988.

Roux, Jean-Paul, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, Çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1998.

Ruhson, Ali Haydar, **Yeni Ruh ve Kainat**, İstanbul 1975.

Ruska, J. “**Tılsım**”, **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, XI. İst 1970.

Sarı, Mevlüt, **El-Mevarid**, İstanbul 1982.

Schimmel, Annemarie, **Sayıların Gizemi**, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul 2000.

Songar, Ayhan, **Kimlik Bunalımı, Türkiye Gazetesi Sohbet Köşesi**, 10.2.1994.

Şahin, M. Süreyya, “**Cin**” **T.D.V. İslam Ansiklopedisi**, VIII, İstanbul 1993.

Şener, Cemal, **Şamanizm**, İstanbul 1997.

Tanyu, Hikmet, **Ankara ve Çevresi Adak ve Adak Yerleri**, Ankara 1958.

-**Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara, 1968.

-**Türklerin Dînî Tarihçesi**, İstanbul 1978.

-**İslamıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, İstanbul 1986

-“**Büyü**” **T.D.V. İslam Ansiklopedisi**, VI, İstanbul 1992.

Taplamacıoğlu, Mehmet, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Ankara 1968.

Tural, Sadık, **Nevruz ve Renkler Üzerine, Türk İnanışları ve Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil**, Ankara 1997.

- Tümer, Günay-Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ankara 1993.
- Tümer, Günay, **Hıristiyanlık'ta ve İslam'da Hz. Meryem**, Ankara 1997.
- Uludağ, Osman Şevki, **Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi**,
Sadeleştiren, İlder Uzel, Ankara 1991.
- Uysal, Mustafa, **İslam'a Sokulan Bid'atler ve Hurafeler**, İstanbul 1974.
- Yafiî, İmam, **Kur'an-ı Kerim'in Havas ve Esrarı**, Çev. Hami Erin, İstanbul
1980
- Yazır, M.Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir I-IX**,
İstanbul 1979.
- Zbinden, Ernst, **İslam'da ve Eski Ortadoğu'da Cin ve Ruh İnançları**, Çev.
Ekrem Sarıkçıoğlu, İstanbul 1996.

Türkçe Tez Özeti, Sipahi, Abdulkadir, Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü ile ilgili Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Danışman : Prof. Dr. Mustafa Erdem, 97 s.

İnsanlık tarihinin en eski devirlerinden beri bilinen ve uygulanan bir faaliyet olan büyü, dînî ve din dışı düşüncelerle yakın veya uzak bir ilişki içerisinde olmuştur. Toplumların maddi ve manevi hayatlarında olumlu ya da olumsuz etki bırakarak, hayatın belli dönemlerinde; evlilik ve doğum gibi zamanlarda yoğunluk kazanarak ortaya çıkmıştır.

Büyü, tabiatüstü güçlerle ilişki kurarak tabiatın ve tabiattaki varlıkların etki altına alınabileceği inancından kaynaklanmaktadır. Bu sayede büyüün, ruhlar ve diğer varlıklar üzerine etki edebileceğine inanılmaktadır. Büyü olayları kendi gönlünce oluşturma ve yönetme isteğinden doğmaktadır. İnsan istediğine ulaşamayınca, isteğine kavuşabilmek için büyüye başvurmaktadır. Bu da insanın acizlik, güçsüzlük ve çaresizliğinin doğal bir sonucudur.

Büyüyü hazırlayan sebeplerin başında; insanın psikolojik durumu, esrarengiz ve bilinmeyene karşı merakı, inanç boşluğu, geleceği ve bilinmeyi öğrenme arzusu, cin, peri ve dev inancı gibi bir kısım batıl inançların etkili olduğu görülmektedir.

Büyücüler, büyülerini yaparken birtakım materyal ve çeşitli araçlar kullanmaktadır. Bu araçların başında muska ve tılsımlar, uğurluklar (maskotlar), isim sayı ve renkler, kutsal kitaplar ve cinler bulunmaktadır.

Halkımız arasındaki yaygın kanaate göre; kadın ve erkeğin kısmetini açmak ya da kapamak, cinsel isteksizlik sağlamak, kısırlığı önleyerek doğumu kolaylaştırmak, karı-koca arasını açmak veya sevgilerini artırmak v.b. gibi durumlarda büyüye başvurulmaktadır.

Büyünün bir hakikati olduğu ve etkileri konusunda İslâm âlimleri arasında ortak bir fikir birliği olmasa da; büyüün en büyük etkisinin insan psikolojisi üzerine olduğu ve ruhunda bazı tesirler bırakmasıdır

Abstract, Sipahi, Abdulkadir, The Spell and Its Applications (The Applications related with spell) in Turkish Folk Beliefs, Master's Thesis, Spervisor : Prof. Dr. Mustafa Erdem, 97 p.

The spell, which has been known and applied since the oldest periods of humanity, always has a connection with religious or irreligious thoughts, near or for. It has come on the scene with the good or bad effects on the moral and material lifes of society in evident terms, especially birth and marriage terms.

The origin of the spell comes from a belief that is the connection with the supernatural powers to get under control the nature and the created things in the nature. It is believed that it's possible to get on influence over the spirits and other things by this means. The spell was born in a desire to create and control the events after one's own heart. A person uses the spell to get his desires when he doesn't get them. It's a natural result of the weakness, powerlessness and desperation of human being.

The top of the main reasons which create the spell are superstitions. Some of these superstitions are the human psychology, curionsity about unknown and mysterieus things, unbelief, a desire to know the future and unknown and the belief that is about genie, giant and nymph.

A sorcerer uses different materials and tools when he costs a spell. Main materials and tools are written charms, talismans, mascots, names, numbers, colours, religious boks and genies.

According to the common thoughts in our society the spell is used to recieve a marriage proposal on to prevent a marrying for both man and woman, to constitute sexual powerlessness, to prevent barrenness and to make brith easier and to create a rift or make the relation beter between husband and wife etc.

Although there is not a common idea about the effects or the reality of the spell among the muslim scientists, the biggest effect of the spell is on influence over the human psychology and spirit.